

Bundel – Commissie Landelijk gebied van 17 september 2026

Agenda bijlagen

Overzicht resterende spreektijden

Schriftelijke beantwoording rondvraag D66 geelpoothoornaar

Conceptverslag commissie Landelijk Gebied 17 september 2026 (ter voorvisie)

0 Heropening

7 B-agenda Landbouw, Visserij, Dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)

7.a 18:00 – Landbouw: Agenderingsverzoek CU, CDA, Volt, GL, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland

Behandelveorstel:

De commissie kan het agenderingsverzoek en in het specifiek de vragen uit het agendaverzoek met de commissie en gedeputeerde bespreken.

Agenderingsverzoek CU, CDA, Volt, GL, PvdA consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland

Brief regering: Weer ruimte voor boer, natuur en bouw_ maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof

Brief aan PS over Inzet Noord-Holland voor natuurherstel, stikstofvermindering en vergunningverlening

7.b 19:00 - Landbouw: Afdoening motie M26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’

Toelichting:

Het college informeert Provinciale Staten over de uitwerking van motie 26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’ en vragen de motie als afgedaan te beschouwen.

Behandelveorstel:

De commissie kan het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde bespreken en hierbij aangeven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Brief aan PS over Afdoening M26-2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’

M26-2026 AANGENOMEN JA21 motie Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuze

8 B-agenda algemeen

8.a 19:15 – Veegbrief moties

Toelichting:

Vanuit de veegbrief moties van GS zijn in de commissievergadering van juni een aantal moties afgedaan.

Van de vier onderstaande moties heeft de commissie aangegeven deze nog verder te willen bespreken:

M127-2024 – Weidevogels

M49-2025 PNH kan zo grote doelen niet halen

M89-2025 – Deadline pilot PAS-melders Texel

M117-2025 grip op faunaschade

Brief aan PS over Afdoening openstaande moties – juni

8.a.1 Afdoeningsvoorstel M127-2024 – Weidevogels

Toelichting:

Zie voor een toelichting op het afdoeningsvoorstel de veegbrief moties.

Behandelveorstel:

De commissie kan het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde bespreken en hierbij aangeven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

M127-2024 AANGENOMEN GL PvdA-SP Motie-Weidevogels

8.a.2 Afdoeningsvoorstel M49-2025 PNH kan zo grote doelen niet halen

Toelichting:

Zie voor een toelichting op het afdoeningsvoorstel de veegbrief moties.

Behandelveorstel:

De commissie kan het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde bespreken en hierbij aangeven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

M49-2025 AANGENOMEN D66-PvdA-GL-SP-PvdD-Volt-CU-50PLUS-VVD motie PPLG Provincie Noord-Holland kan zo grote doelen niet halen!

8.a.3 Afdoeningsvoorstel M89-2025 – Deadline pilot PAS-melders Texel

Toelichting:

Zie voor een toelichting op het afdoeningsvoorstel de veegbrief moties.

Behandelveorstel:

De commissie kan het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde bespreken en hierbij aangeven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

M89-2025 AANGENOMEN PvdA-GL-D66-BBB-CDA Motie PAS-melders deadline

8.a.4 Afdoeningsvoorstel M117-2025 grip op faunaschade

Toelichting:

Zie voor een toelichting op het afdoeningsvoorstel de veegbrief moties.

Behandelveorstel:

De commissie kan het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde bespreken en hierbij aangeven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

M117-2025 AANGENOMEN Volt-GL-SP-VVD-D66 motie Grip op faunaschade

9 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer

10 B-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)

10.a 20:00 – Water: Afdoening motie 78-2025 KRW doelen: Duurzaam verpachten van gronden

Toelichting:

In de PS-vergadering van 7 juli 2025 hebben Provinciale Staten een motie aangenomen waarin het college werd verzocht om te onderzoeken of een verbod op niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen kan worden opgenomen in nieuwe pachtcontracten voor de provinciale pachtgronden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan de motie. Deze motie is in februari besproken en toen niet afgedaan, omdat er een brief zou komen. Deze brief aan PS over de voortgang van landbouwbeschermingsmiddelen is in de commissievergadering van maart besproken. Per abuis is toen de motie niet ter afdoening geagendeerd. Om deze reden is de betreffende motie nu geagendeerd ter afdoening.

Behandelveorstel:

De commissie wordt gevraagd of motie 78 van 2025 afgedaan kan worden.

Brief aan PS over afdoening motie M78 07-07-2025 KRW doelen duurzaam verpachten van gronden

M78-2025 AANGENOMEN motie D66-SP-Volt-PvdD-CU KRW doelen-Duurzaam verpachten van gronden

11 Rondvraag gedeputeerde Gielen (schriftelijke beantwoording)

Rondvraag D66 over Aziatische Hoornaar aan gedeputeerde Gielen

Schriftelijke beantwoording rondvraag D66 geelpoothernaar

12 Sluiting

Partij:	Resterende tijd:	Partij:	Resterende tijd:
VVD	06:26	Volt	00:43
BBB	05:11	ChristenUnie	00:43
GroenLinks	11:46	Fractie De Weerd	05:00
PvdA	09:49	GS	36:03
D66	06:54	inspreker	03:00
Partij voor de Dieren	04:14	inspreker.	03:00
JA21	03:59	mondelinge vragen	00:08
PVV	03:31	mondelinge vragen.	00:01
CDA	00:09	fractiedebat	00:01
FvD	03:18	spreektijd	01:00
SP	03:04	spreektijd.	00:01
50PLUS	02:46	extra	01:59

Wat is op dit moment het beleid van de provincie Noord-Holland ten aanzien van de bestrijding van de Aziatische hoornaar en het verwijderen van nesten?

Sinds dit jaar voeren we een gerichte aanpak van de geelpoothoornaar uit. Nesten worden tegenwoordig verwijderd wanneer daar aanleiding toe bestaat: 1) Vanwege risico's voor de openbare veiligheid; 2) Binnen 500m van Natura2000 gebieden (voorzorgsbeginsel biodiversiteit). Niet ieder gemeld nest wordt meer verwijderd.

Kan G.S toelichten waarom voor dit beleid is gekozen, hoe dit beleid in de praktijk wordt uitgevoerd en op basis van welke criteria wordt bepaald of een nest wel of niet wordt verwijderd?

Voor dit beleid is gekozen omdat het aantal geelpoothoornaars toeneemt en intensieve bestrijding kostbaar en niet effectief is. Het provinciale exotenbeleid is gericht op het beschermen van biodiversiteit. Volgens deskundigen van o.a. Kenniscentrum EIS zijn de gevolgen van de verspreiding van de geelpoothoornaar voor biodiversiteit niet groot. Een aanpak die is gericht op het verwijderen van alle nesten is op langere termijn niet uitvoerbaar en doelmatig. Met gerichte bestrijding worden beschikbare capaciteit en middelen ingezet waar dit nodig is.

De provincie voert dit beleid t/m 2027. Daarna wordt bestrijding verder afgebouwd. Gemeenten zullen daardoor een grotere rol krijgen, met name bij overlastgevendende nesten in de openbare ruimte. We zijn in gesprek met gemeenten om hen hierover te informeren zodat ze weten wat er georganiseerd kan worden. Ook voor de gemeenten zal het in de toekomst nodig zijn selectief te gaan bestrijden.

Voor de verwijdering van nesten heeft provincie een plaagdierbestrijder gecontracteerd. Mensen kunnen een waarneming van een nest melden via waarneming.nl. De bestrijder beoordeelt bij een melding van een nest op waarneming.nl, of verwijdering nodig is. Nesten worden verwijderd indien ze zich binnen 500m van een Natura 2000-gebied bevinden, of wanneer een nest risico's oplevert voor de openbare veiligheid (bijvoorbeeld drukbezochte plekken zoals speeltuinen en scholen etc).

Hoe reflecteert G.S op de zorgen van de imker?

Gedeputeerde Staten herkennen de zorgen van imkers. De geelpoothoornaar kan inderdaad druk leggen op honingbijen, aanvullend op andere factoren die al druk leggen op honingbijen. Het is nog niet duidelijk hoe de geelpoothoornaar zich verhoudt tot deze andere factoren (bestrijdingsmiddelen, ziektes, voedseltekort etc). Om imkers te ondersteunen hebben we zendersets beschikbaar gesteld zodat imkers zelf nesten kunnen opsporen en indien gewenst kunnen laten verwijderen. De provincie blijft de in gesprek met imkers, gemeenten en andere betrokken partijen om hen te helpen hun eigen verantwoordelijkheid op te pakken. We snappen dat de imkers op zoek zijn naar manieren om de effecten van de geelpoothoornaar op hun bijen te minimaliseren. Binnen wat we kunnen, zullen we hen graag op weg helpen om hier eigen initiatief op te ontwikkelen. Vanuit onze verantwoordelijkheid voor biodiversiteit zetten wij ons in voor de bescherming en versterking van wilde bestuivers en andere inheemse insecten. Die inzet is daarom beperkt als het gaat om gehouden honingbijen, omdat deze door mensen worden gehouden in het kader van agrarische activiteiten en geen onderdeel zijn van de wilde insectenpopulaties waarop ons natuurbeleid zich richt.

Verslag concept

Commissie Landelijk Gebied

Datum commissievergadering	:	17 september 2026
Commissievoorzitter	:	Mw. G. de Boer
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 46 28 / dylan.van.der.voort@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter	:	Mw. G. de Boer
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort
Leden van de commissie	:	VVD Mw. L. Ouderkerken, dhr. P. Dijkman
		BBB Mw. I. De Sain
		GroenLinks Statenlid T. van Wijnen
		PvdA Dhr. T. Veenboer
		D66 Mw. K. Jansen
		JA21 Mw. C. Gordijn
		CDA Dhr. D. Heijnen
		FvD –
		PvdD Mw. A. Egbers
		PVV dhr. P. van Haasen
		SP Dhr. J. Kes, mw. R. Alberts-Oosterbaan
		CU Dhr. M. Klein
		50PLUS Mw. A. van der Helm-Chandansingh
		Volt Mw. J. Schneemann, Mw. B. van den Bogaerde
		Fractie De –
		Weerdt
Gedeputeerden	:	Dhr. J. Beemsterboer (BBB)
Afwezig:	:	Statenleden R. Bwefar en B. Bulucu (GroenLinks), gedeputeerde A. Gielen. (GroenLinks), de heer G. Vendrig (BBB)
		<i>(Met bericht van verhindering)</i>
Notulist	:	mw. A. Smakman (Notuleerservice Nederland)

Agenda

- 5 1 Heropening en mededelingen
- 7 B-agenda Landbouw, Visserij, dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)
- 7.a Landbouw: Agenderingsverzoek ChristenUnie, CDA, Volt, GroenLinks, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland
- 10 7.b Landbouw: Afdoening motie M26-2026 'Geen dieetbeleid en geen sturing op

- consumptiekeuzes'
- 8 B-agenda Algemeen
- 8.a Veegbrief moties
- 8.a.1 Afdoeningsvoorstel M127-2024 – Weidevogels
- 15 8.a.2 Afdoeningsvoorstel M49-2025 – PNH kan zo grote doelen niet halen
- 8.a.3 Afdoeningsvoorstel M89-2025 – Deadline pilot PAS-melders Texel
- 8.a.4 Afdoeningsvoorstel M117-2025 – Grip op faunaschade
- 9 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer
- 10 B-agenda Natuur, landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)
- 20 10.a Water: Afdoening motie M78-2025 – KRW-doelen: duurzaam verpachten van gronden
- 11 Rondvraag gedeputeerde Gielen (schriftelijke beantwoording)
- 12 Sluiting

1 Heropening en mededelingen

25

De **voorzitter** opent de vergadering om 18.02 uur en heet de aanwezigen en belangstellenden van harte welkom bij de commissievergadering Landelijk Gebied van 17 september 2026. Dit is het vervolg van de commissievergadering Landelijk Gebied van 14 september 2026.

30 *Mededelingen*

- Deze vergadering wordt live uitgezonden.
- Er is een bericht van verhindering ontvangen van Statenleden Bwefar en Bulucu (GroenLinks), en gedeputeerde Gielen. De heer Vendrig (BBB) wordt tijdens deze vergadering vervangen door mevrouw De Sain (BBB).
- 35 • Er is voorafgaand aan de vergadering één rondvraag door de fractie van D66 ingediend voor gedeputeerde Gielen (agendapunt 11). Deze is inmiddels schriftelijk beantwoord.

7 B-agenda Landbouw, Visserij, dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)

40 7.a Landbouw: Agenderingsverzoek ChristenUnie, CDA, Volt, GroenLinks, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland

Behandelveorstel:

De commissie kan het agenderingsverzoek en in het specifiek de vragen uit het agendaverzoek met de commissie en gedeputeerde bespreken.

45

De eerste termijn aan de zijde van de commissie heeft maandag 14 september 2026 plaatsgevonden.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

- 50 Gedeputeerde **Beemsterboer** opent zijn beantwoording met waardering voor de acht insprekers, die volgens hem op respectvolle wijze zichtbaar hebben gemaakt wat het stikstofdossier doet met bedrijven, de agrarische sector en de keten daaromheen. Hij verbindt die menselijke kant aan het broze vertrouwen in de overheid en ziet juist daarom voortzetting van gesprek, samenwerking en wederzijds begrip als noodzakelijk. Noord-Holland verschilt volgens hem van
- 55 andere provincies door de aard van de natuur, de stikstofdruk, de relatief extensieve agrarische sector en de bestaande samenwerking met landbouw- en natuurpartijen. De provincie wil die gebiedskennis en de met partners gemaakte afspraken actief inbrengen bij de verdere uitwerking van de rijkskoers.

- 60 Op vragen van het CDA over het programma Natuurherstel en Stikstofvermindering licht de gedeputeerde toe dat Provinciale Staten maandelijks mondeling worden bijgepraat door hem en gedeputeerde Gielen.

- 65 Vaststelling van het programma is een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten en wordt uiterlijk in februari verwacht. In de aanloop daarnaartoe moet per Natura 2000-gebied steeds concreter worden welke maatregelen mogelijk en nodig zijn. Het doel is verslechtering van de natuur geborgd te voorkomen, natuurherstel te bevorderen en daarmee vergunningverlening rond een gebied weer mogelijk te maken.

70 Over monitoring schetst gedeputeerde Beemsterboer dat de provincie op meerdere onderdelen gegevens verzamelt. Voor emissiereductie in de melkveehouderij biedt de KringloopWijzer volgens hem jaarlijks inzicht; dat instrument wordt versterkt en verbreed naar andere sectoren. Daarnaast wil de provincie intensiever volgen hoe de staat van instandhouding van de natuur zich ontwikkelt. Bij de analyses per Natura 2000-gebied worden naast landbouw- en natuurpartijen
75 ook waterschappen en gemeenten betrokken, zodat de gebiedskennis breder wordt meegenomen.

Voor vergunningverlening wijst de gedeputeerde op het additionaliteitsvereiste. Voordat nieuwe vergunningen kunnen worden verleend, moet volgens hem duidelijk en geborgd zijn welke
80 maatregelen nodig zijn voor stikstofreductie en natuurherstel; vergunningsruimte mag niet worden gebruikt voor maatregelen die daarvoor zelf noodzakelijk zijn. Het Rijk werkt aan wetgeving voor generieke reductie, terwijl Noord-Holland in zones rond stikstofgevoelige hexagonen aanvullende afspraken wil maken waar het generieke pakket onvoldoende is. Pas als dit geheel duidelijk en geborgd is, kan worden beoordeeld of aanvullende vergunningsruimte
85 beschikbaar komt.

Ten aanzien van de rekenkundige ondergrens corrigeert gedeputeerde Beemsterboer het beeld dat de rechter al zou hebben bepaald dat invoering pas na maatregelen mogelijk is. Hij verwijst naar twee juridische redeneerlijnen: de ondergrens kan volgens de ene lijn direct worden
90 ingevoerd als sprake is van schijnzekerheid, terwijl de andere lijn ieder vermoeden van depositie als relevant ziet. De Raad van State acht invoering risicovol en adviseert een geborgd pakket. Een rechterlijke uitspraak over de rekenkundige ondergrens is er volgens hem nog niet; het kabinet mikt op invoering uiterlijk in het vierde kwartaal van 2027.

95 Op de vraag van het CDA welke projecten prioriteit krijgen zodra vergunningsruimte ontstaat, antwoordt gedeputeerde Beemsterboer dat daarvoor geen algemene prioritering bestaat. De situatie kan per gebied verschillen. Wanneer de gunstige staat van instandhouding is bereikt, is er in beginsel geen vergunningsplicht meer. In de fase waarin verslechtering wel is voorkomen, maar nog geen uitspraak over die gunstige staat bestaat, kan salderen nodig zijn en kunnen
100 keuzes over verdeling aan de orde komen.

Bij landbouw en perspectief voor boeren blijft vrijwilligheid volgens de gedeputeerde het uitgangspunt. In de reductieovereenkomst met landbouwpartijen is vastgelegd dat individuele agrariërs naar eigen inzicht managementmaatregelen en andere reductiemaatregelen kunnen
105 kiezen om de generieke emissiereductie van 30 procent te halen. Bij de verdere uitwerking moet per gebied blijken welke balans mogelijk is tussen vrijwillige samenwerking, gebiedsgericht maatwerk en instrumenten die nodig zijn voor geborgd natuurherstel. De beschikbare rijksmiddelen zijn daarbij bepalend.

110 Over zonering verduidelijkt gedeputeerde Beemsterboer dat het Rijk in elf gebieden uitgaat van 500 meter en bij Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske van 1.000 meter, terwijl Noord-Holland binnen het provinciale beleid stuurt op 250 meter rond stikstofgevoelige hexagonen. Die keuze is gebaseerd op modellen en berekeningen van onder meer de UvA en het RIVM over directe depositie: het grootste deel van de emissie wordt onderdeel van de generieke
115 depositie, terwijl het directe neerslaan volgens de gedeputeerde vooral zeer dicht bij de bron

plaatsvindt en na 250 meter vrijwel niet meer meetbaar is. Noord-Holland wil middelen daarom zo gericht mogelijk inzetten waar het meeste effect wordt verwacht.

120 Naast de 250-meterzone kent het provinciale beleid een 500-meterzone rond het volledige Natura 2000-gebied. Die is niet dwingend bedoeld en ziet op maatregelen als emissiearme bedrijfsvoering, innovaties, managementmaatregelen, hydrologie en groenblauwe dooradering. Volgens de gedeputeerde blijft de feitelijke uitwerking locatie- en gebiedsafhankelijk, onder meer door verschillen in inrichting, dominante bronnen, windrichting, aanwezige bedrijven en natuurwaarden.

125 Hoeveel agrarische bedrijven door zonering worden geraakt en welke economische gevolgen dat heeft, is volgens gedeputeerde Beemsterboer nog niet duidelijk. Dat hangt af van de inzet van het Rijk, de uiteindelijke zonering, de beschikbare middelen en de maatregelen die per gebied met landbouw- en natuurpartijen, gemeenten en waterschappen worden besproken. Hij wijst erop dat
130 maatregelen sterk kunnen verschillen: investeren in innovatie bij een bedrijf heeft andere gevolgen en kosten dan bijvoorbeeld vermindering van mestplaatsingsruimte. Daarom kan op dit moment nog geen impactassessment worden gegeven.

Financieel vraagt Noord-Holland het Rijk om meerjarige middelen voor natuurbeheer,
135 natuurherstel, stikstofreductie, grondinstrumenten, gebiedsprocessen en uitvoeringskosten. De verdeling van kosten tussen Rijk en provincies is nog niet vastgesteld. Noord-Holland heeft zelf 200 miljoen euro extra vrijgemaakt voor het Natuurnetwerk Nederland en ontvangt 60 miljoen euro voor kortetermijnmaatregelen in het Groene Hart. Zonder aanvullende rijksmiddelen komen uitvoering, borging en tempo van de bredere aanpak onder druk te staan.

140 Voor PAS-melders ziet Gedeputeerde Staten kansen om te versnellen via een gebiedsgerichte aanpak, maatregelen voor natuurherstel en stikstofreductie, onderbouwing van additionaliteit per Natura 2000-gebied en invoering van een rekenkundige ondergrens. Als vergunningverlening per gebied weer mogelijk wordt, kan dat bijdragen aan een structurele oplossing voor PAS-melders
145 en andere vergunningsproblematiek. Het Rijk wil positief geverifieerde PAS-melders uiterlijk 1 maart 2028 zicht geven op een structurele oplossing; Noord-Holland zet in op versnelling waar gebiedsanalyses, maatregelen en juridische borging dat toelaten.

Bij juridische houdbaarheid ziet gedeputeerde Beemsterboer vooral risico's in de samenhang en
150 gelijktijdigheid van de aanpak. Per gebied moeten generieke stikstofreductie, maatregelen in de zonering, extra natuurbeheer en natuurherstelmaatregelen in het Natura 2000-gebied voldoende duidelijk en geborgd zijn voordat vergunningverlening kan worden hervat. Dat is volgens hem ingewikkeld, omdat vergunningen soms juist nodig zijn om maatregelen in de veehouderij te kunnen uitvoeren. Als landelijke wetgeving vertraagt of juridisch strandt, werkt Noord-Holland
155 door aan gebiedsanalyses, natuurherstel en stikstofreductie, maar verruiming van vergunningverlening en landelijke instrumenten zullen dan vertragen.

Op vragen van Volt en de ChristenUnie over gebiedsprocessen maakt de gedeputeerde onderscheid tussen eerdere, bredere gebiedsprocessen en de huidige, specifiekere
160 zoneringsafspraken rond en in Natura 2000-gebieden. Door beperkingen in capaciteit en budget lopen nu slechts in enkele gebieden processen. Bij de uitwerking van het programma moet blijken welke extra maatregelen en budgetten nodig zijn voor de twaalf stikstofgevoelige Natura

2000-gebieden. Nieuwe afspraken met het Rijk over randvoorwaarden en middelen zijn volgens hem nodig voordat bredere gebiedsprocessen opnieuw kunnen worden opgepakt; zonder harde
165 financiële afspraken is de provincie daarin terughoudend.

GroenLinks vraagt naar de volgorde tussen vergunningverlening en natuurherstel. Gedeputeerde Beemsterboer schetst dat die twee nauw met elkaar samenhangen, maar dat natuurherstel eerst georganiseerd en geborgd moet zijn voordat vergunningverlening opnieuw kan starten. De
170 provincie probeert vergunningverlening zo snel mogelijk mogelijk te maken door natuurherstel zo snel mogelijk juridisch en inhoudelijk te borgen.

Op vragen van GroenLinks en de Partij voor de Dieren over dierenwelzijn licht de gedeputeerde toe dat dierenwelzijn indirect kan profiteren van vergunningverlening. Als bedrijven weer kunnen
175 investeren in stallen, innovatie en verduurzaming, kan dat volgens hem ook bijdragen aan betere omstandigheden voor dieren. Binnen dit stikstof- en natuurbeleid is dierenwelzijn echter geen zelfstandig doel, maar een afgeleid effect. Separaat werkt de provincie volgens hem, samen met het Rijk, aan dierenwelzijnsbeleid.

De Partij van de Arbeid adviseert maatschappelijke partijen goed vast te houden. De
180 gedeputeerde herkent dit als een rode draad in de Noord-Hollandse aanpak en noemt de ruimte die landbouwpartijen, natuurpartijen en provincie elkaar geven een belangrijke kracht, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Over het proces meldt hij dat Provinciale Staten iedere commissievergadering mondeling worden geïnformeerd. Als dat nodig is, volgt een technische
185 briefing, bij voorkeur wanneer het concept-uitvoeringsprogramma gereed is.

Capaciteit blijft volgens gedeputeerde Beemsterboer een stevig aandachtspunt. De provincie schuift extra capaciteit vanuit andere afdelingen naar het stikstofvraagstuk, omdat het onderwerp hoge prioriteit heeft en specifieke kennis schaars is. Op de oproep van de Partij van de Arbeid om
190 waardering te tonen voor boeren die goed bezig zijn, erkent hij dat dit om veel bedrijven gaat. Ondersteuning van agrariërs, ook bij investeringen in zoneringsgebieden, hoort bij de aanpak, maar de precieze invulling van het rijksinstrumentarium is nog niet bekend.

De Partij voor de Dieren uit zorgen over de juridische houdbaarheid van de aanpak.
195 Gedeputeerde Beemsterboer verwijst naar een recent advies van Pels Rijcken, dat volgens hem richting geeft aan wat nodig is om de aanpak rechterlijk houdbaar te maken. Zijn verwachting is dat de aanpak standhoudt, mits wordt gewerkt binnen de richtlijn, de uitspraak van de Raad van State en het advies.

200 JA21 verwijst naar Friesland; de gedeputeerde stelt dat Noord-Holland vergelijkbare elementen toepast, zoals vrijwilligheid en de inzet rond stikstofgevoelige hexagonen. Op de oproep van de SP over betere betaling van boeren merkt hij op dat het Rijk daarmee bezig is.

Forum voor Democratie roept op geen steun te geven aan stikstof- en natuurbeleid.
205 Gedeputeerde Beemsterboer vindt dat onverstandig, omdat vergunningverlening volgens hem moet worden hersteld en natuurherstel nodig blijft voor economie, agrarische sector en natuur.

BBB vraagt om een zorgvuldige omgang met agrariërs rond stikstofgevoelige natuur en vraagt of andere maatregelen dan verplaatsing mogelijk zijn. De gedeputeerde antwoordt dat per gebied

210 maatwerk nodig blijft en dat maatregelen zo efficiënt mogelijk moeten bijdragen aan geborgd natuurherstel en vergunningverlening.

De VVD vraagt of eerder behaalde emissiereducties volledig meetellen en welk bedrag Noord-Holland nodig heeft. Gedeputeerde Beemsterboer bevestigt dat reducties meetellen ten opzichte
215 van ijkjaar 2019, zowel in provinciaal als landelijk beleid. Het benodigde bedrag is volgens hem nog niet duidelijk. Daarvoor moet het Rijk eerst inzicht geven in de verdeling van de 20 miljard euro over de 162 Natura 2000-gebieden en in de vraag welk deel via provincies zal lopen.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt of de gedeputeerde kan toezeggen dat tijdig een concrete
220 Noord-Hollandse stikstofclaim bij het Rijk ligt, met gebiedsgerichte projecten, bedragen en planning. Zij verwijst daarbij naar eerdere ervaringen met het PPLG en koploperprojecten en wil voorkomen dat Noord-Holland te laat is. Ook vraagt zij of kan worden gegarandeerd dat boeren niet eerst met beperkingen worden geconfronteerd terwijl geld voor aanpassingen, extensivering of compensatie nog ontbreekt.

225 Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat Noord-Holland scherp let op de beschikbare middelen en daarover goede gesprekken voert met het Rijk. De provinciale stikstofaanpak is volgens hem fijnmaziger dan de maatregelen die het Rijk heeft geïnventariseerd. Eerder is 450 miljoen euro gevraagd voor het Groene Hart, en de provincie blijft volgen welke middelen
230 beschikbaar komen. Tegelijk maakt hij geen harde toezegging over budgetten of de volgorde tussen financiering en maatregelen, omdat nog onduidelijk is hoeveel van de 20 miljard euro via provincies loopt en hoe het Rijk de middelen precies wil inzetten.

De **voorzitter** vraagt of commissieleden behoefte hebben aan een tweede termijn. Daarbij wijst zij
235 erop dat de eerder afgesproken spreektijd blijft gelden en vraagt de leden daar rekening mee te houden.

Tweede termijn commissie

De heer **Heijnen** (CDA) dankt gedeputeerde Beemsterboer voor de uitgebreide beantwoording in
240 eerste termijn. Namens het CDA kondigt hij aan de antwoorden te zullen bestuderen. Zijn resterende vraag richt zich op de onzekerheid die bij boeren zichtbaar was tijdens de inspraak: wanneer kan aan hen wél duidelijkheid of zekerheid worden geboden?

Mevrouw **Gordijn** (JA21) komt terug op de vergelijking met Friesland. Zij is positief dat Noord-Holland een soortgelijke aanpak volgt, maar wijst erop dat Gedeputeerde Staten tegelijkertijd nog
245 werkt aan gebiedsanalyses en effectberekeningen. Zij vraagt waarom niet eerst een feitenbasis wordt vastgesteld voordat maatregelen worden genomen, en wil weten hoe en door wie de analyses en berekeningen worden uitgevoerd.

250 Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) plaatst het debat in de context van zeven tot acht jaar stikstofdiscussie. Zij erkent de complexiteit van de opgave en het werk dat is verricht, maar ervaart het uitblijven van duidelijkheid over budgetten, randvoorwaarden, natuurherstel per gebied en maatregelen per hectare als een koude douche. Haar zorg concentreert zich op de 250-meterzoning: als nog onduidelijk is welke middelen beschikbaar zijn en welke
255 maatregelen waar nodig zijn, vraagt zij wat precies onder 'effectief' wordt verstaan. Zij betwijfelt

of het verstandig is om stikstofmaatregelen nu al zo nadrukkelijk op 250 meter te richten, terwijl in bredere zones ook hydrologische en natuurherstelmaatregelen nodig kunnen zijn.

260 Mevrouw **Egbers** (PvdD) noemt enkele vragen die volgens haar nog niet zijn beantwoord. Zij vraagt naar de plannen voor mestvergisting binnen de Noord-Hollandse stikstofaanpak, naar de redenen waarom een eerder gebiedsproces waarbij inspreker mevrouw Kok betrokken was is vastgelopen, en naar de kansen die de gedeputeerde ziet voor uitbreiding van het natuurareaal, mede in het licht van opmerkingen van het Planbureau voor de Leefomgeving.

265 Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) blijft vragen houden over de ondersteuning van boeren in aan te wijzen zones. Zij vindt de eerdere beantwoording te algemeen en mist inzicht in de concrete borging van tijdige ondersteuning bij innovatie en extensivering. Zij vraagt om een heldere tabel waarin planning, doelen, provinciale maatregelen en de inzet van het Rijk overzichtelijk tegenover elkaar worden gezet.

270 Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) spreekt steun uit voor de gebiedsgerichte aanpak, mede omdat die aansluit bij wensen van insprekende boeren. Tegelijk vraagt zij wat de provincie nu anders gaat doen dan bij eerdere gebiedsprocessen, waarin volgens haar projectleiding en continuïteit wisselend waren. Zij wil weten waarom deze aanpak succesvoller zou worden, of gevolgen voor
275 bedrijven, vergunningen en sociaaleconomische ontwikkeling worden meegenomen, en hoe ondernemers en boeren vanaf het begin worden betrokken. Daarnaast vraagt zij opnieuw of de gedeputeerde kan garanderen of toezeggen dat eerst geld en een onderbouwde claim bij het Rijk worden geregeld voordat maatregelen worden toegepast.

280 Mevrouw **De Sain** (BBB) dankt de gedeputeerde voor de beantwoording en vraagt hem de indrukken uit de inspraak, waaronder het wantrouwen en de impact op boerenerven, nadrukkelijk mee te nemen richting de minister. Daarnaast vraagt zij aandacht voor de landelijke koppeling tussen ammoniak, CO₂ en fosfaatrechten, die volgens haar weinig bijdraagt aan stikstofreductie maar wel grote gevolgen kan hebben voor boeren. Ten slotte wil zij helderheid of Noord-Holland
285 voorlopig vasthoudt aan de huidige benadering van 250 meter rond stikstofgevoelige hexagonen.

De heer **Veenboer** (PvdA) interrumpeert mevrouw De Sain en vraagt wat zij precies van de gedeputeerde en van de minister verwacht wanneer zij vraagt om de verhalen en emoties uit de sector mee te nemen.

290 Mevrouw **De Sain** (BBB) antwoordt dat in de sector het gevoel leeft dat de minister onvoldoende zicht heeft op de emoties en het verdriet op boerenerven. Zij vraagt de gedeputeerde dit in passende bewoordingen over te brengen, in de hoop dat de minister dit meeweegt in zijn verdere handelwijze.

295 Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) interrumpeert mevrouw De Sain over de 250-meterzoning. Zij vraagt waarom in een situatie waarin nog veel onduidelijk is over middelen, maatregelen en uitwerking toch al kan worden vastgesteld dat 250 meter effectief is voor een integrale oplossing.

300 Mevrouw **De Sain** (BBB) antwoordt dat zij vooral een duidelijk ja of nee van de gedeputeerde wil over de vraag of Noord-Holland vasthoudt aan de 250 meter rond stikstofgevoelige hexagonen. Zij wil niet zonder meer meegaan in bredere rijkszones van 500 meter of 1.000 meter als die

volgens haar geen aantoonbaar effect hebben. Voor haar staat voorop dat maatregelen daadwerkelijk effect moeten hebben.

305

In haar vervolginterruptie haalt Statenlid Van Wijnen (GroenLinks) de spanning met de rijksbrief aan. Zij wijst erop dat het Rijk 500 meter als werkbare zonering noemt, met de mogelijkheid daarvan af te wijken, maar dat voor haar nog onvoldoende scherp is onder welke voorwaarden Noord-Holland die afwijking verantwoord kan onderbouwen.

310

Mevrouw **De Sain** (BBB) brengt daartegenin dat een brede zone in bijvoorbeeld het duingebied niet vanzelfsprekend doelmatig is, mede door de overheersende westenwind. Zij ziet daarom meer aanleiding om te kijken naar stikstofgevoelige natuur zelf en naar een gerichte zone van 250 meter daaromheen. De inzet moet volgens haar per gebied worden bepaald en niet automatisch worden overgenomen uit de landelijke brief.

315

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) concludeert dat mevrouw De Sain vooral het duingebied en de windrichting als voorbeeld neemt, terwijl de provinciale opgave volgens haar breder en complexer is. Zij legt de vraag uiteindelijk opnieuw bij de gedeputeerde neer: hoe wordt onderbouwd dat de 250-meterbenadering binnen die bredere integrale opgave toereikend en effectief is?

320

Mevrouw **De Sain** (BBB) verduidelijkt tot slot dat ook zij maatwerk noodzakelijk vindt. Zij wil voorkomen dat Noord-Holland de zones van 500 meter of 1.000 meter klakkeloos overneemt omdat het Rijk die noemt. Voor haar moet de keuze voor zonering steeds worden gekoppeld aan nut, noodzaak en aantoonbaar effect; daarom vraagt zij de gedeputeerde om een helder antwoord op de vraag of de provincie voorlopig bij de 250 meter blijft.

325

De heer **Klein** (ChristenUnie) dankt voor de beantwoording en stelt drie gerichte vragen. Hij wil weten of de provincie met het Rijk onderhandelt over maatregelen per gebied of over een totale provinciale aanpak, hoe boeren worden betrokken als er geen gebiedsprocessen lopen, en of voor alle rijkszones gebiedseigen maatregelen worden uitgewerkt die vóór 1 januari 2028 gereed zijn.

330

De heer **Veenboer** (PvdA) constateert dat veel nog onduidelijk is en dat de komende maanden of het komende halfjaar meer zicht moet ontstaan op de afhankelijkheden rond vrijwilligheid, rijksgeld en de verdere uitwerking van het rijksplan. Hij vraagt hoe goed de provincie op dit moment zicht heeft op de toestand en benodigde maatregelen in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Daarnaast vraagt hij hoe teleurstelling bij boeren wordt voorkomen als zij eerst werken aan de provinciale reductiedoelstelling van 30 procent, terwijl later mogelijk blijkt dat het Rijk aanvullende of zwaardere maatregelen verlangt.

335

340

De **voorzitter** wijst erop dat veel vragen zijn gesteld en geeft mee dat de gedeputeerde eventueel schriftelijk kan terugkomen op onderdelen die nu niet volledig kunnen worden beantwoord. Tegelijk verwijst zij naar de eerdere mededeling dat het onderwerp iedere commissievergadering mondeling terugkomt.

345

Tweede termijn Gedeputeerde Staten

350 Gedeputeerde **Beemsterboer** zegt toe schriftelijk terug te komen op vragen als beantwoording ter plekke niet lukt, maar verwacht veel direct te kunnen behandelen.

Op de vraag van het CDA wanneer boeren duidelijkheid krijgen, erkent de gedeputeerde de langdurige onzekerheid in de agrarische sector. De provincie wil zo snel mogelijk helderheid bieden, maar is afhankelijk van verdere uitwerking door het Rijk, onder meer over
355 zoneringsdoelen en de verdeling van de 42 procent reductie over opkoop, al gerealiseerde maatregelen, zonering en generieke maatregelen. De Noord-Hollandse aanpak noemt hij een goede inzet met vertrouwen bij een groot deel van de sector, maar nog niet volledig uitgewerkt.

Richting JA21 stelt gedeputeerde Beemsterboer dat het stikstofdossier al zeven tot acht jaar loopt en dat er veel feiten beschikbaar zijn. Indien nodig betreft de provincie Wageningen University of
360 een ander instituut. De Ecologische Autoriteit toetst per Natura 2000-gebied de natuurmaatregelen formeel. Voor juridische zekerheid verwijst hij naar het recente advies van Pels Rijcken, dat volgens hem veel duidelijkheid biedt over de samenhang tussen stikstofreductie, zonering en natuurbeheer.

365 Op de kritiek van Statenlid Van Wijnen (GroenLinks) dat het dossier na jaren nog weinig voortgang lijkt te boeken, erkent de gedeputeerde de frustratie. Vergunningverlening is nog niet opgelost en natuurherstel nog niet bereikt, al is volgens hem stikstofdepositie wel afgenomen en is veel werk verricht. Het probleem is volgens hem pas opgelost wanneer per hexagoon duidelijk
370 is welke maatregel wanneer wordt genomen, hoe deze wordt geborgd, gemonitord en bijgestuurd, en hoe vergunningverlening en natuurherstel daardoor mogelijk worden.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) verduidelijkt dat haar vraag niet over natuurherstel in het algemeen gaat, maar over de zekerheid waarmee 250 meter als effectieve zonering wordt
375 gehanteerd.

Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst naar onderzoek van onder meer de UvA, waaruit volgt dat droge depositie voor het grootste deel binnen 250 meter neerslaat. Die afstand is verwerkt in afspraken met landbouwpartijen, het Programma Landelijk Gebied en de Omgevingsvisie.
380 Tegelijk blijft maatwerk mogelijk per gebied, afhankelijk van windrichting, aanwezige bedrijven, natuurwaarden en belasting van hexagonen.

In vervolgvragen vraagt Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) of de 250 meter een richtlijn of harde afspraak is en of de positionering is gewijzigd.
385

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat 250 meter al stond in de landbouwovereenkomst, het Programma Landelijk Gebied en de Omgevingsvisie, naast een niet-dwingende 500-meterzone voor ander beleid. Van een wijziging is volgens hem geen sprake.

390 Aan Partij voor de Dieren antwoordt gedeputeerde Beemsterboer dat mestvergisting volgens hem kan bijdragen aan beperking van CO₂-uitstoot, het mestvraagstuk, stikstofreductie en duurzame energie. De provincie maakt mestvergisters ruimtelijk mogelijk voor clusters van ongeveer 300 stuks melkvee of grootvee-eenheden.

395 Op de vraag over de Mijzenpolder komt hij schriftelijk terug.

Kansen voor natuuruitbreiding ziet hij vooral binnen de NNN-aanpak.

400 Op vragen van 50PLUS antwoordt de gedeputeerde dat de provincie boeren al ondersteunt via onder meer het Fieldlab Groene Hart en de Boeren Stikstof Academy. Zodra duidelijker is wat in de gebieden nodig is, worden de pakketten volgens de gedeputeerde met betrokken boeren uitgewerkt. Een afzonderlijke tabel wordt in deze passage niet toegezegd.

405 Op vragen van de VVD over de gebiedsgerichte aanpak stelt gedeputeerde Beemsterboer dat eerdere processen ook hadden kunnen werken, maar dat toen het budget vanuit het Rijk wegviel. De huidige aanpak richt zich sterker op maatregelen die geborgd natuurherstel, stikstofreductie en hervatting van vergunningverlening mogelijk maken. Over de middelen zegt hij dat aanvragen worden voorbereid en dat een claim concreter wordt naarmate per gebied beter bekend is wat nodig is.

410 Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) verduidelijkt dat de VVD geen ongerichte claim wil, maar een onderbouwing met concrete plannen, doelen en planning.

Gedeputeerde **Beemsterboer** verwacht de eerste gebieden in februari volledig in kaart te hebben.
415 Hij kan niet toezeggen dat Noord-Holland daarmee tijdig is voor een financiële claim, omdat nog onduidelijk is hoe het Rijk de middelen verdeelt en of provincies zelfstandig claims kunnen indienen. Wel bevestigt hij dat de inventarisatie ruim vóór 1 januari 2028 gereed moet zijn.

Op de vervolgvraag van mevrouw **Ouderkerken** (VVD) hoe Noord-Holland aangehaakt blijft bij het
420 Rijk, meldt gedeputeerde **Beemsterboer** dat er in IPO-verband bijna wekelijks contact is met de minister, naast rechtstreeks en ambtelijk overleg. Daarmee zit de provincie volgens hem dicht op de uitwerking van de rijksmiddelen.

Richting de BBB zegt de gedeputeerde toe de impact van de inspraakverhalen en de behoefte aan
425 duidelijkheid bij de minister te benoemen.

De koppeling van ammoniak aan fosfaatrechten noemt hij een landelijke afweging waarvan de uitwerking nog niet duidelijk is. De 250 meter rond hexagonen blijft uitgangspunt, maar kan per gebied verschillen als overleg met sectorpartijen uitwijst dat iets anders nodig is om de
430 rijksdoelen te halen.

Mevrouw **De Sain** (BBB) vraagt of uitbreiding van stikstofgevoelige hexagonen gevolgen kan hebben voor vergunningen.

435 Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst naar de Eilandspolder, waar het aantal hexagonen met stikstofgevoelig veenmosrietland is toegenomen. Als natuur zich goed ontwikkelt, kunnen natuurdoelen in een volgend Natura 2000-beheerplan intensiever of juist minder intensief worden voor bepaalde soorten of habitats. Dat onderstreept volgens hem de noodzaak om het gehele probleem op te lossen.

440 Aan de ChristenUnie antwoordt de gedeputeerde dat Noord-Holland niet per gebied met het Rijk onderhandelt, maar wel over de mate van provinciaal maatwerk. Daarbij gebruikt de provincie

gebiedsanalyses en gebiedskennis. Boeren worden betrokken waar dat praktisch nodig is; in de basis spreekt de provincie met landbouw- en natuurpartijen, gemeenten en waterschappen, maar uiteindelijk kan ook overleg met individuele agrariërs, woonwijken of industrie nodig zijn.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt hoe Noord-Holland voorkomt dat het Rijk de provincie alsnog meeneemt in algemene plannen, waardoor meer nodig is dan nu met de sector wordt besproken.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat met de sector juist is afgesproken dat ook de rijksdoelen worden gehaald. De provinciale 30 procent reductie ziet volgens hem op snel uitvoerbare agrarische maatregelen zonder grote kosten; opkoop, afoming van rechten, verschillen tussen sectoren en eventuele aanvullende maatregelen kunnen daar nog bovenop komen.

Richting de ChristenUnie bevestigt de gedeputeerde dat de provincie inzet op het tijdig in kaart brengen van de relevante informatie vóór 1 januari 2028, met zoveel mogelijk duidelijkheid in februari.

Aan de PvdA antwoordt de gedeputeerde tot slot dat het beeld van natuurkwaliteit en natuurherstel in Natura 2000-gebieden voor een groot deel nog moet worden aangevuld. Er zijn natuurdoelanalyses en beheerplannen, deels gebaseerd op bureau- en praktijkstudies, maar die vormen vooral een momentopname.

De **voorzitter** constateert dat het agendapunt over de gevolgen van het landelijke stikstofbeleid in Noord-Holland maandelijks mondeling terugkomt en vraagt of het onderwerp voor dit moment voldoende is besproken.

Mevrouw **Jansen** (D66) wijst erop dat een deel van de vraag van de ChristenUnie nog openstaat: of voor de rijkszones eigen, gebiedseigen maatregelen worden uitgewerkt.

Gedeputeerde **Beemsterboer** begrijpt de rijkszones als de 500- en 1.000-meterzones uit de kabinetsbrief. Volgens hem bekijkt het Rijk met de provincies of die zonering daadwerkelijk passend blijft. Per gebied wordt uitgewerkt hoe het beoogde doelbereik, waaronder de genoemde 20 procentpunt bovenop het generieke pakket, met maatwerk kan worden gehaald. Daarover vindt overleg plaats met terreinbeherende organisaties en natuurpartijen.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken.

7.b Landbouw: Afdoening motie M26-2026 'Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes'

Toelichting:

Het college informeert Provinciale Staten over de uitwerking van motie 26-2026 'Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes' en vragen de motie als afgedaan te beschouwen.

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie

490 Mevrouw **Gordijn** (JA21) vindt dat de motie kan worden afgedaan. Zij ziet in de beantwoording een bevestiging van de lijn dat de provincie niet dwingend stuurt op consumptiekeuzes. Wel legt zij daarbij een controlepunt neer voor Provinciale Staten: de Staten moeten blijven volgen of de uitvoering inderdaad niet alsnog een verplichtend karakter krijgt.

495 Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) heeft de brief van GS gelezen, maar blijft zitten met de formulering dat gewenst gedrag wordt gestimuleerd. Zij vraagt de gedeputeerde om nader te duiden waar voor GS precies de grens ligt tussen stimuleren en sturen, omdat die grens voor de beoordeling van de motie van belang is.

500 De heer **Van Haasen** (PVV) herhaalt dat zijn fractie destijds voor motie M26 heeft gestemd en daar nog steeds achter staat. Voor de PVV is keuzevrijheid leidend: inwoners bepalen zelf wat zij eten. De provincie mag volgens hem informeren, maar niet sturen op minder vlees of zuivel. Hij vraagt om bevestiging dat vrijwilligheid betekent dat de provincie op dit punt geen subsidies, campagnes of andere beleidsinstrumenten inzet. Als dat wordt bevestigd, kan de PVV instemmen met afdoening.

505 Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) sluit aan bij het uitgangspunt van keuzevrijheid. De provincie is volgens haar geen dieetcoach en moet inwoners niet voorschrijven wat zij wel of niet eten. Zij maakt onderscheid tussen het opleggen van een consumptiepatroon en initiatieven zoals de ganzenbitterbal, die volgens haar kunnen bijdragen aan minder voedselverspilling en kansen voor ondernemers. Vanuit die afweging vindt de VVD dat de motie goed is uitgevoerd.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

515 Gedeputeerde **Beemsterboer** brengt de vragen terug tot de kern: het onderscheid tussen stimuleren en dwingen. Stimuleren ziet GS als het onder de aandacht brengen of ondersteunen van lokaal geproduceerd voedsel en van ganzenvlees, mede omdat de provincie daar een taak heeft. De gedeputeerde maakt duidelijk dat inwoners niet worden gedwongen om bepaalde producten wel of niet te eten.

520 De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie M26–2026 ‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’ als afgedaan kan worden beschouwd.

8 B–agenda Algemeen

525 **8.a Veegbrief moties**

Toelichting:

Vanuit de veegbrief moties van GS zijn in de commissievergadering van juni een aantal moties afgedaan. Van de vier onderstaande moties heeft de commissie aangegeven deze nog verder te willen bespreken:

- 530
- *M127–2024 – Weidevogels*
 - *M49–2025 PNH kan zo grote doelen niet halen*
 - *M89–2025 – Deadline pilot PAS–melders Texel*
 - *M117–2025 grip op faunaschade*

Zie voor een toelichting op het afdoeningsvoorstel de veegbrief moties.

535

8.a.1 Afdoeningsvoorstel M127–2024 – Weidevogels

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

540 *Eerste termijn commissie*

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) is positief dat aandacht is gegeven aan motie M127–2024 over weidevogels, maar vindt de voorgestelde uitwerking nog weinig concreet voor de grutto zelf. Zij herinnert eraan dat de motie is ingediend om meer aandacht te vragen voor de grutto en voor maatregelen die het leefgebied van deze soort daadwerkelijk verbeteren. Hoewel zij blij is met de
545 binnengehaalde 4 miljoen euro, mist zij inzicht in de manier waarop dit geld wordt benut.

Volgens Statenlid Van Wijnen blijft de toelichting nog sterk procesmatig: er wordt gesproken over een convenant, onderzoek naar maatregelen en financiën, een kaartanalyse en vervolgens een uitvoeringsprogramma door Landschap Noord–Holland. Zij vraagt hoeveel tijd al deze stappen
550 kosten voordat de grutto feitelijk profiteert van maatregelen. Haar vermoeden is dat dit zomaar twee jaar kan duren; zij vraagt de gedeputeerde daarom om toelichting en kondigt aan mogelijk haar teleurstelling uit te spreken als het tempo inderdaad zo laag ligt.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

555 Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat de provincie volop bezig is met het Aanvalsplan Grutto en ook in IPO-verband werkt aan afspraken om te voldoen aan de Europese procedure over de grutto. Los daarvan noemt hij de intrinsieke motivatie om het leefgebied van de grutto te verbeteren. In Noord–Holland ziet hij daarvoor reële potentie: er zijn gebieden in beeld waar
560 grotere leefgebieden voor grutto's kunnen worden gerealiseerd en waar een samenhangend pakket aan maatregelen mogelijk is, onder meer tegen predatie en voor voldoende voedsel, water en droogte in het gebied.

Tegelijk erkent de gedeputeerde dat dit soort processen veel tijd vraagt en dat veel grutto's daarop mogelijk niet kunnen wachten. Hij noemt de planning: het afsprakenkader is gesloten,
565 voor 2028 worden routekaarten voor de grutto gemaakt en per gebied ligt er een uitvoeringsagenda. De uitvoering daarvan staat gepland om in 2035 te zijn afgerond.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) reageert zichtbaar teleurgesteld op de einddatum 2035, omdat dat betekent dat het programma pas over ongeveer negen jaar is afgerond. Ondanks die
570 teleurstelling kan GroenLinks de motie op dit moment als afgedaan beschouwen. Zij spreekt de hoop uit dat tussen nu en 2035 nog een evaluatie plaatsvindt en dat op basis daarvan verder kan worden gekeken.

De **voorzitter** vraagt of andere commissieleden nog over de motie willen spreken en legt de
575 commissie voor of zij kan concluderen dat motie M127–2024 als afgedaan wordt beschouwd.

Mevrouw **Jansen** (D66) sluit zich aan bij de teleurstelling van Statenlid Van Wijnen. Zij hoopt dat er alsnog versnelling mogelijk is, omdat het Red de Grutto-plan volgens haar anders te veel een papieren werkelijkheid blijft. D66 vindt dat de provincie daadwerkelijk aan de slag moet, omdat
580 er anders in 2035 mogelijk geen grutto meer over is om te redden.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie M127–2024 'Weidevogels' als afgedaan kan worden beschouwd.

585 **8.a.2 Afdoeningsvoorstel M49–2025 – PNH kan zo grote doelen niet halen**

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie

590 Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vindt dat motie M49–2025 nog niet zonder meer als afgedaan kan worden beschouwd. De motie vroeg het college om richting het kabinet een duidelijk signaal af te geven en stevig te lobbyen voor rijksmiddelen die nodig zijn om provinciale wettelijke taken en grote beleidsdoelen uitvoerbaar te houden. Alleen het versturen van een brandbrief, die
595 inmiddels ruim een jaar oud is, vindt zij daarvoor onvoldoende. De VVD stelt daarom voor de motie aan te houden totdat duidelijk is hoe de rijksmiddelen worden verdeeld en wat dit betekent voor de uitvoerbaarheid van de provinciale doelen, tenzij de gedeputeerde hierover alsnog voldoende toelichting kan geven.

Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) sluit zich aan bij de lijn van de VVD. Zij wil eerst
600 afwachten of het aangekondigde landelijke stikstofpakket naar verwachting voldoende tegemoetkomt aan het tekort dat destijds in de brandbrief isesignaleerd. Omdat het pakket nog moet worden uitgewerkt, ziet zij reden om de motie voorlopig aan te houden.

Mevrouw **De Sain** (BBB) ziet geen aanleiding om de motie langer open te houden. Voor haar
605 fractie kan motie M49–2025 als afgedaan worden beschouwd.

Mevrouw **Jansen** (D66) vindt het, net als de VVD en 50PLUS, verstandig om de motie nog aan te houden. Zij wijst erop dat de aangekondigde 20 miljard euro aan rijksmiddelen het debat deels heeft ingehaald, maar dat nog moet blijken hoe die middelen concreet voor Noord–Holland
610 uitpakken. D66 wil die duidelijkheid afwachten voordat de motie definitief wordt afgedaan.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vindt dat de motie als afgedaan kan worden beschouwd.

615 Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) sluit zich aan bij afdoening van de motie.

De heer **Van Haasen** (PVV) merkt op dat zijn fractie destijds tegen de motie was. Vanuit dat vertrekpunt beschouwt hij de motie al als afgedaan voordat deze werd ingediend.

Mevrouw **Gordijn** (JA21) geeft aan dat de motie voor haar fractie eveneens kan worden afgedaan.
620

De heer **Veenboer** (PvdA) kijkt naar het doel van de motie: het inzetten op lobby richting het Rijk. Volgens de PvdA hoeft de motie niet open te blijven totdat het geld daadwerkelijk binnen is; beslissend is of de gevraagde lobby is gevoerd. Vanuit die redenering vindt de PvdA de afdoening voldoende.
625

De heer **Klein** (ChristenUnie) sluit zich aan bij afdoening van de motie.

De heer **Heijnen** (CDA) volgt de argumentatie van de heer Veenboer. Ook voor het CDA is de motie afgedaan, omdat de kern van de motie volgens deze redenering lag bij de lobby–inzet en
630 niet bij het al beschikbaar zijn van de middelen.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Beemsterboer** wijst erop dat motie M49–2025 oorspronkelijk betrekking had op het NPLG. Als de indieners specifiek willen sturen op de vraag hoe Noord–Holland zijn deel van
635 de nieuwe 20 miljard euro uit het stikstofpakket kan binnenhalen, zou volgens hem een nieuwe, gerichte motie waarschijnlijk effectiever zijn dan het aanhouden van deze motie. Daarmee onderschrijft hij de lijn die de meerderheid van de commissie inmiddels zelf trekt.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert
640 verder dat motie M49–2025 ‘PNH kan zo grote doelen niet halen’ als afgedaan kan worden beschouwd.

8.a.3 Afdoeningsvoorstel M89–2025 – Deadline pilot PAS–melders Texel

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken
645 *en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.*

Eerste termijn commissie

De heer **Heijnen** (CDA) vindt het teleurstellend dat de deadline uit motie M89–2025 over de pilot voor PAS–melders op Texel niet is gehaald. Tegelijk ziet hij geen meerwaarde in het langer
650 openhouden van de motie, mede omdat de commissie eerder in het debat al uitvoerig is geïnformeerd over de vervolgstappen die inmiddels in beeld zijn. Het CDA kan daarom instemmen met afdoening, maar doet dat met nadrukkelijke treurnis over het uitblijven van het beoogde resultaat.

655 De heer **Veenboer** (PvdA) licht toe waarom zijn fractie de motie eerder had aangehouden. De pilot had de hoop gewekt dat voor PAS–melders, en in het bijzonder voor die op Texel, een concrete oplossing richting vergunningverlening dichterbij kwam. De motie moest daarbij niet alleen zorgen voor maandelijkse informatie aan Provinciale Staten, maar ook voor een duidelijke datum richting boeren, zodat zij niet langer in onzekerheid zouden blijven. Hoewel aan de
660 informatievoorziening is voldaan, is de datum van 1 januari niet gehaald en ook in de maanden daarna is de legalisatie niet gerealiseerd. Hij vraagt daarom wat de motie de provincie inhoudelijk heeft opgeleverd, behalve de maandelijkse terugkoppeling, en welk verhaal de gedeputeerde in oktober aan de betrokken agrariërs op Texel gaat brengen.

665 De heer Veenboer wijst daarnaast op de mogelijke invoering van de rekenkundige ondergrens eind 2027. Hij heeft begrepen dat daarmee naar verwachting een zeer groot deel van de PAS–melders in Noord–Holland kan worden geholpen.

Ook voor de PvdA overheerst teleurstelling over het niet halen van de deadline, maar langer
670 aanhouden van de motie acht hij niet zinvol.

Mevrouw **Jansen** (D66) sluit inhoudelijk aan bij de heer Veenboer, maar trekt een andere conclusie over de afdoening. Zij herinnert eraan dat herhaaldelijk is gezegd dat het doel zou worden gehaald en dat de pilot al uit 2023 dateert. In januari 2026 werd volgens haar nog
675 gemeld dat de deadline net niet werd gehaald, maar inmiddels zijn opnieuw maanden verstreken zonder dat aan de motie is voldaan. Voor D66 is de motie daarom niet afgedaan.

Mevrouw **Sijbenga** (BBB) volgt de lijn van het CDA. Ook zij noemt het treurig dat de deadline niet is gehaald en dat de pilot niet tot het gewenste resultaat heeft geleid. Desondanks kan BBB instemmen met afdoening van de motie.

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) kwalificeert het uitblijven van resultaat eveneens als jammer en teleurstellend. Haar fractie sluit zich voor de afdoening aan bij CDA en PvdA.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde **Beemsterboer** reageert omdat de PAS-melders volgens hem recht hebben op een inhoudelijke reactie. Hij deelt de teleurstelling over de lange duur van het proces. Tegelijk schetst hij dat iedere vertraging binnen het proces op zichzelf te verklaren is; tegelijkertijd wachten de betrokken ondernemers ondertussen op duidelijkheid. De provincie houdt volgens hem goed contact met de agrariërs op Texel en gaat, zoals eerder aangekondigd, in oktober opnieuw naar het eiland. De gedeputeerde verwacht dat nieuwe ecologische onderzoeken tot positieve resultaten kunnen leiden, maar benadrukt dat deze onderzoeken nog definitief moeten worden gemaakt. De provincie blijft daarbij afhankelijk van de ecologen en juristen die het traject begeleiden.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie M89-2025 'Deadline pilot PAS-melders Texel' als afgedaan kan worden beschouwd, met dien verstande dat het een terugkerend onderwerp is en de aandacht heeft van de gedeputeerde en de commissie.

700

8.a.4 Afdoeningsvoorstel M117-2025 – Grip op faunaschade

De commissie wordt gevraagd het afdoeningsvoorstel met elkaar en de gedeputeerde te bespreken en hierbij aan te geven of de motie als afgedaan beschouwd kan worden.

Eerste termijn commissie

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vindt dat de provincie inhoudelijk nog steeds geen echte grip heeft op faunaschade. Voor de beoordeling van motie M117-2025 maakt zij echter onderscheid tussen het bredere probleem en de concrete informatie vraag uit de motie. Omdat Provinciale Staten volgens Volt de gevraagde informatie hebben ontvangen, kan de motie voor haar fractie als afgedaan worden beschouwd.

710

Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) deelt dezelfde mening als Volt.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) geeft aan dat haar fractie de ontwikkeling van faunaschade en vooral de financiële gevolgen daarvan nauwgezet blijft volgen. Voor dit moment vindt de VVD dat de motie kan worden afgedaan, omdat de gevraagde informatie is verstrekt. De afdoening betekent voor haar niet dat het onderwerp daarmee minder belangrijk is; de monitoring van schade en kosten blijft voor de VVD relevant.

715

Mevrouw **Jansen** (D66) sluit zich eveneens aan bij de beoordeling van Volt. D66 acht de motie daarmee afgedaan, op basis van de informatie die aan Provinciale Staten is verstrekt.

720

De heer **Van Haasen** (PVV) herinnert eraan dat zijn fractie voor motie M117-2025 heeft gestemd, omdat de kosten van faunaschade volgens de PVV sterk oplopen. De motie vroeg om een

725 overzicht van mogelijkheden om die kosten te beperken, inclusief de effectiviteit en gevolgen van die maatregelen. Er zijn inmiddels nieuwe cijfers over de ontwikkeling van ganzenschade beschikbaar. Hij vraagt de gedeputeerde waar het door de motie gevraagde overzicht precies aan Provinciale Staten is verstrekt.

730 Mevrouw **Sijbenga** (BBB) vindt dat de motie kan worden afgedaan. Voor zover haar fractie kan overzien, zijn de gevraagde inlichtingen verstrekt. Daarmee is voor BBB voldaan aan de concrete opdracht uit de motie.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

735 Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst in reactie kort naar de technische briefings van 10 februari 2025 en 9 maart 2026. Volgens hem zijn Provinciale Staten daarin uitgebreid geïnformeerd over de mogelijkheden om meer grip te krijgen op faunaschade. Daarmee beantwoordt hij de vraag van de PVV.

740 De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert verder dat motie aM117–2025 ‘Grip op faunaschade’ als afgedaan kan worden beschouwd.

9 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer

745 Voorafgaand aan de vergadering zijn er geen rondvragen ingediend aan gedeputeerde Beemsterboer. Dit agendapunt is vervallen.

10 B-agenda Natuur, landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)

10.a Water: Afdoeining motie M78–2025 – KRW-doelen: duurzaam verpachten van gronden

750 *Toelichting:*

In de Provinciale Statenvergadering van 7 juli 2025 hebben Provinciale Staten een motie aangenomen waarin het college werd verzocht om te onderzoeken of een verbod op niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen kan worden opgenomen in nieuwe pachtcontracten voor de provinciale pachtgronden. Het college informeert Provinciale Staten op welke wijze invulling is gegeven aan de
755 *motie. Deze motie is in februari besproken en toen niet afgedaan, omdat er een brief zou komen. Deze brief aan PS over de voortgang van landbouwbeschermingsmiddelen is in de commissievergadering van maart besproken. Per abuis is toen de motie niet ter afdoeining geagendeerd. Om deze reden is de betreffende motie nu geagendeerd ter afdoeining.*

760 *De commissie wordt gevraagd of motie M78 van 2025 afgedaan kan worden.*

Eerste termijn commissie

Mevrouw **Jansen** (D66) dankt Gedeputeerde Staten voor het onderzoek naar duurzame pachtvoorwaarden bij nieuwe pachtcontracten. Zij leest in de beantwoording dat zo'n voorwaarde
765 juridisch in beginsel mogelijk is en vindt daarmee het eerste onderdeel van de motie geadresseerd. Nu ook de risico's in beeld zijn gebracht, wil D66 daarop kunnen anticiperen en in de toekomst duurzame pachtvoorwaarden opnemen. De recente berichtgeving over vervuild drinkwater vergroot volgens haar de urgentie. Zij kondigt aan dat D66 bij de behandeling van de KRW mogelijk met een opvolgende motie komt en vraagt hoe GroenLinks en PvdA tegen deze
770 mogelijkheid aankijken.

Over het tweede onderdeel van motie M78–2025, de gevraagde vervolgstappen, mist mevrouw Jansen de doorwerking van het onderzoek in de nota over gewasbeschermingsmiddelen die Provinciale Staten in maart 2026 ontvingen. In die nota ontbreekt volgens haar juist de optie die
775 uit de reactie op de motie naar voren komt: duurzaam verpachten van provinciale gronden. Zij vraagt waarom deze mogelijkheid niet is meegenomen en of GS kan toezeggen dat alsnog te doen. Voor D66 hangt de afdoening van de motie af van de beantwoording.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vindt dat de motie naar de letter is uitgevoerd, omdat het gevraagde
780 onderzoek is gedaan en daaruit blijkt dat duurzame pachtvoorwaarden mogelijk zijn. Tegelijk noemt zij de inzet van GS minimaal. Volt vindt het teleurstellend dat het college geen vervolgstap zet en het effect te beperkt acht. Volgens haar gaat het niet alleen om het aantal hectares provinciale pachtgrond, maar ook om het voorbeeld dat de provincie kan geven en de mogelijke stimulans richting de markt.

785 De heer **Veenboer** (PvdA) maakt onderscheid tussen de twee onderdelen van de motie. Het eerste onderdeel, onderzoek doen, is volgens hem uitgevoerd. De conclusie dat duurzame pachtvoorwaarden mogelijk zijn, betekent voor de PvdA dat dit instrument als optie in de gereedschapskist kan worden opgenomen. De genoemde risico's erkent hij, maar hij vindt ze niet
790 zwaar genoeg om de mogelijkheid op voorhand terzijde te schuiven.

Bij het tweede onderdeel, de vervolgstappen, had de heer Veenboer verwacht dat duurzaam verpachten ten minste als optie zou zijn genoemd in de provinciale brief over gewasbeschermingsmiddelen. Hij stelt niet dat de provincie dit meteen moet toepassen, maar wel
795 dat het instrument beschikbaar moet blijven voor situaties waarin publiekrechtelijke mogelijkheden tekortschieten en het doel toch dichterbij moet worden gebracht. Juist vanwege het Windmill-arrest en de discussie over publiek- en privaatrecht had die afweging volgens hem in de gereedschapskist vermeld kunnen worden.

800 De heer **Klein** (ChristenUnie) beschouwt motie M78–2025 in letterlijke zin als afgedaan, maar niet het onderliggende onderwerp. De ChristenUnie wil dat de provincie blijft zoeken naar manieren om het gebruik van niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen en hoopt dat daar later alsnog invulling aan wordt gegeven.

805 Mevrouw **Egbers** (PvdD) sluit aan bij fracties die stellen dat onderzoek is gedaan, maar dat juridische risico's niet automatisch betekenen dat uitvoering onmogelijk is. Zij vraagt waarom in bestaande pachtovereenkomsten wel beperkingen op glyfosaat zijn opgenomen, terwijl een beperking op chemische bestrijdingsmiddelen volgens GS niet of nauwelijks zou kunnen. Dat verschil vindt zij onvoldoende logisch toegelicht.

810 Daarnaast wijst mevrouw Egbers erop dat de provincie als grondeigenaar ook een privaatrechtelijk belang kan hebben om vervuiling van haar eigen gronden te voorkomen, bijvoorbeeld vanwege mogelijke saneringskosten. Omdat de motie alleen ziet op nieuwe pachtovereenkomsten, acht zij het juridisch risico beperkt. Ook het argument dat handhaving moeilijk zou zijn, overtuigt haar niet: bij een civielrechtelijke afspraak hoeft niet direct met boetes te worden gewerkt en kunnen achteraf afspraken worden ingeroepen. Mogelijk bestaan
815 daarnaast handhavingsroutes via de NVWA of de Omgevingsdienst.

820 De Partij voor de Dieren vindt het bovendien niet aan GS om te bepalen dat het effect van de motie voor de KRW-doelen te beperkt is. Provinciale Staten hebben de motie aangenomen en daarmee uitgesproken dat ook een beperkte bijdrage ertoe doet. Voor de PvdD is de motie daarom niet afgedaan; zij wil dat GS alsnog vervolgstappen uitwerkt op basis van de mogelijkheden die in het onderzoek zijn gebleken.

825 Mevrouw **De Sain** (BBB) vindt dat de motie kan worden afgedaan. Haar fractie ziet juist wel serieuze beperkingen bij controle en handhaafbaarheid. Daarbij wijst zij op het beperkte aantal biologische middelen dat beschikbaar is. Voor BBB weegt voedselzekerheid in deze afweging zwaarder dan het verplicht stellen van biologische middelen via provinciale pachtvoorwaarden.

830 De heer **Dijkman** (VVD) acht het risico van détournement de pouvoir zwaarwegend. Volgens hem is het niet aan de provincie om via privaatrechtelijke pachtvoorwaarden te bepalen welke middelen wel of niet mogen worden gebruikt, omdat toelating van middelen primair een rijksbevoegdheid is. Hij begrijpt dat Statenfracties inhoudelijk een andere wens kunnen hebben, maar ziet het juridische risico dat de provincie in een rechtszaak ongelijk krijgt als te groot om
835 lichtvaardig overheen te stappen.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt de VVD hoe zij dan kijkt naar bestaande glyfosaatbeperkingen in pachtovereenkomsten.

840 De heer **Dijkman** (VVD) antwoordt dat zijn punt niet is wat technisch in een overeenkomst kan worden opgenomen, maar welk publiekrechtelijk risico de provincie neemt als zij privaatrecht inzet om een rijksbevoegdheid te beïnvloeden. Een eventuele procedure en reputatieschade voor de provincie vindt hij een reëel bezwaar.

845 Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) sluit aan bij de bevoegdheidsvraag, maar zoekt een andere route. Als het verbieden van middelen primair bij het Rijk ligt, vraagt zij of de gedeputeerde bereid is het signaal uit de commissie en de uitkomsten van het onderzoek actief in te brengen bij het Rijk of via het IPO. Daarmee zou een meer generieke, landelijk werkende aanpak dichterbij kunnen komen.

850 Statenlid **Van Wijnen** (GroenLinks) sluit zich in veel opzichten aan bij de PvdA. Over de bevoegdheidsdiscussie stelt zij dat decentrale overheden volgens haar eigen afwegingsruimte hebben gekregen en dat de provincie kan overwegen die ruimte te benutten. Het enkele feit dat het Rijk middelen toestaat, vindt zij geen doorslaggevend argument tegen provinciaal handelen;
855 ook het Rijk loopt immers risico wanneer later blijkt dat een stof schadelijk is of juist ten onrechte is beperkt.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

860 Gedeputeerde **Beemsterboer** verwijst naar het afdoeningsvoorstel. Een verbod op niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen in pachtvoorwaarden is volgens GS in beginsel mogelijk, maar kent juridische risico's, is lastig te handhaven en heeft beperkt bereik omdat de provincie maar een klein deel van de gronden in Noord-Holland verpacht. GS onderzoeken binnen grondwaterbeschermingsgebieden en Natura 2000-gebieden of een verbod op gewasbeschermingsmiddelen effectief kan zijn; daar heeft de provincie volgens de gedeputeerde

865 een formele bevoegdheid. Het bredere debat kan terugkomen bij de behandeling van het
Regionaal Water- en Bodemprogramma.

De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt vervolgens expliciet of duurzaam verpachten van provinciale
pachtgronden wordt meegenomen als instrument in het onderzoek naar vermindering van
870 gewasbeschermingsmiddelen.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat deze gronden daar niet in zitten en dat de provincie
zich richt op gebieden waar zij vanuit waterbelang een specifieke bevoegdheid heeft: Natura
2000-gebieden en grondwaterbeschermingsgebieden. Hij wil daarom niet toezeggen dat
875 pachtgronden alsnog als instrument worden meegenomen.

De heer **Veenboer** (PvdA) concludeert dat duurzaam verpachten daarmee niet in de provinciale
gereedskapskist zit en noemt dat teleurstellend. De voorzitter vraagt of de motie voor de PvdA
daarmee afgedaan is. De heer Veenboer stemt daar schoorvoetend mee in, met de kanttekening
880 dat het onderwerp mogelijk later opnieuw moet worden gezien.

De **voorzitter** vraagt daarna aan mevrouw Jansen of zij, gelet op de beantwoording, voldoende
antwoord heeft gekregen om de motie te kunnen afdoen.

885 Mevrouw **Jansen** (D66) deelt de teleurstelling van de heer Veenboer en stemt eveneens
schoorvoetend in met afdoening, waarbij zij aangeeft dat het onderwerp wat D66 betreft wordt
vervolgd.

De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voorzitter concludeert
890 verder dat, ondanks brede teleurstelling over het ontbreken van vervolgstappen, motie M78-2025
'KRW-doelen: duurzaam verpachten van gronden' als afgedaan kan worden beschouwd.

11 Rondvraag gedeputeerde Gielen (schriftelijke beantwoording)

895 *Rondvraag inzake de Aziatische hoornaar, ingediend door D66*

De rondvraag is schriftelijk beantwoord.

12 Sluiting

900

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun inbreng en sluit de vergadering om 19.59 uur.

Sluiting om 19.59uur.

Agenderingsverzoek "Consequenties landelijk stikstofbeleid op NH"

voor de vergadering van de commissie Landelijk Gebied op 14 september 2026

Achtergrond

Op 26 juni heeft het kabinet een [maatregelenpakket](#) aangekondigd om de stikstofuitstoot terug te brengen. Onderdeel van de plannen is een zonering rondom natuurgebieden, waar de inzet extra groot zal zijn. In de kabinetsbrief wordt expliciet aangegeven dat provincies geconsulteerd zullen worden over de zonering. Ook biedt het kabinet ruimte aan “alternatieve gebiedseigenmaatwerkoplossingen voortkomend uit gebiedsprocessen” (met als deadline 1-1-2028). Het is belangrijk dat onze provinciale plannen aansluiten bij de tijdslijn die het Rijk voorziet.

Link naar regeringsbrief en bijlagen: [Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur \(XIV\) en het Diergezondheidsfonds \(F\) voor het jaar 2026 | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Doel van de behandeling

Wij willen met GS en de andere fracties bespreken welke consequenties de Rijksplannen hebben voor onze provinciale stikstofaanpak. Van GS horen we graag onder andere:

- welke stappen ze gaan zetten n.a.v. de kabinetsplannen;
- welke tijdslijn daarbij hoort;
- of GS denkt dat onze aanpak voldoende ruimte biedt om eventuele alternatieve maatwerkoplossingen in de gebiedsprocessen te bereiken voor 1-1-2028.

Op basis van deze informatie willen we graag met de andere fracties bespreken of onze huidige aanpak en prioritering nog passend is of dat aanpassingen nodig zijn, en in dat geval, welke aanpassingen dat zouden kunnen zijn.

Michel Klein, ChristenUnie

Dennis Heijnen, CDA

Julia Schneemann, Volt

Ruchama Bwefar, GroenLinks

Timothy Veenboer, PvdA

36 800 XIV Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2026

Nr. 87 Brief van de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 26 juni 2026

Nederland wil *vooruit*. Daarom presenteert het kabinet een maatregelpakket om Nederland weer in beweging te brengen. Zodat boeren duidelijkheid krijgen, de natuur zich herstelt, bouwers weer kunnen bouwen en we weer vergunningen kunnen verlenen. Want ons land zit op slot. Plannen en vergunningverlening lopen vast, en iedereen verlangt naar een doorbraak.

Direct vanaf mijn aantreden als minister ben ik gaan praten met allerlei partijen, door heel het land. Met boeren, natuurbeheerders, maar ook bijvoorbeeld met mensen in de Rotterdamse haven. Waar ik ook kom, proef ik één ding: urgentie.

Stuk voor stuk willen mensen de mouwen opstropen en aanpakken. Na jaren stilstand eindelijk weer in beweging. Die bereidheid om samen de schouders eronder te zetten heeft Nederland ver gebracht: zó groeide onze landbouw tijdens de wederopbouw uit tot de absolute wereldtop.

Ik besef dat de keuzes in deze brief veel vragen van boeren en andere ondernemers. Tegelijk ben ik ervan overtuigd dat de keuzes noodzakelijk zijn. Als één samenhangend geheel werkt dit pakket aan vergunningverlening en natuurherstel, zo komt er weer perspectief voor boeren, natuur en bouw. Het kabinet legt dit pakket met volle overtuiging aan uw Kamer voor en roept u op om constructief en in gezamenlijkheid snel de noodzakelijke stappen te zetten om tot uitvoering te komen.

Nederland verdient weer ruimte. Want Nederland wil vooruit.

Van stilstand naar beweging

Boeren, maatschappelijke partijen en medeoverheden hebben de afgelopen jaren hun nek uitgestoken om plannen te maken om meer stikstof te reduceren, de natuur te herstellen en de vergunningverlening weer op gang te krijgen. Denk daarbij onder andere aan het Versnellingsakkoord¹ en de bouwstenen², en aan alle gebiedsprocessen. Het kabinet erkent deze inspanningen en concrete initiatieven,

¹ VNO-NCW, Natuur&Milieu, Natuurmonumenten en Bouwend Nederland.

² De bouwstenen 'Emissiereductie Landbouw' (medeoverheden, LTO en NAIK), 'Natuur' (medeoverheden, LandschappenNL, Natuurmonumenten, Unie van Bosgroepen, FPG), en 'Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer' (medeoverheden met boerennatuur).

en presenteert een stevige aanpak die daarop voortbouwt. Om al die inspanningen van het land te ondersteunen en de vergunningverlening weer los te krijgen.³

Wanneer gaat Nederland van het slot?

Het kabinet trekt met dit maatregelpakket de vergunningverlening los:

- In oktober 2026 dient het kabinet een speedwet in met een programma van maatregelen waarmee handhavings- en intrekkingen kunnen worden voorkomen.
- In januari 2027 komt het kabinet met instructieregels met voorschriften die gaan gelden in de zoneringsgebieden en komt er structureel geld vrij voor natuurbeheer. Deze stappen zijn van belang voor het stoppen van verslechtering van de natuur.
- Zo snel mogelijk, en uiterlijk in het vierde kwartaal van 2027, wil het kabinet een juridisch houdbare rekenkundige ondergrens invoeren waarmee overal activiteiten met kleine deposities mogelijk worden.

De provincies kunnen per direct per gebied starten met het opstellen van een plan waarmee zij additionaliteit kunnen onderbouwen. Als wordt aangetoond dat de natuur niet verslechtert en behoud wordt geborgd, kan – bij deze gebieden – intern en extern worden gesaldeerd en komt vergunningverlening los.

Met een ambitieus pakket, ontwikkeld met de inbreng van medeoverheden en maatschappelijke partners, gaat de stikstofuitstoot omlaag en worden andere drukfactoren, zoals verdroging, aangepakt. Dit biedt een basis voor additionaliteit. De natuur krijgt kans zich te herstellen, waardoor weer ruimte voor vergunningverlening voor heel Nederland ontstaat, en wordt toegewerkt naar een sterke en robuuste natuur en een toekomstbestendige landbouw. Via gebiedsprocessen kan een aanpak tot stand gebracht worden om de drukfactoren op het nabijgelegen Natura 2000-gebied substantieel weg te nemen en toe te werken naar een goede staat van instandhouding. Er kan concreet gewerkt worden aan de verduurzaming van de industrie en mobiliteit, aan infrastructuur en nieuwe woningbouw en aan projecten voor onze nationale veiligheid. Boeren kunnen naar duidelijke doelen toewerken met ondersteuning van de overheid. Jonge ondernemers kunnen met meer vertrouwen naar de toekomst van hun bedrijf kijken en het kabinet zet alles op alles om een oplossing te vinden voor PAS-melders en interimers. En via natuurherstel stellen we onze unieke Nederlandse flora en fauna veilig voor toekomstige generaties. Al dit jaar zetten we de eerste betekenisvolle stap om die beweging in te zetten.

³ Hiermee beschouw ik de motie Bromet die gericht is op het Versnellingsakkoord als afgedaan. Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 33.

Eén samenhangend pakket voor vergunningverlening

De aanpak van het kabinet creëert weer ruimte voor vergunningverlening: op steeds meer plekken wordt verlening van vergunningen weer mogelijk. Het pakket bestaat uit generieke maatregelen, een gebiedsgerichte inzet, maatwerk waarmee wordt ingespeeld op kenmerken van een gebied, en natuurherstel. Deze combinatie van maatregelen is cruciaal om vergunningverlening weer mogelijk te maken en de natuur te herstellen. Met duidelijke doelen en normen wordt helder waar agrarisch ondernemers, overheden en andere sectoren en betrokkenen op moeten sturen. Het kabinet biedt in oktober van dit jaar het wetvoorstel aan om de huidige op de kritische depositiewaarde (KDW) gebaseerde doelen te vervangen door wettelijke emissiedoelen. En uiterlijk in het vierde kwartaal van 2027, en zo mogelijk sneller, voert het kabinet een juridisch houdbare en wetenschappelijk onderbouwde rekenkundige ondergrens (RKO) in; dat helpt veel PAS-melders en interimers, de woningbouw en andere projecten met een stikstofdepositiebijdrage onder de RKO.

Essentieel onderdeel van de aanpak is de ondersteuning van boerenbedrijven bij het nemen van maatregelen. Het gaat om brede ondersteuning bij innoveren, extensiveren, omschakelen, verplaatsen en vrijwillig beëindigen ('trappetje van Remkes'⁴). Ook investeert het kabinet extra in het platteland.

Wil de aanpak slagen, dan moet iedereen bijdragen. Naast de agrarische sector leveren ook de industrie en mobiliteit door fors minder stikstof uit te stoten. Overheden staan naast de boerenbedrijven en helpen bij het innoveren, om te schakelen, vrijwillig te verplaatsen of te stoppen. Supermarkten en andere partijen in de keten pakken hun verantwoordelijkheid door boerenbedrijven te helpen verduurzamen en samen op te trekken. Natuurorganisaties zorgen dat onze natuur goed beheerd wordt en werken aan herstel. Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten, sectorpartijen en andere partners slaan ook de handen ineen. En alle Nederlanders kunnen helpen door vaker te kiezen voor lokaal en duurzaam geproduceerde boodschappen.

Het is van groot belang de balans in dit pakket te behouden. Zo werken de bedrijfsspecifieke emissienormen in de landbouw alleen met genoeg ondersteunende maatregelen. De zoneringsaanpak rond Natura 2000-gebieden werkt alleen als extensivering ook mogelijk wordt gemaakt. De stap naar extensivering en verduurzaming is alleen mogelijk als dat economisch loont, en als ook de hele keten meedoet. En ruimte voor vergunningverlening ontstaat alleen als de natuur op orde komt. Delen van het pakket kunnen dus niet zonder consequenties worden afgezwakt of weggelaten. Met de balans tussen de verschillende onderdelen van dit pakket beschouw ik de motie Goudzwaard⁵ als afgedaan.

De aanpak in vogelvlucht

1. Vervangen KDW-doelen door emissiereductiedoelen stikstof

⁴ Remkes, J. (2022). *Wat wel kan: Uit de impasse en een aanzet voor perspectief*.

⁵ Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 54.

- De stikstofuitstoot wordt structureel en geborgd verlaagd: 42-46% (NH₃) in de landbouw, 50% (NO_x) in de mobiliteit, en 50% (NH₃) in de industrie in 2035 ten opzichte van 2019.
- Het kabinet gaat er vanuit dat deze emissiedoelen voor 2035 met het pakket worden gehaald.
- Het kabinet presenteert eind oktober 2026 een wetsvoorstel en programma met maatregelen om de op KDW gebaseerde omgevingswaarden te vervangen door sectorale emissiereductiedoelen.

II. Maatregelen

- Het kabinet gaat met doelsturing via afrekenbare emissienormen in 2035 per bedrijf sturen op de emissies in de melkveehouderij en de intensieve veehouderij. Voor de melkveehouderij stelt het kabinet deze vast op basis van wat technisch mogelijk is met stal- en managementmaatregelen. Voor de intensieve veehouderijsectoren worden de normen in het eerste kwartaal van 2027 vastgesteld. Het kabinet ondersteunt met financiële middelen boeren bij investeringen of aanpassingen in stallen en bedrijfsvoering.
- Veldemissies worden teruggedrongen door aanscherping van middelvoorschriften.
- Niet de hele landbouwopgave kan via het verlagen van emissies op bedrijven worden gerealiseerd. Het kabinet vult de restopgave in met extensivering, vrijwillige beëindiging en afroaming van dier- en fosfaatrechten bij overdracht buiten familieverband.
- Het kabinet introduceert een norm voor grondgebondenheid in de melkveehouderij. Daarmee doet het kabinet de verplichting gestand die Nederland is aangegaan in het kader van het addendum 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn.
- In zones rond kwetsbare, overbelaste Natura 2000-gebieden zet het kabinet in op verdere extensivering van de landbouw, reductie van stikstofdepositie, systeemherstel en de aanpak van andere drukfactoren. Het kabinet ondersteunt boeren bij aanpassing van hun bedrijf.
- Voor de aanpak van kwetsbare watergebieden komt het kabinet met medeoverheden tot de selectie van gebieden en de te nemen maatregelen.
- Voor industrie en mobiliteit zet het kabinet in op bovenwettelijke ammoniakreductie in industrie, verduurzaming van scheepvaart, bouwmaterieel en wegverkeer.
- Het kabinet investeert de komende jaren in herstel en beheer van natuur. De eerste concrete acties en projecten gaan dit jaar al van start.
- In het Ontwerp-Natuurplan is uitgewerkt hoe de natuur kan worden hersteld in het kader van de Natuurherstelverordening. Het definitieve plan wordt uiterlijk 1 september 2027 ingediend bij de Europese Commissie.

III. Financiën

- Voor de inzet op landbouw, natuur en stikstof is €20 miljard (cumulatief tot en met 2035) en €435 miljoen structureel gereserveerd (zie tabel 1).⁶ Het

⁶ Het kabinet zal daarvoor in de ontwerpbegroting 2027 een stikstoffonds oprichten binnen de LVVN-begroting met twee begrotingsartikelen: een fondsartikel en een

kabinet werkt de maatregelen verder uit en beziet aan de hand van de uitwerking of deze invulling nog aanpassingen behoeft. Zo kan bijvoorbeeld de verdere uitwerking van stal- en managementmaatregelen ertoe leiden dat de beschikbare €2 miljard anders verdeeld wordt.

- Het kabinet zal bij de Miljoenennota 2027 en Voorjaarsnota 2027 al vervolgstappen zetten, op basis van het maatregelpakket. Het kabinet doet dit uiteraard samen met medeoverheden, natuurorganisaties en sectorpartijen.⁷
- De beschikbare middelen moeten ook daadwerkelijk leiden tot doelbereik in de vorm van stikstofemissiereductie, natuurherstel en het op gang komen van de vergunningverlening. Periodieke adviezen en oordelen van PBL en kennisinstellingen zijn een belangrijke toetssteen bij verdere uitwerking van maatregelen en overhevelingen van middelen naar het bestedingsartikel. Ook is van belang dat relevante borgende wetgeving draagvlak krijgt in het parlement.

IV. Borging aanpak

- Voor de borging van het effect van het pakket consulteert het kabinet provincies en maatschappelijke partijen met als doel om een borgingsinstrument vast te leggen in het programma bij de 'Spoedwet vervangen omgevingswaarde stikstof'. Indien daarbij geen consensus wordt bereikt, kiest het kabinet als ultieme remedie voor een korting op productierechten in 2035.
- Voor de landbouw geldt voor 2030 een sectorale streefwaarde van 23-25% (NH₃). Indien deze niet wordt gehaald, worden aanvullende maatregelen getroffen. Een eerste moment van monitoring vindt plaats in 2027/2028. Het kabinet verkent mogelijkheden voor een passend borgingsmechanisme in 2030.
- Met terreinbeherende organisaties, provincies en Rijkswaterstaat worden afspraken gemaakt over heldere verantwoording en verplichtingen, bijvoorbeeld op kwaliteit van beheer, doelmatigheid en type maatregelen. Voor het uitvoeren van natuurherstelmaatregelen maakt het kabinet bindende afspraken met medeoverheden.
- De emissiereductie in de industrie en mobiliteit wordt geborgd via bestaand klimaat- en milieubeleid; bij onvoldoende voortgang worden tijdig aanvullende maatregelen getroffen.
- Met deze aanpak geeft het kabinet voor zover mogelijk in dit tijdpad maximaal uitvoering aan het Greenpeace-vonnis, rekening houdend met de uitvoerbaarheid, benodigde zorgvuldigheid en maatschappelijke draagkracht.

V. Vergunningverlening

bestedingsartikel. De coalitieakkoordmiddelen worden in de eerste plaats geboekt op het fondsartikel, waarbij het kabinet vasthoudt aan de verdeling op hoofdlijnen uit het coalitieakkoord.

⁷ Zodra specifiekere maatregelen concreet zijn uitgewerkt zullen middelen voor deze maatregelen op de reguliere begrotingsmomenten worden overgeheveld naar het bestedingsartikel. Daarbij zullen de voorstellen ook inhoudelijk aan uw Kamer worden toegelicht conform artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet.

- Het kabinet voert zo snel mogelijk, uiterlijk in het vierde kwartaal van 2027, een juridisch houdbare rekenkundige ondergrens in. Dit kan alleen met een voldoende en geborgd pakket met aanvullende specifieke beheersmaatregelen. Het komende jaar werkt het kabinet, samen met provincies, deze maatregelen verder uit.
- Het kabinet heeft het Programma Maatwerk PAS-melders vastgesteld om de komende jaren alle PAS-melders naar een oplossing te helpen. Verder verkent het kabinet hoe andere ondernemers ('interimmers') zonder toereikende vergunning in een legale situatie kunnen komen.
- Met dit brede pakket aan generieke en gebiedsgerichte maatregelen trekt het kabinet de vergunningverlening weer los.
 - Met dit pakket kunnen handhavings- en intrekingsverzoeken (bij onder andere PAS-melders) worden voorkomen.
 - Provincies kunnen per direct per gebied starten met een plan opstellen waarmee zij additionaliteit onderbouwen. Als wordt aangetoond dat de natuur niet verslechtert en behoud wordt geborgd, kan bij deze gebieden intern en extern worden gesaldeerd. Soms is al meer mogelijk, bijvoorbeeld met ecologische onderbouwing.
 - Vergunningverlening wordt mogelijk voor emissiereductie (verduurzaming) bijvoorbeeld via een passende maatregel.
- Ook zet het kabinet zich op Europees niveau in om verduurzaming gericht op stikstofemissiereductie te vergemakkelijken

VI. Uitvoering en sterk platteland

- Het kabinet heeft incidenteel €100 miljoen gereserveerd voor het versterken van uitvoeringskracht in het kader van de gebiedsgerichte aanpak. Daarnaast voorziet het budget voor maatregelen ook in uitvoeringskosten.
- In prioritaire gebieden werken overheden met de uitvoering en levert het Rijk samen met de Rijksuitvoeringsorganisaties extra capaciteit.
- Het kabinet maakt middelen vrij voor de sociaaleconomische ondersteuning op het boeren erf en breder op het platteland, om de vitaliteit van het platteland te behouden en zo mogelijk te versterken.

Tabel 1: indicatieve verdeling stikstofonds

Totaaloverzicht (bedragen x € 1 mln.)	Incidenteel 2026-2035	Structureel vanaf 2036
Managementmaatregelen en innovatie	2.000	
Stalmaatregelen	1.200	
Managementmaatregelen ⁸	500	
Doelsturing	300	
Gebiedsgerichte aanpak/zonering	9.000	
Zonering ⁹	8.258	

⁸ O.a. subsidies stalmaatregelen, vergroten aantal uren weidegang, verlagen ruw eiwitgehalte voer en bedrijfsplanvouchers.

⁹ O.a. compensatie herwaardering grond, biologische landbouw, zaakbegeleiding, inrichtingsmaatregelen hydrologie en natuur t.b.v. natuurherstel.

Impulsbudget prioritaire gebieden	500	
Grondfaciliteit ¹⁰	142	
Versterken uitvoeringskracht	100	
Vrijwillige beëindigingsregeling	2.750	
Natuurherstel¹¹	2.200	200
Agrarisch Natuurbeheer	1.200	165
KRW/Water	1.250	
Extensivering beekdalen en grondwaterbeschermingsgebieden	1.000	
Gewasbescherming	250	
Flankerend beleid en overig	1.350	70
PAS-melders	350	
Sterk platteland	100	
Opvolging jonge boeren	170	
Grondgebondenheid flankerende maatregelen	215	
Investeringsfonds Duurzame Landbouw	43	
Biologische landbouw (<i>aanvullend op ondersteuning in de zones</i>)	43	
9e actieprogramma Nitraatrichtlijn	35	
Fieldlabs	50	
Veenweide en bossenstrategie	50	
Overige	294	70
Industrie en mobiliteit	250	
Industrie ¹²	125	
Mobiliteit ¹³	125	
Totaal	20.000	435

Een robuust pakket: 5 hoofdlijnen

Per hoofdlijn wordt geschetst wat het doel is, welke besluiten en maatregelen het kabinet neemt, en wat de vervolgstappen zijn. Voor hoofdlijn 1 tot en met 4 is een verdieping van de besluiten en maatregelen bijgevoegd ('verdiepingsbijlagen hoofdlijn 1 t/m 4'). De belangrijkste vervolgstappen en mijlpalen per hoofdlijn zijn te vinden in bijlage I ('Overzicht belangrijkste vervolgstappen') en bijlage II ('Wetgevingsagenda voor landbouw, natuur en stikstof').

HOOFDLIJN 1 – Emissiereductie in de landbouw, industrie en mobiliteit

De boer aan zet met bedrijfsspecifieke emissienormen

¹⁰ O.a. verplaatsing en extensivering.

¹¹ O.a. natuurherstel, beheersubsidies SNL en monitoring.

¹² BAIP en zoneringsmaatregelen industrie.

¹³ Versnellingsimpuls voor stikstofreductie in de binnenvaart, stimulering elektrificatie van havenmaterieel en kleine schepen in de havens, intensivering van het programma Schoon en Emissieloos Bouwen, het wettelijk mogelijk maken van een milieuzone voor oudere dieselpersonenauto's met compensatie.

Met doelsturing zijn agrarische ondernemers weer aan zet. Met bedrijfsspecifieke emissienormen krijgen ondernemers duidelijkheid over wat er van hen wordt verwacht. Daarmee wordt ook invulling gegeven aan de motie Van Campen en Van der Plas¹⁴. Deze normen zijn gebaseerd op wat technisch haalbaar is op basis van BBT (Beste Beschikbare Technieken). Dit vraagt in de aanpassing van de bedrijfsvoering wel veel, maar niet het onmogelijke. De verdiepingsbijlage hoofddij 1 geeft invulling aan de motie Wiersma en Vermeer die betrekking heeft op de maatvoering van de bedrijfsspecifieke emissienormen.¹⁵ De normen bepalen hoeveel emissie nog is toegestaan in 2035. Bedrijven die al stappen hebben gezet naar een duurzame bedrijfsvoering hoeven zich minder in te spannen om aan deze normen te voldoen, hetgeen in lijn is met motie Flach en Van Campen¹⁶. Voor de melkveehouderij stelt het kabinet een norm per fosfaatrecht voor. Het kabinet onderzoekt aan welke voorwaarden het functioneren van de fosfaatrechtenmarkt moet voldoen. Het kabinet ondersteunt agrarische ondernemers bij toepassing van managementmaatregelen en bij investeringen in integraal duurzame stallen uit de hiervoor gereserveerde middelen van €2 miljard. Daarmee ontstaat de komende jaren al beweging.

Bedrijfsspecifieke emissienormen in het kort

Het kabinet stelt een bedrijfsspecifieke emissienorm voor van 0,164 kg NH₃ en 92 kg CO₂-eq uit stallen en mestopslag per fosfaatrecht voor de melkveehouderij in 2035. De intensieve sectoren krijgen emissienormen per dierplaats. De hoogte van deze normen wordt in het eerste kwartaal van 2027 vastgesteld op basis van inzichten in het technisch reductiepotentieel (Beste Beschikbare Technieken). Bij de uitwerking zal het kabinet de ervaringen die worden opgedaan in de aanpak Veluwe betrekken.

Het kabinet zal de bestaande milieuregelgeving onder de Omgevingswet benutten om verouderde stallen te verduurzamen. De verdere uitwerking volgt de komende tijd, in samenhang met de uitwerking van bedrijfsspecifieke emissienormen. Hierbij is het streven een generieke aanpak en eenduidigheid. Hierover voert het kabinet het gesprek met sectorpartijen en met provincies, die al stappen vooruit hebben gezet, zoals Gelderland en Noord-Brabant.

De bedrijfsspecifieke emissienormen sturen op emissiereductie uit stallen en opslagen, maar niet op emissiereductie bij het aanwenden van mest. Hiervoor scherpt het kabinet voorschriften voor het emissiearm aanwenden aan.

Aanvullende reductie in de landbouw

De reductieopgave kan niet volledig worden gerealiseerd met de hiervoor beschreven emissiereducerende maatregelen. Voor de aanvullende reductie reserveert het kabinet €2,75 miljard voor regelingen gericht op vrijwillige bedrijfsbeëindiging. Op basis van de 2^e kwartaalcijfers 2026 van het CBS in augustus

¹⁴ Kamerstukken II, 2024/25, 35 334, nr. 383.

¹⁵ Kamerstukken II, 2025/26, 30 252, nr. 218.

¹⁶ Kamerstukken II, 2024/25, 30 252, nr. 185.

over de mestproductie zal het kabinet ook besluiten over het opnieuw introduceren van afroaming van varkensrechten die buiten familieverband worden verhandeld. Dit is aan de orde als blijkt dat het sectorale mestproductieplafond voor de varkenshouderij in 2026 naar verwachting wordt overschreden. Afgaande op de 1^e kwartaalcijfers van het CBS lijkt herintroductie van afroaming in de pluimveesector niet aan de orde.

In de wet waarin de bedrijfsspecifieke emissienormen worden vastgelegd, komt een passend en proportioneel sanctioneringsregime voor bedrijven die in 2035 niet aan deze bedrijfsspecifieke emissienormen voldoen. Daarmee is het doelbereik van doelsturing als onderdeel van de totale opgave (42-46%) geborgd.

Het kabinet acht het reëel dat met het voorliggende pakket de emissiereductie van 42-46% in 2035 ten opzichte van 2019 wordt gehaald. Voor de borging van het effect van het totale pakket consulteert het kabinet provincies en maatschappelijke partijen met als doel om een borgingsinstrument vast te leggen in het programma bij de spoedwet vervangen omgevingswaarde stikstof. Indien daarbij geen consensus wordt bereikt, kiest het kabinet als ultieme remedie voor een korting op productierechten in 2035. Dit voorstel stuur ik eind oktober naar uw Kamer. Het kabinet verbreedt de juridische basis van de huidige stelsels van productierechten. Zo kan er in de toekomst ook op productierechten worden gestuurd door verbrede toepassing van het afkomen van productierechten bij verhandeling.

Het kabinet legt een nationaal emissieplafond voor ammoniak en emissieplafonds per dierlijke sector vast. Uitgangspunt is evenredigheid, met oog voor het reductiepotentieel in de verschillende sectoren.

Een slimme koppeling tussen stikstof, natuur, water en andere opgaven

In de uitwerking zal steeds naar de integraliteit van de opgaven worden gekeken zodat boeren weten waar ze aan toe zijn en verantwoorde investeringsbeslissingen nemen, waaronder voor integraal duurzame stallen. Het kabinet zoekt in de aanpak naar synergie met andere opgaven, zoals klimaat, gewasbescherming, dierwaardigheid, gezonde leefomgeving en de verplichtingen op het gebied van waterkwaliteit (KRW). Dit is ook in lijn met de motie Ouwehand¹⁷ waarin wordt verzocht om dierwaardigheid bij de aanpak te betrekken.

Invoering van grondgebondenheidsnorm

Voor een toekomstbestendige melkveehouderij die in balans is met de leefomgeving en een bijdrage levert aan de verbetering van de waterkwaliteit, klimaatmitigatie, weidegang en biodiversiteit kiest het kabinet voor de invoering van een eenvoudige grondgebondenheidsnorm. Hiervoor hanteert het kabinet een ingroeipad met tussenstappen (in 2030 een eerste stap en een tweede stap in 2032) en een eindnorm in 2035.

¹⁷ Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 34.

Dit gaat gepaard met een pakket flankerende maatregelen, gezien de impact van deze maatregel, waaronder ruimtelijke en sociaal-maatschappelijke effecten. Hiervoor is €215 miljoen beschikbaar. De grondgebondenheidsnorm heeft het meest impact in veedichte gebieden. Hier zal bij de besteding van de middelen rekening mee worden gehouden. Het komende halfjaar werkt het kabinet het voorstel voor grondgebondenheid verder uit en wordt een wetsvoorstel voorbereid. Het streven is het wetsvoorstel eind 2026 ter internetconsultatie voor te leggen, zodat het in 2027 kan worden ingediend bij de Tweede Kamer.

Grondgebondenheid

Het kabinet voert een grondgebondenheidsnorm in de melkveehouderij van 2,6 gve per hectare als eindnorm in 2035. Om aan die norm te voldoen, kunnen melkveehouders gebruikmaken van samenwerkingsovereenkomsten met akkerbouwers binnen een straal van 25 kilometer. Voor melkveehouders in uitspoelingsgevoelige gebieden, te weten zand- en lössgronden, geldt een grasland/rustgewassenverplichting van 85%.

Waterkwaliteit (KRW) en 8^e actieprogramma Nitraatrichtlijn

Om te voldoen aan de doelen van de KRW zijn extra inspanningen nodig. Dit raakt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten afkomstig van de landbouw. Het kabinet maakt in het convenant gewasbeschermingsmiddelen met partijen afspraken om het gebruik van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen fors terug te dringen (op basis van onder andere milieubelastingpunten). Het kabinet reserveert hiervoor €250 miljoen. Afhankelijk van het afgesproken ambitieniveau in het convenant en de bijdrage daarvan aan de KRW kan het beschikbare bedrag hoger of lager uitvallen. Het kabinet informeert de Kamer voor de zomer over de uitkomsten van het convenant op hoofdlijnen, dit zal in het najaar van 2026 worden uitgewerkt in deelconvenanten.

De maatregelen in dit pakket, zoals de grondgebondenheidsnorm, dragen ook bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Hierdoor is er samenhang met de (aanvullend) te nemen maatregelen in het 8^e actieprogramma Nitraatrichtlijn, voor zover het nutriënten afkomstig van de landbouw betreft. Het tijdpad van het 8^e actieprogramma Nitraatrichtlijn is daarom aangesloten op de planning van de Taskforce. Het actieprogramma zal uiterlijk 1 juli 2027 worden vastgesteld.¹⁸

Alle sectoren dragen bij

Industrie en mobiliteit leveren ook hun bijdrage om Nederland van het stikstofslot te halen en de natuur te herstellen. In deze sectoren zijn de stikstofemissies en -deposities de afgelopen jaren fors gedaald. Deze daling zet volgens het PBL gestaag door als gevolg van bestaand effectief klimaat- en milieubeleid. Zo wordt bijvoorbeeld via de Europese emissiehandelsystemen ETS1 en ETS2 gestuurd op CO₂-emissiereductie via de beprijzing van broeikasgasemissies in de sectoren industrie en mobiliteit. Dit zorgt ook voor reductie van stikstof. Het stelsel van CO₂-

¹⁸ Kamerstukken II, 2025/26, 33037, nr. 645.

emissienormen voor voertuigen stuurt op elektrificatie van het Europese wegtransport. Daarnaast stuurt de Richtlijn Industriële Emissies, en Europese emissienormen voor stikstofoxiden (NO_x) voor nieuwe voertuigen en motoren (Euronormen, NRMM/Stage-normen) op uitstoot van NO_x in deze sectoren. Het effect van al deze instrumenten is een geborgde daling van de NO_x-uitstoot.

Ook deze sectoren moeten een extra stap zetten. Het kabinet maakt in totaal €250 miljoen vrij voor stikstofbronmaatregelen, gericht op een reductie van 50% van NH₃-emissies in de industrie en 50% NO_x-emissies in de mobiliteit, in 2035 ten opzichte van 2019. Het gaat om maatregelen die effectief bijdragen aan stikstofreductie in de Natura 2000-gebieden, die snel uitvoerbaar zijn en die waar mogelijk integraal bijdragen aan andere opgaven, zoals klimaat en luchtkwaliteit. In de mobiliteit is de inzet gericht op de scheepvaart, op bouwmaterieel en op wegverkeer. Hiervoor wordt in totaal €125 miljoen ingezet. Hiermee wil het kabinet onder andere intensiveren op het programma Schoon en Emissieloos Bouwen. In de industrie wordt ingezet op bovenwettelijke ammoniak- en NO_x-reductie met in totaal €125 miljoen. Zo is het kabinet voornemens de stikstofimpact van bedrijven in de vastgestelde zones rond Natura 2000-gebieden te verminderen middels een tenderregeling. In de zones bevinden zich enkele tientallen industriële bedrijven.

HOOFDLIJN 2 – Samen met boer, keten en regio vooruit

Ondersteuning van (jonge) boer en sector

Doelsturing geeft agrarische ondernemers helderheid over de normen voor stikstof- en broeikasgasemissies. Dit vraagt van de boer vaak (grote) investeringen en soms hoge structurele kosten om aan deze normen te voldoen. De boer staat er niet alleen voor. Het kabinet biedt ruimhartige ondersteuning gericht op verschillende ontwikkelrichtingen: innoveren, extensiveren, omschakelen, verplaatsen of beëindiging (het 'trappetje van Remkes'). Het gaat daarbij om voortzetting van bestaande instrumenten en om het ontwikkelen van nieuwe instrumenten, waarbij ook de mogelijkheden binnen het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) benut zullen worden.

Het kabinet ondersteunt ondernemers bij stalaanpassingen en managementmaatregelen. Voor managementmaatregelen wordt de nieuwe Stimuleringsregeling Managementmaatregelen Veehouderij voor emissiereductie (SMV) ontwikkeld. Voor de ondersteuning bij investeringen in integraal duurzame stallen worden verschillende instrumenten verkend, zowel subsidies als, waar mogelijk, fiscale instrumenten en instrumenten gericht op financiering. Daarmee wordt ook invulling gegeven aan motie van de leden Flach en Den Hollander¹⁹, en de motie van de leden Den Hollander c.s.²⁰ Daarnaast zet het kabinet in op de ontwikkeling van kennis en innovatie, bijvoorbeeld via het ondersteunen van extra experimenteerlocaties (fieldlabs). Het kabinet ontwikkelt voor de bredere inzet op innovatie een Agrofood Innovatieagenda, die later dit jaar aan de Kamer wordt aangeboden.

¹⁹ Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 59.

²⁰ Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 48.

De komende jaren stimuleert het kabinet de productie van groen gas via mestvergisting in combinatie met de opschaling van Renure. Dit draagt bij aan reductie van methaan- en ammoniakemissies. Het kabinet werkt samen met betrokken partijen aan een versnelling van deze ontwikkeling, waaronder de vergunningverlening en betreft daarbij LTO, NVDE, Rabobank en anderen. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie Den Hollander c.s.²¹ betreffende de inzet op mestverwerking en mestvergisting.

Extensiveren kan een belangrijke ontwikkelroute zijn, met name voor bedrijven in de zones. Boeren worden hierbij ondersteund, onder andere via het ANB, een transitieregeling en actief grondbeleid. Het kabinet verkent hoe, naast een subsidieregeling, het proces van verplaatsing ook op andere wijzen kan worden gefaciliteerd, bijvoorbeeld door de inzet van zaakbegeleiders die kunnen ondersteunen bij de start op de nieuwe locatie. Voor een integrale omschakeling komt gunstige financiering beschikbaar voor investeringen via het Investeringsfonds Duurzame Landbouw. Het kabinet blijft via het Nationaal Groeifonds-project inzetten op de transitie naar rendabele regeneratieve landbouw. Bedrijven die willen stoppen, kunnen gebruik maken van een vrijwillige beëindigingsregeling. In verdiepingsbijlage hoofddij 1 geeft het kabinet invulling aan de motie Koorevaar die betrekking heeft op de vormgeving van de vrijwillige beëindigingsregeling.²²

Bij de uitwerking van het instrumentarium heeft het kabinet oog voor de positie van de jonge boer. Het kabinet zet ook specifiek in op generatievernieuwing en reserveert €170 miljoen voor de regeling vestigingssteun. Dit ondersteunt jonge boeren en zij-instromers in de bedrijfsopvolging en helpt in het opbouwen en ontwikkelen van toekomstbestendige agrarische bedrijven. Dit ondersteunende beleid levert de komende jaren een belangrijke bijdrage aan de stikstofemissiereductie.

Impuls voor een sociaal en economisch sterk platteland

Een sterk platteland, een toekomstbestendige agrarische sector en het behoud van een gezonde natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarom is een impuls voor een sociaal en economisch sterk platteland integraal onderdeel van de aanpak. Het kabinet stelt in totaal €100 miljoen beschikbaar om, samen met inwoners en maatschappelijke partijen, de krachten en kansen van het platteland te versterken en benutten. Dit omvat een landsbreed actieprogramma Sterk Platteland en een sociaaleconomisch investeringsprogramma voor specifieke regio's. Het kabinet werkt dit de komende periode uit met medeoverheden, maatschappelijke partijen zoals P10 en de Landelijke Vereniging van Kleine Kernen, en lokale stakeholders. Deze ondersteuning moet direct ten goede komen aan lokale gemeenschappen, zodat deze worden versterkt en nieuwe economische kansen worden bevorderd.

De keten draagt bij

Ketenpartijen en consumenten moeten ook een bijdrage leveren. De vraag wordt grotendeels door ketenpartijen bepaald en boeren handelen daarnaar.

²¹ Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 50.

²² Kamerstukken II, 2025/26, 28 973, nr. 295.

Ketenpartijen kunnen de afzet van duurzaam geproduceerd voedsel vergroten. Het kabinet ontwikkelt daarom stappen naar een juridisch kader voor een duurzamere voedselomgeving, zodat de keten niet vrijblijvend bijdraagt aan de opgaven en de verduurzaming van de primaire sector en het voedselsysteem. Het kabinet zet ook in op het creëren van een Uitgebreide Keten Verantwoordelijkheid (UKV), naar het voorbeeld van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid. De keten wordt daarmee (mede)verantwoordelijk voor de verduurzaming en het verdienmodel van (omschakelen naar) biologische productie wordt ondersteund.

Motie Bromet: aanbod biologisch vergroten

Een intensievere inzet op biologische landbouw biedt kansen voor stikstofreductie, verbetering van de bodem- en waterkwaliteit en versterking van de biodiversiteit. Het kabinet versnelt het actieplan 'Groeï van biologische productie en consumptie' om deze vorm voor een groter deel van de Nederlandse boeren een aantrekkelijk toekomstperspectief te maken. Dit wordt gekoppeld aan de gebiedsgerichte en zoneringaanpak, waarmee de motie Bromet²³ is afgedaan. Om biologische productie te stimuleren en het verdienmodel te verbeteren, geeft het kabinet onder andere rechtstreekse steun aan boeren om naar biologische bedrijfsvoering om te schakelen. Daarbij heeft het kabinet oog voor een evenwichtige ontwikkeling van de aanbodzijde van de markt.

De vraag naar biologisch vergroten

Boeren die een omschakeling naar biologisch overwegen of al gemaakt hebben, hebben vertrouwen nodig dat de vraag naar biologische producten groeit, daarom worden er met ketenpartijen, zoals supermarkten en verwerkers, voor 1 april 2027 harde afspraken gemaakt. Als het niet lukt om tot afspraken te komen, treft het kabinet wettelijke maatregelen, met een beoogde invoeringsdatum van 1 januari 2029. De voorbereidingen voor het treffen van mogelijke wettelijke maatregelen worden alvast in gang gezet.

De rijksoverheid geeft het goede voorbeeld

De rijksoverheid geeft het goede voorbeeld door biologisch en duurzaam voedsel in te kopen en te zorgen dat omschakeling loont en de afzet groeit, zodat andere sectoren volgen. Het kabinet streeft ernaar de ambitie binnen de Rijkscatering van het inkooppercentage met het keurmerk EU-biologisch te verhogen naar minimaal 50% en er oog is voor afname van Nederlandse producenten. Het kabinet informeert uw Kamer voor het einde van 2026 hierover. Het Rijk gaat in gesprek met provincies, waterschappen, gemeenten en (semi-)overheidsinstellingen om deze ambitie over te nemen. Binnen de categorie catering van het Rijk wordt ook breder ingezet op een integrale uitwerking voor een ambitieuzer en duurzaam inkoopbeleid, bijvoorbeeld voor dierwaardigheid en voedselverspilling. Naast de eigen inzet doet het kabinet ook een appèl op grote bedrijven om meer biologisch en duurzaam voedsel in te kopen.

HOOFDLIJN 3 – Inzet in en rond kwetsbare natuur- en watergebieden

A. Zones rond Natura 2000-gebieden

²³ Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 32.

Nederland kan niet van het slot zonder gerichte maatregelen rond kwetsbare natuur. Het kabinet zet daarom in op een zonering rond Natura 2000-gebieden die zich richt op meerdere drukfactoren, waarmee de natuur de kans krijgt zich te herstellen. In de zones zullen boeren naar een volwaardige extensieve vorm van landbouw moeten bewegen, waarmee agrarische activiteiten en grondgebruik in lijn worden gebracht met het herstel van het Natura 2000-gebied. Door rondom een selectie Natura 2000-gebieden te kiezen voor een extensievere landbouw, blijft er in de rest van Nederland meer perspectief voor hoogproductieve landbouw. Het kabinet realiseert zich dat er met deze aanpak veel op boeren afkomt. Daarom wil het kabinet nadrukkelijk naast de boer staan met ondersteuning.

Selectie gebieden

Niet voor elk van de 121 (zie verdiepingsbijlage hoofdlijn 3) stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden op land is een zone nuttig of nodig. Het kabinet verwacht na afstemming met provincies en maatschappelijke partijen te komen tot een zonering in en rondom ca. 100 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. In de overige stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden is op basis van de natuuropgave naar verwachting geen zonering nodig als dit onvoldoende meerwaarde heeft gezien de kenmerken en agrarische structuur van het gebied, of als met generieke emissiereductie, het terugbrengen van de overige drukfactoren en natuurherstelmaatregelen voldoende wordt bereikt. Naar verwachting gaat voor circa 85 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden een zone gelden van 500 meter vanaf de rand van het Natura 2000-gebied. Voor 15 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden met een hoge stikstofoverbelasting uit de zone is een zone van 1000 meter passender (zie verdiepingsbijlage hoofdlijn 3). Rond de Veluwe wordt met de provincie Gelderland naast de zonering 65-69% emissiereductie over een groter gebied afgesproken, dus ook buiten de zones. Tenslotte wordt provincies gevraagd een passend werkingsgebied voor regels met betrekking tot hydrologisch systeemherstel te bepalen, dat mogelijk breder dan de zone is.

Maatregelen in de zone

Het kabinet kiest voor aanvullende maatregelen in zones rond Natura 2000-gebieden die zich richten op meerdere drukfactoren (o.a. stikstof, hydrologie, gewasbescherming en versnippering). Deze maatregelen moeten in de zones een aanvullende emissiereductie opleveren van landelijk gemiddeld 20 procentpunt. De precies benodigde emissiereductie per gebied wordt later dit jaar vastgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de aard van het gebied, de mate waarin agrarische activiteiten reeds extensief zijn en de staat van de natuur. Een gebied kan tot uiterlijk 1 januari 2028 een eigen aanpak tot stand brengen om de drukfactoren op het nabijgelegen Natura 2000-gebied substantieel weg te nemen en toe te werken naar een goede staat van instandhouding.

Lukt het niet om via deze weg de drukfactoren substantieel weg te nemen, dan zullen de door het kabinet vastgestelde regels en normen op bedrijfsniveau gaan gelden. Deze regels worden in januari 2027 gepubliceerd en zullen uiterlijk per 1-1-2035 in werking treden. De regels hebben betrekking op plantaardige teelten en grondgebonden veehouderij systemen. De regels zien in ieder geval toe op

bepaalde mestplaatsingsruimte, vee-bezetting en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Om de drukfactoren in het gebied in voldoende mate weg te nemen zullen vrijwel altijd langerlopende gebiedsprocessen nodig zijn, gericht op kavelruil en herverkaveling. Bij het instellen van de regels en normen krijgen ondernemers de komende jaren de mogelijkheid om stapsgewijs de bedrijfsvoering aan te passen, waarbij zij zelf beslissen welke aanpassingen naar extensieve bedrijfsvoering nodig zijn om aan deze normen en regels te voldoen. De aanpak via de gebiedsprocessen moet eenzelfde mate van borging en doelbereik kennen, met hetzelfde financiële beslag, als de Rijksregels op bedrijfsniveau die januari 2027 worden gepubliceerd.

Voor de uitwerking van de gve-bezetting wordt de inpasbaarheid van de norm voor biologische bedrijven en de gevolgen voor natuurherstel gezien. De regels voor gewasbeschermingsmiddelen in het traject van het convenant gewasbeschermingsmiddelen worden uitgewerkt met de convenantspartijen. Indien hierbij onvoldoende wordt bijgedragen aan de natuuropgave, zal de Rijksoverheid zelf regels opstellen. Deze normen en regels worden in instructieregels gevat. Rondom veel gebieden zal het daarnaast nodig zijn om systeemherstelmaatregelen te nemen die gericht zijn op natuurherstel. Bijvoorbeeld door het verbeteren van de hydrologische condities, waterkwaliteit en verbinding tussen gebieden. Dat kan onder meer gaan om het verhogen van het grondwaterpeil of het aanleggen van groenblauwe dooradering. Andere sectoren wordt ook gevraagd om bij te dragen aan het verminderen van drukfactoren op Natura 2000-gebieden. Dit verloopt via andere trajecten, zoals de zoneringsaanpak van NO_x-bronnen vanuit de industrie. Aanvullend gaat het kabinet in gesprek met buurlanden over hun inzet op natuurherstel.

B. Kwetsbare watergebieden

De aanpak voor kwetsbare watergebieden richt zich op een aantal beekdalen en grondwaterbeschermingsgebieden met een KRW-opgave voor de landbouw om uit- en afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen naar het grond- en oppervlaktewater te verminderen.^{24,25} Voor deze gebieden zal een vergelijkbare set aan regels worden ontwikkeld als bij de zoneringsaanpak. De aanpak richt zich hiermee op extensiever agrarisch grondgebruik, waarbij minder nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt. Dit wordt uitgewerkt in samenhang met de afspraken in het Convenant Gewasbeschermingsmiddelen. Indien hierbij onvoldoende wordt bijgedragen aan het terugdringen van het gebruik van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen (op basis van onder andere milieubelastingpunten) zal de Rijksoverheid zelf regels opstellen. De verdere uitwerking van de aanpak vindt het komende jaar in samenwerking met medeoverheden plaats (zie verder verdiepingsbijlage hoofdstuk 3).

²⁴ Groenendijk, P., Duan, K., Renaud, L., & Rietra, R. (2024). *Effecten van maatregelen op nitraat in het agrarische deel van grondwaterbeschermingsgebieden*. (Rapport / Wageningen Environmental Research; No. 3371). Wageningen Environmental Research. <https://doi.org/10.18174/674737>

²⁵ Deltares, 2025. Doorrekening van de effecten van maatregelen in brede bufferzones langs beekdalen voor KRW-doelbereik nutriënten. Memo.

C. Gebiedsspecifieke ondersteuning aan ondernemers

De impact van de benodigde extensivering op de bedrijfsvoering zal verschillen per bedrijf. Juist in de zones hebben veel bedrijven al stappen gezet, waardoor voor hen de opgave kleiner kan zijn, maar het eveneens onrechtvaardig kan voelen dat er toch nog meer wordt gevraagd. Bovendien zal het zo zijn dat niet alle boeren binnen de kaders door willen, of er voor alle bedrijven ruimte blijft, ofwel omdat de benodigde grond voor extensivering schaars is, ofwel omdat het geschetste toekomstperspectief in specifieke gevallen niet passend te maken is. Het Rijk ondersteunt samen met de provincies de gevraagde beweging in en rondom kwetsbare natuur- en watergebieden met een pakket van bestaande en nieuw te ontwikkelen instrumenten. Deze ondersteuning komt bovenop de generieke ondersteuning (hoofddijn 2) en wordt de komende jaren al beschikbaar gesteld om boeren voldoende tijd te geven. Daarbij is het gehele trappetje van Remkes beschikbaar (innoveren (via het generieke spoor) extensiveren, omschakelen, verplaatsen en stoppen).

Onderdeel van deze ondersteuning zijn onder andere een actief grondbeleid om zo ook de grondpuzzel goed te kunnen leggen en een transitieregeling die ondernemers helpt richting een extensieve bedrijfsvoering met toekomstperspectief. Dat kan onder andere via de inzet van de nationale groundbank, pachtuitgifte, vrijwillige kavelruil en wettelijke herverkaveling (voorheen WILG). Het kabinet kijkt onder andere naar de inzet van extensiveringsregelingen zoals de-Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (SEM), de Samenwerkingsregeling melkvee-akkerbouw, afwaardering en zaakbegeleiding. Een uitgebreider overzicht is opgenomen in verdiepingsbijlage hoofddijn 3.

Boeren kunnen alleen extensiveren als naast betaalbare grond ook voldoende beloning komt voor publieke diensten zoals agrarisch natuurbeheer en als de markt een meerprijs betaalt. Via het ANB worden boeren beloond voor het versterken van natuur op landbouwgrond en kan worden bijdragen aan het realiseren van een extensiever verdienmodel. Het kabinet heeft hiervoor €1,2 miljard extra vrijgemaakt tot en met 2035 en daarna €165 miljoen per jaar structureel.

Boeren worden ook ondersteund middels grondeigendom en toegang via pachtgronden. Het kabinet werkt aan de herziening van de pachtregelgeving die duurzaamheidsafspraken tussen pachters en verpachters vergemakkelijken. Daarbij wordt aansluiting gezocht bij de initiatiefnota van de leden Bromet en van Campen over "De wijsheid in pacht"²⁶. Ook faciliteert het kabinet, waar mogelijk, de verplaatsing van bedrijven. Het faciliterend pakket zal met de concretisering van de regels verder worden uitgewerkt. Daarbij is nadrukkelijk oog voor de toereikendheid van het pakket en de (tijdige) toegankelijkheid daarvan. Voor medeoverheden is een cruciale rol weggelegd bij deze ondernemersgerichte ondersteuning, bijvoorbeeld voor een nieuwe of aangepaste vergunning of de ruimtelijke inpassing van de nieuwe functie.

²⁶ Kamerstukken II, 2024/25, 36 687, nr. 2.

Agrarisch ontwikkelperspectief rond kwetsbare natuur- en watergebieden

In deze gebieden werken we toe naar extensief agrarisch landgebruik van grondgebonden veehouderijen en grondgebonden plantaardige teelten. Boeren kiezen zelf voor de ontwikkelrichting waarmee zij daaraan kunnen voldoen. Voorbeelden van aanpassingen die boeren in hun bedrijfsvoering kunnen doen zijn:

- Het kiezen voor aan ander bedrijfsmodel dat past bij de regels in de zone. Denk hierbij aan natuurinclusieve landbouw, kringlooplandbouw, biodynamische landbouw, regeneratieve landbouw, agroforestry, permacultuur of precisielandbouw.
- Het biologisch laten certificeren van het bedrijf.
- Het aanpassen van de bedrijfsvoering met een nadruk op (zwaar) agrarisch natuurbeheer met langjarige beheercontracten.
- Inzet op lokale marktinitiatieven zoals korte ketens en boer-naar-bord.
- Het verbreden van hun bedrijfsmodel binnen de geldende kaders. Denk hierbij aan een zorgboerderij, voedselbos, landwinkel, kinderdagopvang of kleinschalig wonen.

D. Volgende stappen in de uitwerking

Zones rond Natura 2000-gebieden

Het kabinet realiseert zich dat deze aanpak voor individuele bedrijven in deze gebieden nog veel vragen kan oproepen. Het komende halfjaar gaat het kabinet in samenwerking met medeoverheden en maatschappelijke partijen concrete en definitieve keuzes maken over de invulling. De provincies en de koepels van medeoverheden (IPO, VNG en UvW) ontvangen hierover zo snel mogelijk een begeleidende brief.

Het kabinet wil de zoneringsaanpak in 2027 vaststellen en vastleggen in instructieregels voor de omgevingsverordening, al dan niet in combinatie met algemene Rijksregels. Met de instructieregels geeft het Rijk aan provincies de opdracht om de zones vast te leggen en regels te stellen. Ook kan het Rijk ervoor kiezen om bepaalde regels zelf te stellen, als die landelijk gelijk moeten gaan gelden. In beginsel gaan voor alle zones dezelfde regels gelden, met afwegingsruimte voor provincies binnen de kaders die het Rijk meegeeft om de regels passend te maken. Het kabinet biedt, zoals beschreven, ook ruimte aan alternatieven gebiedseigen maatwerk-oplossingen voortkomend uit gebiedsprocessen.

Daarmee is de inzet in de tweede helft van 2026 voor de zones:

1. In afstemming met provincies tot een definitieve selectie gebieden komen waarvoor het aanwijzen van een zone nuttig en nodig is;
2. In afstemming met provincies en maatschappelijke partijen de normen, regels en ingroeipad binnen de zones te concretiseren, inclusief de afwegingsruimte.

3. In afstemming met provincies te onderzoeken onder welke voorwaarden er mogelijkheden zijn om het ingroeipad regionaal te versnellen en daarmee eerder vergunningverlening los te trekken;
4. Met provincies en maatschappelijke partijen ook de mogelijkheden voor gebiedseigen (collectieve) maatwerkoplossingen te verkennen om af te wijken van Rijkskaders voor de zoneringsaanpak en bijvoorbeeld nauwer aan te sluiten op provinciale plannen;
5. Aanvullende gebiedsgerichte ondersteuning aan boeren in zones rond Natura 2000-gebieden verder vormgeven.

Gebiedsprocessen

De aanpak zal in veel regio's een gebiedspuzzel opleveren; voor sommige ondernemers is meer grond nodig om duurzaam te kunnen blijven produceren, kavelruil is nodig voor boeren die willen verplaatsen, en grond die vrijvalt moet gericht ingezet kunnen worden voor andere boeren of voor natuur. Deze puzzel legt zich niet vanzelf. Provincies hebben onder de Omgevingswet een wettelijke taak voor de gebiedsgerichte coördinatie en zullen in de meeste situaties als gebiedsregisseur moeten optreden om die gebiedspuzzel te leggen. Gebiedsprocessen zijn daarmee een essentieel onderdeel van de zoneringsaanpak en de aanpak voor kwetsbare watergebieden.

Met prioriteit aan de slag met de uitvoering

Om de gebiedsspecifieke inzet tot uitvoering te brengen is het nodig om de uitvoeringskracht te versterken. Het Rijk wil hier regie op voeren in vijf gebieden en twee economische clusters (Veluwe, Peel, Noordwest-Overijssel, Hart van het Noorden en Groene Hart, en Brainportregio en Rotterdamse Haven). Voor de Veluwe en de Peel is reeds €600 miljoen gereserveerd. Om ook in de andere gebieden met prioriteit aan de slag te gaan, is het kabinet voornemens een impulsbudget beschikbaar te stellen van €500 miljoen. Uiterlijk eind 2026 worden er voor deze gebieden adaptieve en interbestuurlijke uitvoeringsplannen en samenwerkingsovereenkomsten opgesteld. Voor de Peel en de Veluwe heb ik op 17 juni jl. namens het kabinet reeds de samenwerkingsovereenkomsten en uitvoeringsplannen ondertekend. Na de zomer geven we besluitvorming voor de Veluwe verder vorm. Ook ontwikkelen we een afwegingskader voor de Rijksinzet, waarmee we bepalen in welke gebieden we snel maatregelen treffen om van het slot te komen.

HOOFDLIJN 4 – Aan de slag met natuurherstel

Om de natuur in Nederland weer vitaal en robuust te maken, is het nodig aan de slag te gaan met natuurherstel en -beheer, en verslechtering tegen te gaan. Een ambitieuze en langjarige extra inzet is nodig om onze natuur weer gezond te maken en onze doelen binnen bereik te brengen. Alleen via natuurherstel komt de vergunningverlening weer op gang.

Het kabinet investeert incidenteel €2,2 miljard en structureel €200 miljoen in natuurmaatregelen, waarvan het grootste deel voor natuurbeheer. Hier komen volgend jaar al middelen voor beschikbaar. Daarbij zal het kabinet sturen op het verhogen van de vergoedingen voor de terreinbeherende organisaties. Bij de

besteding hiervan benut het kabinet waar mogelijk ook kansen voor veenweiden en de landelijke bossenstrategie.

Concreet natuurherstel op korte termijn

De natuurherstelmaatregelen zijn per direct nodig. Om die reden is voor 2026 al circa €100 miljoen vrijgemaakt voor het uitvoeren van concrete projecten, onder meer door Staatsbosbeheer. Komende weken zal ik overeenkomsten tekenen om hier verdere invulling aan te geven. De €100 miljoen wordt gebruikt voor:

- *Samenwerking Staatsbosbeheer en boeren.* Boeren en natuur kunnen elkaar juist versterken. Al langer werkt Staatsbosbeheer met succes samen met boeren die grond van Staatsbosbeheer pachten. Het kabinet stelt €5 miljoen beschikbaar voor het intensiveren van deze samenwerking.
- *Hydrologisch herstel Bargerveen.* Verdroging is een van de belangrijkste drukfactoren voor Natura 2000-gebieden. Het Bargerveen is één van de laatste grote Hoogveengebieden in Nederland. Om het unieke karakter van het Bargerveen te behouden, investeert het kabinet €12 miljoen om de interne waterhuishouding op orde te krijgen.
- *Aanpak invasieve exoten.* Invasieve exoten vormen een steeds groter probleem voor de Nederlandse natuur. Ze verdringen soorten die hier van nature voorkomen en beschadigen belangrijke infrastructuur. Het kabinet stelt €6,5 miljoen extra beschikbaar voor de bestrijding van invasieve waterplanten.
- *Aanpak bestuivers.* Het aantal bijen en vlinders in Nederland neemt jaar-op-jaar af. Deze soorten staan aan de basis van ons ecosysteem en zijn cruciaal voor bijvoorbeeld de voedselvoorziening. Daarom geeft het kabinet met €6 miljoen een extra impuls in bijenlandschappen. Door extra leefgebieden en ecologische verbindingen wordt een divers landschap gecreëerd met voldoende voedselaanbod en nestelgelegenheid voor bijen en andere bestuivers.
- *Verbetering waterkwaliteit.* De Weerribben-Wieden is een van de grootste moerasgebieden van West-Europa met veel unieke soorten. Het kabinet stelt €6 miljoen extra beschikbaar voor verbetering waterkwaliteit, zodat het areaal aan veenmosrietlanden en trilvenen zowel kan uitbreiden en de kwaliteit kan verbeteren.
- *Herstelmaatregelen Polder Westzaan.* Gelegen in de achtertuin van Zaanstad en Amsterdam ligt een belangrijk veenweidegebied. Het kabinet stelt hier €3 miljoen extra beschikbaar zodat de provincie versneld inrichtings- en herstelmaatregelen kan nemen.

Natuurherstel

Natuurherstelmaatregelen bestaan bijvoorbeeld uit het verbeteren van hydrologische omstandigheden in de omgeving van natuurgebieden, het voorkomen en bestrijden van invasieve exoten en het gezonder maken van bossen. Het uitvoeren van deze herstelmaatregelen doet het kabinet zoveel mogelijk in samenhang met andere maatschappelijke opgaven, zoals natuurbrandbeheersing. Het kabinet geeft hierbij bovendien invulling aan de ambities voor een natuurinclusieve samenleving, waarbij bestaande overheidsgronden maximaal

worden benut, zoals bij het ecologisch beheren van wegbermen en dijklichamen. Het kabinet werkt dit verder uit, inclusief de mogelijkheden dit te financieren.

Aan de Natuurherstelverordening (NHV) geeft het kabinet invulling door op uiterlijk 1 september 2026 een Ontwerp-Natuurplan en op 1 september 2027 een definitief Natuurplan in te dienen bij de Europese Commissie. De focus ligt in het Ontwerp-Natuurplan op de doelen voor 2030. Als bijlage bij deze brief is het Concept Ontwerp-Natuurplan opgenomen (bijlage VI).

De internetconsultatie voor de omgevingswetswijziging ten behoeve van de NHV start vandaag, op 26 juni 2026. Deze wijzigingen gaan over het toedelen van taken en bevoegdheden om uitvoering te geven aan de NHV. De meest relevante en nieuwe maatregelen die onderdeel uitmaken van dit pakket krijgen waar nodig een uitvoeringstoets, plan MER en consultatieproces. Hiermee wordt invulling gegeven aan de motie Flach.²⁷ De relevante maatregelen landen in het definitieve Natuurplan. Onder de noemer 'Sterker met natuur' werken het Rijk, provincies en andere partners aan het vergroten van het bewustzijn en begrip voor natuurherstel en de maatregelen die daarvoor nodig zijn.

Het kabinet realiseert zich dat er ook na 2030 nog een flinke opgave ligt. In het Natuurplan is een doorkijk opgenomen richting 2040 en 2050. Dit krijgt een plek in de actualisatie van het Natuurplan in 2032.

Natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer

Het kabinet investeert structureel in natuurbeheer. Het kabinet zet erop in om concrete afspraken te maken met provincies en natuurbeheerders over structurele (en incidentele) financiering van het beheer, inclusief afspraken over heldere verantwoording en verplichtingen, bijvoorbeeld op kwaliteit van beheer, doelmatigheid en type maatregelen. Daartoe worden dit najaar de eerste stappen gezet. Naast natuurbeheer investeert het kabinet ook structureel in agrarisch natuurbeheer. Dit draagt bij aan het doelbereik voor natuur, water (KRW), klimaat én aan het verdienvermogen van agrariërs, op vrijwillige basis en op een manier die goed past bij hun bedrijfsvoering. Het doel is onder meer om de regeling Agrarisch natuur- en landschapsbeheer uit te breiden van 130.000 hectare naar 280.000 hectare en het te versterken, door beheer te verzwaren en ruimtelijk te clusteren. Hierover ontvangt uw Kamer kort na de zomer een brief met nadere uitwerking.

Borgen natuurherstel en -beheer

Het duurzaam herstellen en effectief beheren van onze natuur is van groot belang om stappen te zetten op weg naar een robuuste natuur en vergunningverlening, zoals ook opgenomen in de Bouwsteen Natuur van de koepels van decentrale overheden en van natuurbeheerders.²⁸ Daarbij vindt het kabinet het van belang om het zicht op de resultaten van natuurherstel en -beheer te versterken.

²⁷ Kamerstukken II, 2025/26, 33 576, nr. 506.

²⁸ [Overheden en natuurorganisaties presenteren Bouwsteen Natuur: robuuste natuur als sleutel tot vergunningverlening en een toekomstbestendig Nederland.](#)

Voor de vergunningverlening is het belangrijk dat de maatregelen gericht op natuurbeheer en -herstel tot resultaat leiden. Ten aanzien van natuurbeheer is in het coalitieakkoord afgesproken dat er, naast extra structurele financiering, afspraken worden gemaakt over heldere verantwoording en verplichtingen, bijvoorbeeld op kwaliteit van beheer, doelmatigheid en type maatregelen. Hierover maakt het kabinet na de zomer nadere afspraken met provincies, terreinbeherende organisaties en organisaties zoals Rijkswaterstaat. Voor het uitvoeren van natuurherstelmaatregelen worden met medeoverheden bindende afspraken gemaakt zodat deze geborgd zijn. Deze inzet sluit goed aan bij de Bouwsteen Natuur.

Het kabinet investeert ook in het versterken en uitbreiden van natuurmonitoring: meten is weten. In het coalitieakkoord is opgenomen dat Nederland elke twee jaar de landelijke en regionale voortgang op het gebied van natuur, bodem en water monitort, en indien nodig bijstuurt.

Areaaluitbreiding

Van de in het Natuurpact met de provincies afgesproken uitbreiding van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) met minimaal 80.000 ha, resteerde op 1 januari 2025 nog circa 30.000 ha.²⁹ Uiterlijk begin 2027 maakt het kabinet geborgde afspraken met provincies over een zo snel mogelijke afronding van deze resterende opgave, onder meer in samenhang met de opgave in de zones rondom Natura 2000-gebieden. Vooruitlopend daarop voert het kabinet nog dit jaar samen met provincies een verkenning uit van deze restantopgave. Uitbreiding draagt bij aan een robuustere natuur en daarmee ook aan het stapsgewijs op gang brengen van vergunningverlening. Een deel van deze uitbreiding zal landen in zones rondom kwetsbare Natura 2000-gebieden, omdat dit bijdraagt aan het verminderen van de drukfactoren op het natuurgebied. Het kabinet is zich ervan bewust dat na het afronden van het NNN er een aanvullende areaalopgave is richting 2050 om natuurdoelen te bereiken. Het daadwerkelijk bepalen van de langetermijnopgave en invulling daarvan vraagt de komende jaren nog aanvullend onderzoek, uitwerking en weging in de toekomst.

Randvoorwaarden en governance

Natuurbeheerders en provincies zijn cruciaal om resultaten te bereiken. Het kabinet is met provincies in gesprek om te komen tot nieuwe langjarige bestuurlijke afspraken over de inrichting en invulling van het natuurbeleid in Nederland (Natuurpact 2.0). Het traject hiervoor is al gestart. Hierbij worden de resultaten van het recente onderzoek naar het gedecentraliseerde natuurbeleid meegenomen.³⁰ In verdiepingsbijlage hoofdstuk 4 bij deze brief zijn de kabinetsreactie op dit rapport en de beoogde procesaanpak voor het Natuurpact 2.0 opgenomen.

HOOFDLIJN 5 – Ruimte voor vergunningverlening

²⁹ Kamerstukken II, 2025/26, 33 576, nr. 472.

³⁰ Kamerstukken II, 2025/26, 33 576, nr. 477.

Nederland moet van het slot voor PAS-melders en interimers, voor verduurzaming van de landbouw, voor infrastructuur, energietransitie, woningbouw, het versterken van dijken en voor defensie. Voor het stapsgewijs op gang brengen van vergunningverlening zijn borging en onafhankelijke toetsing van belang. Deze toetsing van het effect van de maatregelen is voor eind 2026 voorzien. Dan is het mogelijk voor concrete projecten, die nu stil liggen, meer juridische zekerheid te bieden. Het kabinet zorgt verder voor borging door in oktober 2026 het wetsvoorstel naar de Tweede Kamer te sturen met de sectorale emissiereductiedoelstellingen. Dit wetsvoorstel voorziet in een gefinancierd en onafhankelijk getoetst programma van maatregelen, waarmee het kabinet er zorg voor draagt dat voor een aanzienlijk deel van de Natura 2000-gebieden verslechtering stopt en behoud wordt geborgd. Met een onderbouwing van dit programma is het mogelijk om de effecten van de maatregelen ook te gebruiken voor het verlenen van vergunningen. Voorwaarde hiervoor is dat de noodzakelijke maatregelen en wetgeving op voldoende draagvlak kunnen rekenen.

Rekenkundige ondergrens invoeren

Het kabinet voert zo snel mogelijk, uiterlijk in het vierde kwartaal van 2027, een wetenschappelijk onderbouwde rekenkundige ondergrens (RKO) in die standhoudt bij de rechter. Om dit op verantwoorde wijze te doen is een voldoende en geborgd pakket met aanvullende specifieke beheersmaatregelen een voorwaarde. Het komende jaar werkt het kabinet, samen met provincies, deze maatregelen verder uit.

Het gevolg van de RKO daarvan is dat veel PAS-melders, interimers, woningbouw en andere projecten met een stikstofdepositiebijdrage onder de RKO worden geholpen, omdat zij geen vergunning meer nodig hebben. De inschatting is dat invoering in 2027 op een verantwoorde wijze mogelijk is met het pakket en aanvullend enkele specifieke beheersmaatregelen. Met de invoering van de RKO verschuift de verantwoordelijkheid voor de depositiebijdragen onder de RKO van de initiatiefnemer naar de overheid. Alle depositiebijdragen onder de RKO tellen bij elkaar op en dragen ook bij aan de totale stikstofbelasting. Met het pakket dat wordt toegelicht in deze brief geeft het kabinet invulling aan de algemene verplichting die de overheid heeft om een goede staat van instandhouding te bereiken. De aanvullende beheersmaatregelen zijn nodig om te voorkomen dat lokaal en regionaal extra depositie als gevolg van invoering van de RKO kan leiden tot (dreigende) verslechtering in specifieke gebieden, waardoor de opgave juist verzaamd wordt.

Deze benodigde beheersmaatregelen zijn aanvullend op het pakket en het voorgenomen zoneringsbeleid. Er wordt onder andere gekeken naar mogelijkheden om ruimtelijk te sturen op het voorkomen van emissiestijging. Het kabinet werkt de borging van deze beheersmaatregelen met spoed verder uit. Vanuit de bevoegdheid van provincies is een snellere route mogelijk, indien zij dit gezamenlijk en tegelijkertijd doen. Door provinciale gebiedsverordeningen aan te passen kan ruimtelijk gestuurd worden, ook voordat dat het rijk dit in een AMvB heeft vastgelegd. Met provincies bespreek ik de praktische uitwerking mogelijkheden hiervan.

Parallel wordt er gewerkt aan de techniek van de invoering. Specifiek gaat hierbij aandacht uit naar de mogelijkheden voor intern en extern salderen met een RKO. Een advies van de Landsadvocaat hierover is bijgevoegd bij deze brief. Hierin wordt aangegeven dat dit vooral een vraag aan de wetenschap is. Daarom wordt deze vraag nu bij deskundigen voorgelegd om mee te nemen in de wetenschappelijke onderbouwing. Van belang daarbij is dat enerzijds recht wordt gedaan aan de wetenschappelijke onderbouwing van de RKO en anderzijds rekening wordt gehouden met de praktische uitvoerbaarheid en het effect op de vergunningverlening in de agrarische sector, andere ondernemers en infrastructuur.

Als de beheersmaatregelen eind 2027 nog onvoldoende geborgd blijken, zal het kabinet gaan inzetten op de invoering van gebiedsspecifieke drempelwaardes. Zodat, daar waar het mogelijk is, Nederland toch verder van het slot kan totdat de beheersmaatregelen voldoende zijn vastgelegd om de RKO te kunnen invoeren.

Spoedwet vervangen Kritische Depositiewaarde (KDW)

Een belangrijke ambitie van het kabinet is het vervangen van de huidige op de KDW gebaseerde omgevingswaarden door een juridisch houdbaar alternatief in de vorm van wettelijke sectorale emissiereductiedoelstellingen. Het uit de wet halen van de KDW als omgevingswaarde sluit aan bij de wens van het kabinet om de omslag te maken van depositiedoelen naar emissiedoelen.

Daarvoor is een overtuigend maatregelpakket noodzakelijk om zeker te stellen dat de wettelijke doelstellingen worden gehaald. In het wetsvoorstel ('Spoedwet vervangen omgevingswaarde stikstof') worden emissiedoelen voor 2035 opgenomen voor de sectoren landbouw, industrie en mobiliteit. Het maatregelpakket in deze brief wordt mede met het oog op borging vastgelegd in een wettelijk verplicht programma. Het wetsvoorstel en het ontwerpprogramma worden eind oktober 2026 aan uw Kamer aangeboden. Op dat moment opent ook de zienswijzeprocedure voor het ontwerpprogramma. Het kabinet zal verzoeken om het wetsvoorstel met spoed te behandelen.

Verduurzaming als vliegwiel

Het kabinet gaat met voorrang waarborgen dat verduurzaming gericht op stikstofemissiereductie door kan gaan. Activiteiten die leiden tot stikstofreductie, zoals verduurzaming in industrie of een nieuwe stal, lopen nu vaak vast op het additionaliteitsvereiste. Terwijl dit een effectieve manier is om de drukfactor stikstof te verminderen. We identificeren verschillende routes. Vergunningverlening is mogelijk voor projecten met effect op gebieden waar door dit pakket behoud is geborgd. Daarnaast is er de route van de passende maatregel. Die kan nu al, maar het kabinet gaat hier ook samen met provincies uitvoering aan geven. Daarnaast bespreekt het Rijk met provincies welke routes zij zien voor toestemming voor verduurzamingactiviteiten. Zo wordt verduurzaming weer een onderdeel van de oplossing. Bij de Europese Commissie zet het kabinet zich ervoor in om verduurzaming te vergemakkelijken.

Natuurinformatie op orde

De provincie neemt in veel gevallen het voortouw voor Natura 2000-gebieden en is het bevoegd gezag voor de natuurvergunningverlening. Voor vergunningverlening wordt gewerkt aan interbestuurlijke afspraken over het verbeteren van de kenbaarheid en bruikbaarheid van natuurinformatie. Daarnaast zet het Rijk erop in dat voortouwnemers per Natura 2000-gebied komen tot een gebiedsanalyse en -plan. Hierin wordt onderbouwd dat de maatregelen uit dit pakket en eventuele extra gebiedsmaatregelen verslechtering voorkomen of stoppen en perspectief bestaat op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Het Rijk zal daartoe met provincies afspreken dat dit met de grootst mogelijke spoed op wordt gepakt in de tweede helft van 2026. Dit geeft de basis voor de onderbouwing van additionaliteit per gebied. Ook via een aantal gebiedsgerichte processen wordt gekeken naar onderbouwen van additionaliteit. Daarnaast worden andere manieren verkend om additionaliteit aan te tonen, zoals met een meer generieke onderbouwing.

Een geschikte oplossing voor PAS-melders

Het kabinet voelt zich verantwoordelijk om alle PAS-melders weer in een legale situatie te brengen en stelt met een besluit ook de definitieve opvolger van het legalisatieprogramma PAS-melders vast: het Programma Maatwerk PAS-melders (PMP). Het programma heeft als doel om PAS-meldingen op te lossen, zodat PAS-melders in een legale situatie kunnen komen. Het kabinet is en blijft ervoor verantwoordelijk om deze ondernemers, die buiten hun schuld in een illegale situatie zijn gekomen, te helpen. Het programma bestaat uit begeleiding, juridische instrumenten, inzet van innovatieve technieken en financiële oplossingen. Het kabinet wil hiervoor €350 miljoen reserveren. Het Rijk werkt nauw samen met het bevoegde gezag om zoveel mogelijk ondernemers van een passende oplossing te voorzien. Het maatregelpakket dat in deze brief wordt aangekondigd gaat ook meer perspectief bieden voor PAS-melders, als op basis van het maatregelpakket additionaliteit kan worden aangetoond.

Vanuit artikel 22.21a Omgevingswet ligt daarnaast een taak voor andere ondernemers (interimmers) die door onrechtmatig overheidshandelen geen toereikende Natura 2000-vergunning hebben. Het kabinet voert een verkenning uit om deze opgave goed in beeld te krijgen en om te bekijken welke maatregelen effectief kunnen zijn. Voor deze verkenning zal Bart Krol als verkenner optreden. Over de verdere vormgeving van de verkenning zal uw Kamer na de zomer worden geïnformeerd.

Daarnaast verkent het kabinet of het mogelijk is en zo ja, onder welke voorwaarden, de systematiek van natuurvergunningverlening in lijn te brengen met de vergunningverlening onder milieuregelgeving (Omgevingswet). Uiterlijk eind dit jaar zal het kabinet de Kamer hierover informeren.

In deze periode zullen we samen met de provincies, enkele auteurs van het WUR-rapport en de agrarische partijen (o.a. LTO en NAK) verkennen voor welke gebieden de aanpak vanuit het WUR-rapport praktisch uitvoerbaar zou kunnen zijn (inclusief het idee van een nieuwe referentiesituatie). Onderzocht wordt of, en zo ja hoe, door aanpassing van beleidsregels voor vergunningverlening een permanente

vergunningsooplossing voor PAS-melders en interimmers zou kunnen worden geboden. Uiterlijk eind dit jaar zal het kabinet de resultaten van deze verkenning aan de Kamer presenteren, hiermee wordt de motie Grinwis beschouwd als afgedaan.³¹

Het pakket is effectief

De maatregelen zijn geborgd

Het maatregelpakket is gericht op het stapsgewijs en per gebied op gang brengen van vergunningverlening, onder andere door het bereiken van de sectorale emissiedoelen voor de landbouw, industrie en mobiliteit. Het kabinet heeft diverse geborgde maatregelen opgenomen voor zekerheid op het behalen van de doelen. Voor de sectoren industrie en mobiliteit leiden de bestaande normerende maatregelen in het klimaat- en milieubeleid tot geborgde emissiereductie. Om de inzet voor de landbouw te borgen, is onder meer gekozen voor afrekenbare bedrijfsspecifieke emissienormen, een norm voor grondgebondenheid en de verplichte afroeping van productierechten bij verhandeling.

Tabel 2 geeft voor de maatregelen gericht op de landbouwsector weer wat de verwachte emissiereductie (NH₃) is op basis van ambtelijke inschattingen. Het kabinet acht het op basis van de cijfers in deze tabel reëel dat met het voorliggende pakket de emissiereductie van 42-46% in 2035 ten opzichte van 2019 in de sector landbouw wordt gehaald. Dat komt neer op 45-50 kton emissiereductie ten opzichte van 108 kton aan ammoniakemissie in 2019. In de periode 2019-2024 is hiervan 13,1 kton gerealiseerd.

De stikstofreductie die wordt gehaald in de zones telt ook mee voor dit nationaal geldende percentage. Voor de reductie in de zone geldt daarnaast dat deze in het bijzonder van groot belang is om vergunningverlening weer op gang te brengen. Het PBL komt in september met een reflectie op de ambtelijke inschattingen in tabel 2.

Monitoring en bijsturing

Om de voortgang richting doelbereik bij te houden, gebruiken we de bestaande monitoringssystematiek, waarin de realisatiecijfers jaarlijks worden gerapporteerd en de ramingen iedere twee jaar worden geactualiseerd. Waar nodig actualiseren we deze bestaande systematiek en richten we aanvullende monitoring in. Daarnaast zal het PBL voorafgaand aan de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer, een reflectie op het maatregelpakket publiceren. Het kabinet gebruikt deze reflectie bij de verdere uitwerking van de verschillende maatregelen en besluiten. Met deze reflectie op het maatregelpakket, dat ook ziet op de synergie tussen de verschillende opgaven, wordt ook invulling gegeven aan de motie Bromet.³²

Het is van belang om inspanningen die door ondernemers worden geleverd, mee te nemen in de nationale monitoringscijfers. Dit is nog niet voor alle inspanningen het geval. Emissiereductie wordt momenteel op nationaal niveau gemonitord met het model NEMA (*National Emission Model for Agriculture*). De inzet is om NEMA te

³¹ Kamerstukken II, 2025/26, 35 334, nr. 436.

³² Kamerstukken II, 2025/26, 35 334, nr. 433.

actualiseren met de recente emissiereducerende maatregelen. Emissieregistratie opent een loket waar initiatiefnemers maatregelen kunnen voorleggen.

Als op termijn toch blijkt dat de sectorale emissiedoelen in 2035 niet worden gehaald, worden aanvullende maatregelen getroffen. Dit krijgt ook een plek in het ontwerpprogramma. Voor de industrie en mobiliteit geldt dat het eerdergenoemde Europese klimaat- en milieubeleid voor een geborgde reductie van de NO_x-emissies in deze sectoren en is het NH₃-industriedoel met een extra inzet van de Aanpak Piekbelasting binnen bereik. Als blijkt dat het doel voor de industrie (NH₃) en/of mobiliteit (NO_x) voor 2035 niet wordt gehaald, worden tijdig aanvullende maatregelen getroffen.

Met het voorliggend pakket acht het kabinet het reëel dat de reductiedoelen worden gehaald. Voor de borging van het effect van het pakket consulteert het kabinet provincies en maatschappelijke partijen met als doel om een borgingsinstrument vast te leggen in het programma bij de spoedwet vervangen omgevingswaarde stikstof. Indien daarbij geen consensus wordt bereikt, kiest het kabinet als ultieme remedie voor een korting op productierechten in 2035. Voor de streefwaarde in 2030 maakt het kabinet in het najaar afspraken met de sector gericht op hoe via publiek-privaat stimulerings- en beloningsbeleid. Hiertoe wordt de opgave verdeeld over de deelsectoren en worden er op bedrijfsniveau voor de melkveehouderij streefwaarden vastgesteld.

Ook voor het streefdoel van 2030 acht het kabinet borging van belang. Een passend borgingsmechanisme draagt bij aan de houdbaarheid van de aanpak en verkent mogelijkheden daartoe. Voor het einde van 2026 komt het kabinet met een borgingsmechanisme, waarbij op basis van monitoring tijdig aanvullende maatregelen kunnen worden genomen wanneer blijkt dat (deel)sectorale doelen niet binnen bereik zijn.

De eerste monitoring vindt plaats in 2027/2028. Indien nodig, wordt dan ook bijgestuurd. Bijsturing vindt plaats nadat een analyse is uitgevoerd van de oorzaken van het achterblijven van de emissiereductie of het niet halen van de streefwaarde. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om aanpassingen van het stimulerings- en beloningsbeleid. Maar ook om het na overleg met relevante partijen treffen van aanvullende maatregelen, juist om daarmee een eventuele korting op dierrechten achteraf te voorkomen.

Uitvoerbaarheid is essentieel

Het maatregelenpakket leidt alleen tot het gewenste resultaat en ruimte in vergunningverlening als de maatregelen ook daadwerkelijk kunnen worden uitgevoerd. In dit kader hebben de Rijksuitvoeringsorganisaties een aantal aanbevelingen gedaan gericht op uitvoerbaarheid, die zijn gebruikt bij de vormgeving van dit pakket. Overheden voeren daarnaast een uitvoeringstoets uit. In het kader van uitvoerbaarheid gaat het kabinet ook verder het gesprek aan met de medeoverheden over de Uitvoeringsaanpak Landelijk Gebied die zij begin juni hebben gepresenteerd. Het kabinet wil ook de uitvoeringskracht van de sector vergroten. Daarom start het kabinet met de oprichting van een nieuwe publiek-

private structuur (productschappen 2.0). De SER brengt begin juli een advies uit waarin ook dit onderwerp wordt betrokken. Die inzichten worden meegenomen in de verdere uitwerking van deze ambitie.

De uitvoering is al gestart

In maart is uw Kamer geïnformeerd over de uitgangspunten en belangrijkste onderdelen van de aanpak.³³ Sindsdien is het kabinet verdergegaan met de uitvoering van de reeds lopende maatregelen en besteding van de middelen die al in de Voorjaarsnota beschikbaar zijn gekomen. Om u mee te nemen in de voortgang hiervan is de Uitvoeringsrapportage Maatregelen stikstofreductie meegestuurd met deze brief (Bijlage III). Via deze rapportage wordt uw Kamer ook op de hoogte gehouden van de uitvoering van de nieuwe maatregelen.

Tabel 2. Voorziene maatregelen en te verwachten emissiereductie in de landbouw

Voorziene maatregelen	Kton reductie NH₃ in 2035 t.o.v. 2019	Toelichting
Generieke maatregelen gericht op emissies op alle bedrijven (ook in de zones)	30 - 33 kton	• Beperken van stal- en opslagemissies in melkvee-, pluimvee-, varkens- en kalverhouderij via bedrijfsspecifieke emissienormen (doelsturing). • Beperken veldemissies door verlies van derogatie en een systeem van dagontmesting, vergisten en strippen van melkveemest dat bijdraagt aan emissiereductie bij het uitrijden van dierlijke mest. Daarnaast wordt ingezet op een combinatie van stimulering en (op termijn) middelvoorschriften voor het verder beperken van veldemissies. Dit betreft onder andere een verplichting tot emissiearm uitrijden van ureumhoudende minerale meststoffen en verder onderzoek naar emissiereductie door het emissiearm aanwenden op bouwland en onderzoek naar mogelijkheden van aanzuren mest op grasland op zandgronden.
Aanvullende generieke maatregelen (ook in de zones)	15 kton	• Al gerealiseerde krimp sinds 2019, waaronder die door beëindigingsregelingen en afromen rechten bij overdracht. • Beëindiging (via beëindigingsregelingen). • Extensivering (via extensiveringsregeling melkveehouderij).

³³ Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 80.

		• Afroeping van rechten bij overdracht buiten familieverband.
Aanvullende gebiedsgerichte maatregelen (aanvullend op reducties in de generieke maatregelen)	1 - 2 kton*	• Onder voorbehoud van nadere concretisering aanpak: ○ Extensivering van veebezetting ○ Verlaagde mestplaatsingsruimte ○ Omzetting landbouwgronden naar natuur ○ Verplaatsen en beëindigen bedrijven
Totaal	46 - 50 kton	

*Emissiereductie in de zones is 2,5 – 3 keer effectiever dan buiten de zones.

Daarom worden extra maatregelen in de zoneringsaanpak bovenop de generieke maatregelen in de zones genomen.

Samenwerking en vooruitblik

Samen met maatschappelijke partijen en de wetenschap

Bij de totstandkoming van de aanpak en het maatregelpakket heeft het kabinet lessen getrokken uit diverse rapporten van kennisinstellingen en voorstellen van medeoverheden en maatschappelijke partijen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de voorstellen 'Een stabiele route uit de stikstofcrisis', de Bouwsteen Emissiereductie Landbouw, de Bouwsteen Natuur en de Bouwsteen Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. De gewijzigde motie-Bromet³⁴ om de voorstellen van VNO-NCW, Bouwend Nederland, Natuurmonumenten en Natuur & Milieu mee laten wegen in de nationale stikstof-aanpak is hiermee afgedaan.

In aanloop naar deze brief heb ik veel gesproken met maatschappelijke organisaties: tijdens het brede maatschappelijke overleg (zeventien organisaties onder leiding van onafhankelijk voorzitter Elbert Dijkgraaf), de bilaterale gesprekken, en de werkbezoeken. Uit de gesprekken bleek het gezamenlijke belang dat al deze partijen voelen om nu daadwerkelijk stappen te zetten. Vrijwel iedereen benadrukte de noodzaak van natuurherstel en urgentie om de vergunningverlening weer vlot te trekken.

Met deze aanpak zijn we er nog niet. De uitwerking vraagt nog veel en daarbij zijn al deze partijen nodig. In samenspraak met de deelnemende partijen heb ik daarom besloten het maatschappelijk overleg voort te zetten. Daarnaast worden ook de gesprekken over de diverse onderdelen voortgezet. Ik vertrouw erop ook in het vervolg te kunnen rekenen op hun constructieve bijdrage en betrokkenheid.

In lijn met het rapport 'Van verwarring naar verbinding' is ervoor gekozen om de milieukundige, ecologische en juridische uitdagingen parallel aan te pakken met 1) een robuust en (deels gebiedsgericht) emissiereductiebeleid met doelsturing en zones rondom Natura 2000-gebieden, 2) behoud en herstel van de kwaliteit van de natuur in Natura 2000-gebieden, en 3) vergunningverleningsinstrumenten als een integraal onderdeel. Ik verken ook de mogelijkheden om een aantal

³⁴ Kamerstukken II, 2025/26, 36 800 XIV, nr. 33.

wetenschappers, zoals bijvoorbeeld betrokkenen bij het WUR-rapport, via een expertpool actief te blijven betrekken bij de vervolgitwerking, om reflecties op te halen, de aanpak te toetsen en waar mogelijk aan te scherpen met goede ideeën. Vanuit diezelfde optiek zal het kabinet ook de landsadvocaat betrekken bij de verdere uitwerking.

Samen als één overheid werken aan de opgaven

Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten staan als overheden voor de uitdaging om invulling te geven aan de opgaven. Dat kunnen Rijk en medeoverheden alleen samen. Iedere overheidsinstantie vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheden. In goede afstemming en overleg. Het Rijk steunt daarom waar mogelijk stappen van medeoverheden, neemt goede plannen over en bouwt voort op de energie in de regio.

Over het pakket aan maatregelen vindt uitvoerig overleg plaats met de Europese Commissie. Ook bij verdere uitwerking is consultatie van en uiteindelijk toestemming voor een aantal regelingen van de Europese Commissie noodzakelijk.

Tot slot

Met dit pakket komt er weer ruimte voor vergunningverlening. Het is de sleutel voor wat al zo lang op slot zit. Samen met uw Kamer, medeoverheden, boeren, ondernemers en anderen in de samenleving kunnen we die sleutel omdraaien. We kunnen de vergunningverlening weer lostrekken. Daarmee werken we concreet aan verduurzaming van de landbouw, oplossingen voor PAS-melders en interimers, de verduurzaming van de industrie en mobiliteit, aan infrastructuur en nieuwe woningbouw, en projecten voor onze nationale veiligheid. Kortom, zo krijgen we Nederland weer in beweging. Dan steeds steviger op gang. En uiteindelijk in volle vaart, vol vertrouwen vooruit.

De minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur,
J. van Essen

VERDIEPINGSBIJLAGEN

- Verdiepingsbijlage Hoofdlijn 1 – Emissiereductie in de landbouw, industrie en mobiliteit
- Verdiepingsbijlage Hoofdlijn 2 – Samen met boer, keten en regio vooruit
- Verdiepingsbijlage Hoofdlijn 3 – Inzet in en rond kwetsbare natuur- en watergebieden
- Verdiepingsbijlage Hoofdlijn 4 – Aan de slag met natuurherstel

BIJLAGEN

- Bijlage I: Overzicht belangrijkste vervolgstappen
- Bijlage II: Wetgevingsagenda
- Bijlage III: Uitvoeringsrapportage maatregelen stikstofreductie 2026
- Bijlage VI: Reactie essay 'Van stikstof naar systeemfout'
- Bijlage V: Advies Landsadvocaat op consequenties invoering RKO
- Bijlage VI: Concept Ontwerp-Natuurplan

PARALLEL VERSTUURDE KAMERBRIEVEN

- De appreciatie van het rapport 'De Nederlandse stikstofcrisis: Van verwarring naar verbinding.'
- Een nadere toelichting op het programma legalisatie PAS-melders en het definitieve programma.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

K. Vervaart

BEL/WBL

Telefoonnummer +31 235143731

vervaartk@noord-holland.nl

1 | 8

**Betreft: Inzet Noord-Holland voor natuurherstel,
stikstofvermindering en vergunningverlening**

Verzenddatum

15 SEP. 2026

Kenmerk

WBL260907KV1

Geachte leden,

Uw kenmerk

De stikstofopgave raakt natuur, landbouw, woningbouw, infrastructuur, verduurzaming en economische ontwikkeling. Tegelijk is de ruimte voor vergunningverlening beperkt en is nog veel afhankelijk van landelijke keuzes, juridische borging en beschikbare middelen. Met deze brief nemen wij u mee in de stand van zaken van onze aanpak. Wij lichten toe welke onderdelen al in uitvoering of voorbereiding zijn en welke vervolgstappen nodig zijn. Ook geven wij aan op welke punten in de komende periode keuzes en besluitvorming nodig zijn. Zo kunt u de voortgang volgen en tijdig betrokken blijven bij de verdere uitwerking van de aanpak. Ook informeren wij u over onze inzet bij de verdere uitwerking van de Kamerbrief *Weer ruimte voor boer, natuur en bouw: maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof* van 26 juni 2026 en de prioriteitenbrief van de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) van 28 augustus 2026.

Wij werken aan een programma waarin natuurherstel, stikstofvermindering en vergunningverlening in samenhang worden gezien. Daarbij maken wij gebruik van bestaande gebiedsprocessen en werken wij samen met betrokken partijen. De komende periode werken wij uit welke maatregelen nodig, uitvoerbaar en juridisch houdbaar zijn.

De recente impactanalyse naar stikstof en netcongestie laat zien dat beperkte stikstofruimte en netcongestie provinciale ambities voor wonen, verduurzaming, mobiliteit en economische ontwikkeling onder druk zetten. Dit vraagt om samenhangende maatregelen en heldere keuzes.

Noord-Holland werkt aan een samenhangende aanpak

Wij nemen de regie over de Noord-Hollandse aanpak voor natuurherstel, stikstofvermindering en vergunningverlening. We verbinden de gebiedsgerichte uitvoering met heldere provinciale doelen, maken keuzes over de inzet van instrumenten en sturen op aantoonbare resultaten.

Noord-Holland werkt aan het *Programma Natuurherstel en Stikstofvermindering*. Het programma rust op drie pijlers: generieke stikstofvermindering, gebiedsgerichte stikstofvermindering en geborgd

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

natuurherstel. Met tussendoelen, monitoring en bijsturing werkt de provincie aan aantoonbare verbetering van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Daarmee ontstaat ook een solide basis voor vergunningverlening.

Onze aanpak is in lijn met de Strategie Noord-Hollandse aanpak stikstofproblematiek die uw Staten eerder hebben vastgesteld en sluit aan bij de technische briefing aan de Statencommissie van 9 maart 2026. Wij bouwen voort op het Programma Landelijk Gebied, de Korte Termijn Agenda, de Realisatiestrategie Natuurnetwerk Nederland, de overeenkomst Stikstofreductie en Natuurherstel met landbouwpartijen en de Roadmap reductie stikstofdepositie industriële piekbelasters. Ook het Gebiedsaanbod Groene Hart Plus is een belangrijke bouwsteen. Noord-Holland heeft dit aanbod samen met Utrecht en Zuid-Holland opgesteld voor de versnelde uitvoering van kortetermijnmaatregelen voor stikstofvermindering en natuurherstel in en rond kwetsbare natuurgebieden. De drie provincies hebben hiervoor gezamenlijk € 120 miljoen aangevraagd: € 60 miljoen voor Noord-Holland en ieder € 30 miljoen voor Utrecht en Zuid-Holland.

Het Groene Hart is door het Rijk aangewezen als prioritair gebied voor de gebiedsgerichte aanpak. Het kabinet is voornemens hiervoor, samen met de andere prioritaire gebieden en economische clusters, een impulsbudget van € 500 miljoen beschikbaar te stellen. De Noord-Hollandse aanvraag sluit aan op dit beoogde Rijksbudget.

Binnen het programma Natuurherstel en Stikstofvermindering werken wij aan het Uitvoeringsprogramma Natuurherstel 2027-2035. Voor elk van de twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden stellen wij een gebiedsanalyse en gebiedsplan op. Deze brengen maatregelen voor natuur, hydrologie, waterkwaliteit, duurzaam beheer, invasieve exoten en lokale stikstofvermindering samen. Ook bevatten zij een kostenraming, een beoordeling van het doelbereik en afspraken over monitoring.

De gebiedsanalyses en -plannen onderbouwen dat het maatregelenpakket natuurverslechtering voorkomt of beëindigt en bijdraagt aan het behalen van de instandhoudingsdoelen. Als dat niet het geval is, scherpen wij maatregelen, borging of de inzet van instrumenten aan. Daarmee vormen de gebiedsanalyses en -plannen de basis voor de onderbouwing van additionaliteit per gebied. Noord-Holland is gestart met de voorbereiding van de gebiedsanalyses en -plannen. De komende periode werken wij uit welke maatregelen, borging en monitoring per gebied nodig zijn.

Onze inzet in relatie tot de Rijkskoers

De Rijkskoers en de inzet van Noord-Holland sluiten op elkaar aan: beide verbinden stikstofvermindering, natuurherstel en vergunningverlening. Het kabinet werkt langs vijf hoofdlijnen: emissiereductie in landbouw, industrie en mobiliteit; perspectief voor boer; inzet in en rond kwetsbare natuur- en watergebieden; natuurherstel; en ruimte voor vergunningverlening.

De Kamerbrief biedt perspectief, maar creëert niet direct op brede schaal nieuwe vergunningruimte. Provincies werken per Natura 2000-gebied aan een onderbouwing van additionaliteit. Daarin wordt beoordeeld of het maatregelenpakket natuurverslechtering voorkomt of stopt en of behoud en herstel van natuur voldoende zijn geborgd. Deze onderbouwing draagt bij aan het weer op gang brengen van

vergunningverlening en aan de mogelijkheden voor intern en extern salderen. Bij een concreet project blijft steeds beoordeling nodig van de effecten op alle relevante Natura 2000-gebieden. Met intern salderen kan een initiatiefnemer binnen hetzelfde project minder stikstof uitstoten op de ene plek en die ruimte gebruiken voor een andere activiteit. Bij extern salderen neemt een initiatiefnemer stikstofruimte over van een ander die stopt met een activiteit of minder stikstof gaat uitstoten.

Voor projecten die zelf bijdragen aan de vermindering van stikstofuitstoot, zoals verduurzamingsmaatregelen, verkent het Rijk daarnaast de mogelijkheden voor alternatieve routes voor toestemmingsverlening. Wij werken hier ook aan bij de uitvoering van uw motie *Versnelling stikstofreductie via gerichte vergunningverlening* (M48-2026). De portefeuillehouder Industrie onderzoekt welke concrete verduurzamingsmaatregelen in het Amsterdamse havengebied mogelijk en effectief zijn. Deze maatregelen moeten bijdragen aan blijvende emissiereductie en passen binnen de bredere aanpak voor natuurherstel en vergunningverlening.

Het Uitvoeringsprogramma Natuurherstel 2027-2035 en het Programma Natuurherstel en Stikstofvermindering moeten per gebied onderbouwen welke maatregelen nodig zijn om verslechtering te voorkomen of te stoppen en om duurzaam natuurherstel te borgen. Monitoring en bijsturing zijn hier integraal deel van. Hiermee beogen wij vergunningverlening rond dit Natura 2000-gebied weer mogelijk te maken.

Een andere belangrijke stap is de rekenkundige ondergrens. Het kabinet wil deze zo snel mogelijk, uiterlijk in het vierde kwartaal van 2027, juridisch houdbaar en wetenschappelijk onderbouwd invoeren. Activiteiten met een stikstofdepositiebijdrage onder deze grens kunnen dan zonder vergunning worden uitgevoerd. Voor invoering is, volgens de kabinetsbrief, een voldoende en geborgd pakket van aanvullende, specifieke beheersmaatregelen nodig. Het Rijk werkt dit samen met provincies verder uit.

Daarnaast geeft het kabinet dit jaar prioriteit aan een wetsvoorstel dat de op de Kritische Depositiewaarde (KDW) gebaseerde omgevingswaarden vervangt door sectorale emissiereductiedoelen, met een ontwerpprogramma van maatregelen. Deze juridische borging is van belang voor de verdere onderbouwing van natuurherstel en vergunningverlening en voor het zorgvuldig omgaan met handhavings- en intrekkingsverzoeken.

Noord-Holland werkt de eigen aanpak uit in het Programma Natuurherstel en Stikstofvermindering. Wij brengen deze aanpak, onze gebiedskennis en de resultaten van lopende gebiedsprocessen actief in bij de uitwerking van de Rijkskoers. Waar Rijkskaders onze aanpak versterken en versnellen, benutten wij die ruimte. Zo houden wij regie op een effectieve uitvoering in Noord-Holland en dragen wij bij aan een gezamenlijke, juridisch houdbare aanpak.

De ambities van Noord-Holland zijn hoog en de opgave vraagt om tempo. Juist daarom is focus nodig: niet alles kan tegelijk en niet iedere maatregel heeft hetzelfde effect. Wij kiezen voor een cyclische aanpak: doelen bepalen, maatregelen kiezen, borgen en uitvoeren, resultaten

monitoren en waar nodig bijsturen. Daarbij geven wij prioriteit aan maatregelen en gebieden waar natuurherstel, stikstofvermindering en vergunningverlening het meest met elkaar kunnen worden verbonden.

Blijvende resultaten zijn alleen mogelijk met een zorgvuldige uitvoering, waarin maatregelen juridisch houdbaar, financieel gedekt en uitvoerbaar zijn. Daarbij moet ruimte blijven om op basis van resultaten, gebiedskennis en nieuwe inzichten bij te sturen. Tempo én zorgvuldigheid gaan daarbij hand in hand. Een zorgvuldig proces met landbouwpartijen, natuurorganisaties en andere partners is nodig om maatregelen goed te laten aansluiten op de praktijk in de gebieden en om deze duurzaam uit te voeren.

We bouwen voort op de samenwerking die al met deze partijen bestaat. Deze samenwerking, gebaseerd op gebiedskennis en een gezamenlijke inzet voor uitvoerbare oplossingen, is een belangrijke kracht van onze aanpak.

Zonering: geborgd natuurherstel en gebiedsgerichte differentiatie

Ons uitgangspunt is duurzaam en geborgd natuurherstel. Zonering is een belangrijk instrument binnen de stikstofaanpak. Het kan bijdragen aan geborgde emissiereductie, natuurherstel en, in samenhang met additionaliteit, zicht op vergunningverlening. Zonering is geen doel op zichzelf: begrenzing, maatregelen en ondersteuning moeten per gebied aansluiten op wat nodig is voor natuurherstel.

De voorgestelde Rijkskoers bevat voor Noord-Holland elf zones van 500 meter en één zone van 1.000 meter rond IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske. Het Rijk werkt de selectie van gebieden en de instructieregels samen met provincies verder uit. De Rijksinzet richt zich, naast stikstof, ook op hydrologie, waterkwaliteit, gewasbeschermingsmiddelen en het leefgebied van soorten. Voor hydrologisch herstel en waterkwaliteit kunnen provincies en waterschappen een werkingsgebied bepalen dat breder is dan de zone.

Wij bepalen per gebied welke begrenzing, maatregelen en ondersteuning daarvoor nodig zijn, zo gericht en passend mogelijk. In het Programma Landelijk Gebied en de Realisatiestrategie Natuurnetwerk Nederland heeft Noord-Holland twee elkaar aanvullende typen zones opgenomen: stikstofzones en overgangszones. Wij werken de concrete inzet in en rond beide typen zones per gebied samen met partners uit en leggen deze vast in concrete gebiedsafspraken.

De Noord-Hollandse aanpak is gelaagd: gerichte stikstofreductie dicht bij de stikstofgevoelige habitat én een bredere gebiedsaanpak voor systeemherstel. Het doel daarvan is systeemherstel: het duurzaam wegnemen van de drukfactoren die natuurherstel belemmeren.

Onze aanpak is gericht op maatregelen die rechtstreeks bijdragen aan de vermindering van stikstofdepositie op de stikstofgevoelige habitats. Vandaar dat we als beginsel stikstofzones nemen van 250 meter vanaf de stikstofgevoelige habitat.

De overgangszones liggen binnen 500 meter rond stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Daarin staat de overgang tussen natuur en landbouw centraal. Wij stimuleren hier onder meer agrarisch natuurbeheer, emissiearme bedrijfsvoering, hydrologische maatregelen en groenblauwe dooradering. De overgangszone is geen planologisch

of dwingend instrument, maar geeft richting aan de gezamenlijke gebiedsaanpak.

De opgave vraagt om scherpe afwegingen. Versnelling is nodig, maar kan alleen standhouden als maatregelen ecologisch effectief, juridisch houdbaar, financieel gedekt en uitvoerbaar zijn. Daarbij is een balans nodig tussen generieke maatregelen en gebiedsgericht maatwerk, tussen vrijwillige samenwerking en beschikbare instrumenten, en tussen provinciale inzet en landelijke randvoorwaarden.

Noord-Holland heeft € 200 miljoen aanvullende eigen middelen vrijgemaakt voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland. Voor de bredere aanpak zijn daarnaast afspraken met het Rijk nodig over aanvullende en meerjarige middelen.

Noord-Holland brengt de bestaande aanpak, gebiedskennis en afspraken met partners actief in bij de verdere uitwerking van de Rijkskoers. Wij benutten de ruimte voor gebiedseigen differentiatie wanneer daarmee natuurherstel ten minste gelijkwaardig wordt geborgd, de aanpak tijdig uitvoerbaar is en deze juridisch houdbaar kan worden onderbouwd. De gebiedsanalyses binnen het Uitvoeringsprogramma Natuurherstel en de effectberekeningen binnen het Programma Natuurherstel en Stikstofvermindering leveren daarvoor per gebied de onderbouwing.

Samenwerking met partners

Noord-Holland stelt de aanpak in samenspraak met partners op en voert deze ook met hen uit. Met landbouwpartijen en natuurorganisaties voeren wij constructief overleg. Dit overleg richt zich op de gezamenlijke uitwerking van maatregelen, de uitvoering in gebieden en de benodigde randvoorwaarden.

We voeren regie op de gezamenlijke uitvoering. Per gebied maken wij met partners concrete afspraken over maatregelen, rollen, planning, financiering en monitoring. GS leggen deze afspraken vast en volgen de uitvoering. Als de voortgang daarom vraagt, bespreken wij met partners welke aanvullende afspraken of ondersteuning nodig zijn.

Samen met vier landbouwpartijen werken wij aan de uitvoering van de overeenkomst over stikstofreductie. Sinds 2019 is de stikstofuitstoot van melkveehouderijen in Noord-Holland met 18 procent afgenomen. Ondersteuning, doelsturing, kennisontwikkeling, innovatie en passende grondinstrumenten blijven onderdeel van de verdere inzet.

Met natuurorganisaties, terreinbeherende organisaties en waterschappen werken wij aan natuurherstel, beheer, monitoring, hydrologisch herstel en verbetering van de waterkwaliteit. Ook gemeenten, het Rijk, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zijn nodig voor de uitvoering. Door deze samenwerking te versterken, realiseren wij maatregelen die standhouden, natuurherstel borgen en de vergunningverlening weer mogelijk maken.

Randvoorwaarden voor uitvoering

Wij zetten daarbij in op vijf randvoorwaarden:

- **Een juridisch houdbare aanpak.** Maatregelen, effecten, monitoring en borging moeten per gebied voldoende zijn onderbouwd om

natuurherstel en vergunningverlening zorgvuldig met elkaar te verbinden.

- **Structurele en toegankelijke financiering.** Langjarige middelen zijn nodig voor natuurbeheer, natuurherstel, vermindering van stikstofuitstoot, grondinstrumenten, gebiedsprocessen en uitvoeringskosten. Zo heeft Noord-Holland € 200 miljoen aanvullende eigen middelen vrijgemaakt om de NNN-realiseratie voortvarend te kunnen oppakken. Voor de totale aanpak zijn concrete afspraken nodig over aanvullende middelen vanuit het Rijk voor de komende jaren.
- **Ruimte voor gebiedseigen oplossingen.** De Noord-Hollandse gebiedskennis en bestaande gebiedsprocessen zijn leidend bij de concrete invulling, binnen de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor aantoonbaar en geborgd natuurherstel. Een gebiedseigen oplossing moet ten minste hetzelfde doelbereik en dezelfde mate van natuurherstel bieden als de Rijksaanpak.
- **Passende grondinstrumenten.** Extensivering, verplaatsing, natuurherstel en hydrologisch herstel vragen om actieve grondbiliteit, waaronder aankoop, ruil, pacht, kavelruil en herverkaveling. De inzet werken wij per gebied in overleg met grondeigenaren en gebiedspartners uit.
- **Voldoende uitvoeringskracht.** Provincies, waterschappen, terreinbeheerders, gemeenten en uitvoeringsorganisaties hebben voldoende capaciteit nodig om de maatregelen daadwerkelijk uit te voeren.

PAS-melders

PAS-melders die buiten hun schuld niet over een toereikende natuurvergunning beschikken, moeten snel duidelijkheid krijgen. Noord-Holland heeft het verificatieproces voor alle aangemelde agrarische en niet-agrarische PAS-melders afgerond. Zij hebben daarmee uitsluitend over de uitkomst van hun verificatie. Vanuit het Programma Maatwerk PAS-melders streeft het Rijk in samenwerking met de provincies ernaar dat alle positief geverifieerde PAS-melders uiterlijk 1 maart 2028 zicht hebben op een structurele oplossing. PAS-melders dienen daarvoor, zo nodig met begeleiding van een zaakbegeleider, uiterlijk op die datum een plan in. De gekozen oplossing hoeft dan nog niet volledig te zijn uitgevoerd of vergund; het doel is dat deze uiterlijk in 2030 gerealiseerd kan worden. De voortgang van het Programma Natuurherstel en Stikstofvermindering, de gebiedsanalyses en de uitwerking van de rekenkundige ondergrens is hier medebepalend. Ons programma beoogt per gebied vergunningverlening mogelijk te maken en biedt daarmee ook de mogelijkheid voor een structurele oplossing voor PAS melders, interimmers en meldingsvrije activiteiten. Noord-Holland blijft zich inzetten voor een zorgvuldige en uitvoerbare oplossing.

Meldingsvrije activiteiten en interimmers

De wettelijke opgave omvat naast PAS-melders ook activiteiten die onder de Programmatische Aanpak Stikstof meldingsvrij waren. Voor interimmers en andere ondernemers zonder toereikende natuurvergunning verkent het Rijk of en hoe zij toegang kunnen krijgen tot de aanpak en ondersteuning die voor PAS-melders is ingericht. Noord-Holland volgt deze uitwerking en brengt daarbij de situatie van Noord-Hollandse ondernemers in.

Pilot legalisatie PAS-melders Texel

De afgelopen twee jaar hebben wij samen met het ministerie van LVVN, de gemeente Texel, de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord (OD NHN) en de ondernemers op Texel gewerkt aan de uitwerking van de pilot voor de legalisatie van PAS-melders op Texel. Het doel van de pilot is om gezamenlijk toe te werken naar een juridisch houdbare oplossing voor de betrokken ondernemers. Daarbij zijn ondernemers begeleid door zaakbegeleiders van LVVN en zijn verschillende oplossingsrichtingen verkend, waaronder het inzetten en combineren van aangekochte stikstofruimte. In deze periode zijn binnen de pilot belangrijke ecologische, juridische en technische analyses uitgevoerd. Deze vormen de basis voor de volgende fase van de pilot, waarin wordt toegewerkt naar een besluit over de voorbereiding van vergunningverlening. Over de voortgang van deze pilot wordt de Statencommissie Landelijk Gebied iedere vergadering mondeling geïnformeerd door de portefeuillehouder.

Intrekkingsverzoeken

Ondernemers met een rechtsgeldige en onherroepelijke natuurvergunning moeten er in beginsel op kunnen vertrouwen dat zij de vergunde activiteit mogen uitvoeren. Noord-Holland gaat daarom zeer zorgvuldig om met verzoeken om een vergunning in te trekken of te beperken.

Een intrekkingsverzoek leidt niet automatisch tot intrekking of beperking. Bij een verzoek om een natuurvergunning in te trekken of te beperken beoordeelt de provincie per geval of dit wettelijk nodig is om verslechtering van natuurwaarden te voorkomen. Daarbij onderzoekt de provincie altijd of andere, minder ingrijpende maatregelen binnen afzienbare termijn voldoende effect kunnen hebben.

Het Programma Natuurherstel en Stikstofvermindering biedt relevante informatie over maatregelen, planning en verwachte effecten per Natura 2000-gebied en zal betrokken worden bij de beoordeling van het individuele verzoek.

De provincie motiveert een besluit zorgvuldig en neemt dit volgens de geldende procedure. Daartegen staat rechtsbescherming open.

Planning op hoofdlijnen

- **31 augustus 2026:** de gesprekken met het ministerie van LVVN zijn op directieniveau gestart.
- **10 september 2026:** een informeel bestuurlijk overleg vindt plaats tussen de minister van LVVN en bestuurders van alle twaalf provincies.
- **Oktober 2026:** de provincies, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de minister van LVVN werken toe naar een bestuurlijk overleg over zonering, de selectie van Natura 2000-gebieden, Rijksinstructieregels en omwisselbesluiten. Noord-Holland brengt daarin de eigen aanpak, gebiedskennis en lopende gebiedsprocessen in.
- **Oktober-december 2026:** het Rijk werkt met provincies de keuzes over zonering, Rijksinstructieregels, ondersteuning van ondernemers en voorwaarden voor gebiedseigen maatwerk verder uit. Ook werkt het kabinet aan het wetsvoorstel met sectorale emissiereductiedoelen en een ontwerpprogramma van maatregelen. De provincies, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de minister van

LVVN werken toe naar een bestuurlijk overleg hierover in oktober. Noord-Holland brengt hierbij de eigen aanpak, gebiedskennis en lopende gebiedsprocessen in.

- **December 2026:** het bestuurlijk overleg tussen IPO en de minister van LVVN van oktober krijgt een vervolg.
- **Eind 2026 en begin 2027:** Noord-Holland werkt de gebiedsanalyses en -plannen, natuurherstelmaatregelen, monitoring en borging verder uit. Daarmee verbinden wij het Uitvoeringsprogramma Natuurherstel met de gebiedsgerichte stikstofaanpak en de onderbouwing van additionaliteit. Dit stellen we vast in een ontwerp Programma Natuurherstel en Stikstofvermindering.
- **2027:** het Rijk werkt toe naar instructieregels voor zonering en naar verdere juridische borging van de aanpak
- **Uiterlijk vierde kwartaal 2027:** het kabinet wil een juridisch houdbare rekenkundige ondergrens invoeren.
- **Uiterlijk 1 januari 2028:** provincies kunnen binnen de Rijksvoorwaarden gebiedseigen alternatieven voor de zoneringsaanpak uitwerken en onderbouwen, mits deze ten minste een even grote bijdrage leveren aan het wegnemen van drukfactoren op het nabijgelegen Natura 2000-gebied.

De komende periode staat in het teken van de verdere uitwerking met het Rijk, andere provincies en gebiedspartners. Wij informeren u mondeling via de commissie over belangrijke ontwikkelingen en de gevolgen daarvan voor Noord-Holland. Voorstellen die vragen om provinciale besluitvorming over instrumenten, uitvoering of financiële middelen leggen wij ter besluitvorming aan u voor.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Provinciesecretaris

M.J.H. van Kuijk

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

D. Lieuwen

BEL/WBL

Telefoonnummer +31235143389

lieuwend@noord-holland.nl

1 | 2

Betreft: Afdoening M26-2026 'Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes'

Verzenddatum

02 JULI 2026

Kenmerk

WBL202664DL01

Geachte leden,

Uw kenmerk

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Afdoening M26-2026 'Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes'

Inleiding

Op 2 februari 2026 heeft u de motie M26 'Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes' aangenomen. Met deze brief informeren wij u over de wijze waarop wij invulling geven aan deze motie. De motie roept ons college op dat wij geen beleid voeren dat gericht is op het dwingend sturen van eetpatronen en dat het voedselbeleid gebaseerd blijft op vrijwilligheid.

Wij onderschrijven dit uitgangspunt. Wij hebben geen rol als 'dieetcoach' en leggen inwoners of partijen geen verplichtingen op ten aanzien van hun voedselkeuzes. Voedselkeuzes zijn in de eerste plaats een verantwoordelijkheid en keuze van inwoners zelf. Onze inzet is en blijft gebaseerd op vrijwilligheid en is niet dwingend van aard.

Tegelijkertijd zien wij het als onze taak om, binnen onze beleidsdoelen op het gebied van duurzaamheid, stikstof en (biologische) landbouw initiatieven te stimuleren en te faciliteren. Daarbij kan sprake zijn van het aanmoedigen van bepaalde keuzes, bijvoorbeeld via voorlichting, samenwerking met ketenpartners of het ondersteunen van initiatieven. Bijvoorbeeld in het tegengaan van voedselverspilling, waarbij we

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354

voorzitter zijn van het eten van Noord-Hollands ganzenvlees. Een ander voorbeeld is dat bij de teelt van vlinderbloemigen (eiwitrijke gewassen) stikstof in de bodem wordt vastgelegd en deze ook als rustgewassen bijdragen aan gezonde bodems. Voor de verkoop van deze gewassen, moet er wel afzet in de markt zijn en daarmee een verdienmodel voor de agrariërs. Op dit moment zien we nog onvoldoende marktwerking hierop, daarom werken we landelijk samen aan de BeanDeal2.0.

In lijn met de motie blijven wij er scherp op dat ons beleid niet leidt tot verplichtingen of dwang ten aanzien van consumptiekeuzes. Het stimuleren van gewenst gedrag blijft mogelijk, mits dit gebeurt op basis van keuzevrijheid.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en verzoeken u de motie als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

M.J.H. van Kuijk

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Motie:

‘Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes’

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op maandag 2 februari 2026, te Haarlem, ter behandeling van agendapunt 9: Programma Landelijk Gebied (PLG);

Constateernde dat:

- Gedeputeerde-Staten hebben aangegeven te stoppen met inzet op verandering van supermarkketens;
- De eiwittransitie en voedselvisie gevoelig liggen als het gaat om consumentengedrag;

Overwegende dat:

- De provincie geen rol of kerntaak heeft als ‘dieetcoach’ of als sturende partij in consumptiekeuzes fungeert;
- Voedselkeuzes primair bij inwoners en marktpartijen liggen;

Verzoeken het college van Gedeputeerde-Staten:

1. Spreekt uit dat Noord-Holland geen beleid voert dat gericht is op het dwingend sturen van eetpatronen, maar dat ons voedselbeleid op basis van vrijwilligheid ingezet blijft worden.

en gaan over tot de orde van de dag.

Ondertekening,

Ivo Jacobus Maria Mantel
Fractievoorzitter JA21 Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

mw. K. Vernooij-Arts

AD/STAF

Telefoonnummer +31235144107

artsk@Noord-Holland.nl

1 | 9

Betreft: Afdoening openstaande moties

Verzenddatum

30 APR. 2026

Geachte leden,

Kenmerk

AD01042926KV1

In de vergadering van het Presidium van 2 februari 2026 heeft u ingestemd met het voorstel dat er een zogenaamde veegbrief komt voor gezamenlijke afdoening van moties die door de actualiteit zijn ingehaald en afgedaan kunnen worden. Hierbij informeren wij u over de moties waarbij dat volgens ons aan de orde is en de reden daarvoor.

Uw kenmerk

M138-2022 sociaal economische impactanalyse gebiedsprocessen
Tijdens de vaststelling van het PLG is besloten dat de sociaal economische impactanalyse niet apart uitgevoerd gaat worden, maar dat dit wordt meegenomen in de Omgevingsvisie MER.
Deze motie is daarmee afgedaan.

M238-2022 - Regionale Veenweidestrategie (RVS) zo snel mogelijk concreet!

De motie roept GS op om de Regionale Veenweidestrategie 1.0 zo snel mogelijk uit te voeren. Daarbij wordt gevraagd de instrumenten en doelen van de gebiedsgerichte aanpak te verankeren in het Programma Landelijk Gebied (PPLG) en tot de vaststelling van het PPLG door te gaan met de lopende gebiedsprocessen. Daarnaast wordt gevraagd de voortgang te rapporteren aan de commissie Natuur en Landelijk Gebied (NLG).

De motie richt zich op de stappen binnen het PPLG. In het ontwerp PPLG is de Veenweidebeleid verder uitgewerkt in de Veenweidestrategie 2.0. Via de Kortetermijnagenda 2025 - 2027 worden de gevraagde maatregelen samen met belanghebbenden uitgevoerd in integrale gebiedsprocessen, en in 2023 is de voortgang hierover aan de commissie gerapporteerd. Inmiddels is het voornemen de veengebieden als focusgebieden in de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 aan te wijzen. Het veengebiedenbeleid wordt verder uitgewerkt in de Regionale Veenweidestrategie 3.0 als deelprogramma van het nieuwe Regionaal Water- en Bodemprogramma 2028 - 2033.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Tijdens de bespreking van het Programma Landelijk Gebied op 2 februari 2026 in PS heeft gedeputeerde Gielen toegezegd de Staten een update te versturen op het veenweidedossier. Deze update kunt u in Q2/Q3 2026 verwachten.

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

M79-2023 IPO visie verslechteringsverbod

We stellen voor om deze motie als afgedaan te beschouwen. De motivatie daarvoor is de volgende: (zie ook beantwoording technische vragen voor de commissie Landelijk Gebied 9 februari 2026).

Het IPO is een samenwerkingsverband van provincies en geen zelfstandige bestuurslaag. Besluitvorming binnen IPO verband leidt daarom niet tot formeel bindende besluiten voor afzonderlijke provincies. Provincies bepalen zelfstandig hun standpunten en blijven zelf verantwoordelijk voor hun beleid en besluitvorming.

Deelname van GS aan IPO-overleggen en BAC's maakt onderdeel uit van de reguliere uitoefening van hun bestuursstaak en interprovinciale belangenbehartiging. Wanneer afspraken in IPO-verband leiden tot mogelijke gevolgen voor het provinciale beleid, inzet van middelen of andere besluiten waarvoor PS bevoegd zijn, worden PS hierover via de gebruikelijke provinciale besluitvormings- en verantwoordingsprocedures geïnformeerd en zo nodig in positie gebracht. PS kunnen GS daarnaast altijd aanspreken op de wijze waarop Noord-Holland zich in IPO-verband opstelt.

De gesprekken tussen IPO en het rijk over het verslechteringsverbod worden naar verwachting voorgezet aan de hand van het geactualiseerde rijksbeleid over VHR doelbereik met het nieuwe Kabinet.

M100-2023 gebruik kennis van dierenwelzijnexperts

In deze motie roepen uw Staten ons op om met dierenwelzijnsorganisaties zoals Faunabescherming en Dierenbescherming in gesprek te gaan over de mogelijkheden om in de toekomst de kennis van de organisaties te betrekken, met als doel het onnodig doden van dieren te voorkomen. Wij stellen voor deze motie als afgedaan te beschouwen omdat;

In artikel 2.11 van de provinciale Omgevingsverordening NH2022 is opgenomen dat in het bestuur van de faunabeheereenheid (FBE) een expert lid op het gebied van dierenwelzijn en diergedrag vertegenwoordigd moet zijn. Ten tijde van het indienen van uw motie was deze positie nog niet vervuld. Dit is sinds 2025 wel het geval. Het expertlid is prof. dr. Franck Meijboom, verbonden aan de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht en werkzaam bij het Ethiek Instituut van de Universiteit Utrecht. De heer Meijboom is ook lid geweest van de Raad voor Dieraangelegenheden. Verder is in artikel 6.5 van de Omgevingsverordening NH2022 opgenomen dat de Faunabeheereenheid in ieder geval de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, de Faunabescherming en de Vogelbescherming uitnodigt om te adviseren op faunabeheerplannen. De faunabeheerplannen van de FBE worden tot slot altijd getoetst door onafhankelijke ecologen en juristen.

Motie 167-2023: Steun aan gemeenten voor versnellen woningbouw

De motie verzoekt het college te onderzoeken hoe en of de provincie gemeenten kan helpen de doorlooptijd van bouwprojecten kan verkorten en of daar aanvullend budget voor nodig is. In onze Actieagenda wonen en versnellen woningbouw 2024-2028 is onze inzet benoemd om de woningbouwproductie verder aan te jagen en om zo de doorlooptijd van bouwprojecten en gebiedsontwikkelingen te verkorten. Een belangrijke rol is hierbij

weggelegd bij onze provinciale gebiedsontwikkelaars. De gebiedsontwikkelaars zijn dagelijks met gemeenten en marktpartijen in gesprek om processen in gebiedsontwikkelingen en projecten te helpen versnellen. Concreet zijn zij in lijn met het Plan van Aanpak Versnellen Woningbouw bezig met het stimuleren van integrale en parallelle projectaanpak, onder meer door parallel plannen. Onderdeel hiervan is ook actieve risicobeheersing: door integraal te plannen kunnen risico's voor vertraging zoals bezwaren van omwonenden en flora/fauna vroegtijdig inzichtelijk worden gemaakt. Het vroegtijdig meenemen van bewoners of uitvoeren van onderzoeken naar flora- en fauna is de beste manier om vertraging te voorkomen. Ook is via de Afsprakenbrief Opschalen Industriële Bouwstroom ingezet op concrete afspraken om ook in de bouwfase woningbouw te kunnen versnellen. Tot slot werken we bij een aantal doorbraaklocaties intensief samen met andere overheden en marktpartijen om vertraagredenen en oplossingen sneller in beeld te brengen en zo planvoorbereidingsprocessen te verkorten. De Flexibele Schil en ons Investeringskader Versnellen Woningbouw bieden voldoende mogelijkheden om bovenstaande inzet deze coalitieperiode voort te kunnen zetten.

M32-2024 Eerdere Sluiting Kookgasfabriek 2 in maatwerkafpraak Tata Steel

De motie roept het college op om zich bij de maatwerkafspraken in te zetten voor sluiting van kookgasfabriek 2 uiterlijk per 1 januari 2026. Deze datum is al gepasseerd, dus niet meer mogelijk. In de Joint Letter of Intent (JLOI) is opgenomen dat de sluiting van Kookgasfabriek 2 is voorzien in de 2de helft van 2029 (zie tabel 4 of bladzijde 43 van de JLOI: <https://open.overheid.nl/documenten/8ba9e407-9bf8-492a-b8b2-418dd227a09a/file>).

M58-2024 – Verduurzamen maatschappelijk vastgoed is en blijft belangrijk

De motie roept het college op om in de begroting aanvullend 1,5 miljoen te reserveren voor het verduurzamen van het maatschappelijk vastgoed en een subsidieregeling hiervoor op te stellen. Op 12 november 2024 hebben Gedeputeerde Staten besloten om vanaf februari 2025 twee uitvoeringsregelingen voor dorps-, buurthuizen en wijkcentra en voor culturele instellingen open te stellen.

Voor de eerste subsidieregeling '*Verduurzaming culturele instellingen Noord-Holland*' is voor 2025 €1.000.000 beschikbaar gesteld. Er zijn 10 subsidieaanvragen gehonoreerd voor onder andere het isoleren van het gebouw of leidingen, het plaatsen van zonnepanelen of het vervangen van verlichting door ledverlichting. Het totaalbedrag is €996.582.

Voor de tweede subsidieregeling '*Verduurzaming dorpshuizen, buurthuizen en wijkcentra Noord-Holland 2025*' is €500.000 beschikbaar gesteld. Er zijn 15 subsidieaanvragen gehonoreerd voor onder andere het plaatsen van zonnepanelen, isoleren, vervangen van ramen, plaatsen van een warmtepomp, vervangen van verlichting of het gebruik van energie-efficiënte systemen. Het totaalbedrag is €498.315.

Per 2 maart 2026 staan beide subsidieregelingen opnieuw open met voor elke regeling een beschikbaar budget van €500.000.

Motie M92-2024 – Woonwensen van jonge Noord-Hollanders

De motie verzoekt GS onderzoek te doen naar de woonwensen van jonge Noord-Hollanders in Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid en de uitkomsten te betrekken bij de (deel)regionale volkshuisvestingsprogramma's voor deze regio's.

In de Nota van Toelichting bij de Wet versterking regie volkshuisvesting zijn verschillende aandachtsgroepen benoemd. Gemeenten zijn verplicht de woonbehoefte van deze groepen expliciet in beeld te brengen als onderdeel van de totale gemeentelijke woonbehoefte en in hun volkshuisvestingsprogramma te beschrijven hoe zij voorzien in de benodigde woningen voor deze groepen. Het Rijk heeft onlangs 'starters' als verplichte aandachtsgroep toegevoegd aan het Wetvoorstel, na bespreking in de Tweede Kamer. Dit betreft woningzoekenden tussen de 18 en 30 jaar die voor het eerst een zelfstandige woning willen betrekken als (mede)hoofdbewoner. Ook studenten en pleegzorgverlaters behoren tot de verplichte aandachtsgroepen. Hierdoor wordt de positie van jonge woningzoekenden uit Noord-Holland expliciet meegenomen in het beleid en uitwerking daarvan in de Volkshuisvestingsprogramma's.

Daarnaast is in recente onderzoeken de woningbehoefte van starters specifiek meegenomen. Zo heeft RIGO in opdracht van de provincie een woningbehoefteraming uitgevoerd en zijn de woonwensen van starters onderzocht in het onderzoek Woningbouw in de Metropoolregio Amsterdam (WiMRA), dit onderzoek wordt op 18 juni 2026 gepubliceerd. Daarnaast zal het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) binnenkort behoeftecijfers voor alle aandachtsgroepen publiceren. Gemeenten gebruiken deze cijfers bij de verdere uitwerking van de woningbouwopgave voor aandachtsgroepen en voor het maken van afspraken over een evenwichtige verdeling over gemeenten.

M113-2024 Provinciaal onderzoek naar binnenlandse dagtoeristen:

Naar aanleiding van de motie is het provinciale dashboard uitgebreid met data over binnenlands dagbezoek. Op basis van deze data is een analyse gemaakt naar het gedrag van het binnenlands dagbezoek. Hieruit kwam onder andere het belang van fietsen en wandelen als recreatieve activiteit naar voren. Om sturing te geven aan (het spreiden van) het binnenlands dagbezoek wordt daarom ingezet op provinciebrede informatievoorziening over onze routestructuren. Dit draagt bovendien bij aan de ambitie van bestemmingsmanagement zoals benoemd in de Visie Recreatie en Toerisme 2030.

Hiervoor hebben wij een digitaal bezoekersplatform ontwikkeld, dat begin Q2 2026 wordt gelanceerd (www.routesinnordholland.nl). De ontwikkeling van het bezoekersplatform is een project dat voortkomt uit de Routealliantie, een samenwerking tussen provincie, gemeenten, TBO's, DMO's en andere belanghebbenden om onze recreatieve routestructuren verder te ontwikkelen en versterken en in te zetten op spreiding en verleiding van de binnenlandse dagbezoekers.

M127-2024 – Weidevogels

Het Rijk heeft 4 miljoen euro toegezegd aan de provincie Noord-Holland voor inrichtingsmaatregelen gericht op het verbeteren van de belangrijkste leefgebieden van de grutto en maatregelen in stikstofgevoelige zones. Deze middelen worden via de meicirculaire beschikbaar gesteld aan de provincie en naar verwachting in september

opengesteld voor uitvoering van maatregelen. Hiermee wordt invulling gegeven aan het verzoek om te onderzoeken hoe de nog beschikbare landelijke middelen uit het Aanvalsplan Grutto in Noord-Holland kunnen worden benut.

Daarnaast werkt Noord-Holland samen met het Rijk en vijf andere weidevogelprovincies aan een convenant voor het Aanvalsplan Grutto. In dat kader wordt onderzocht welke maatregelen nodig zijn om de belangrijkste weidevogelgebieden te versterken en welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. Als onderdeel daarvan wordt een kaartenanalyse uitgevoerd voor alle weidevogelgebieden in Noord-Holland. Deze analyse geeft inzicht in de locaties van de belangrijkste populaties weidevogels, de gewenste inrichting met een mozaïek van graslanden en plasdras, en welke maatregelen in deze gebieden nog ontbreken.

Als praktijktoets heeft Landschap Noord-Holland de opdracht gekregen om op basis van deze analyse en de principes van het Aanvalsplan Grutto een uitvoeringsprogramma weidevogels voor het Alkmaardermeergebied op te stellen. De opgedane inzichten worden benut bij de verdere uitvoering van het Aanvalsplan Grutto in samenwerking met het Rijk en de andere provincies.

M165- 2024 Terugbrengen van de faunaschade NU!

In de technische briefings van 10 februari 2025 en 9 maart 2026 hebben wij u geïnformeerd over de schadecijfers, wet- en regelgeving, bevoegdheden en taakverdeling. Ook hebben wij u geïnformeerd over de aanpak van het ganzenbeheer in Noord-Holland. De aanpak zoals beschreven in het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 is nu in volle gang, en de eerste resultaten van 2026 zijn veelbelovend. Wij zetten samen met de FBE, agrariërs, jagers, TBO's en andere stakeholders onverminderd in op de verdere uitvoering van het Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031, en hebben er vertrouwen in dat dit succesvol is. Verder is er een Faunabeheerplan Houtduif gemaakt en is er nu een vergunning beschikbaar. Hiermee is de bestrijding van houtduivenschade weer mogelijk gemaakt. Om de uitvoering hiervan te optimaliseren, stimuleren we via een subsidie een pilot van de LTO om de samenwerking tussen jagers en agrariërs te versterken. Ook investeert de provincie dit jaar in extra vogeltellingen in agrarische gebieden, om een beter beeld te krijgen van de houtduivenpopulatie. Met deze maatregelen is er een aanpak beschikbaar voor de soorten die gezamenlijk bijna 90% van alle schade in Noord-Holland veroorzaken, en bouwen we verder aan toekomstbestendig beheer.

M31-2025 Logische en coherente stiltegebieden

De motie verzoekt het college om bij de uitwerking van de nieuwe stiltegebieden te zorgen voor logische en coherente stiltegebieden en zich bij de begrenzing niet strikt te beperken tot NNN en Natura2000 gebieden. Bij de wijziging van de contouren van de stiltegebieden is zoveel mogelijk rekening gehouden met het vermijden van versnippering. De begrenzing is daarom niet strikt beperkt tot de grenzen van NNN en N2000 gebieden. Op 12 januari 2026 is de wijziging van de contouren van de stiltegebieden in de commissie Ruimte, met leden van de commissie leefomgeving besproken. De gewijzigde contouren van de stiltegebieden zijn definitief vastgesteld door GS bij de vaststelling van de wijzigingsronde Omgevingsverordening 2025 II.

M49-2025 PNH kan zo grote doelen niet halen

Op 22 april 2025 is een brandbrief vanuit de provincie naar het Rijk gestuurd. Hierin is toegelicht dat Noord-Holland zonder aanvullende middelen onvoldoende uitvoering kan geven aan de gestelde doelen. Ook is aangegeven welk bedrag we verwachten nodig te hebben voor de uitvoering van natuurherstel en stikstofreductie in de meest urgente gebieden. De brandbrief is door verschillende partners, waaronder natuur- en landbouworganisaties, mede ondertekend. Met het versturen van de brandbrief is de motie afgedaan.

M58-2025 Benut ganzenvlees in plaats van verspilling

In deze motie roepen uw Staten ons op verspilling van afgeschoten ganzenvlees tegen te gaan door samen met partners een duurzame benutting van ganzenvlees onder de aandacht te brengen en zelf het goede voorbeeld te geven door voedselproducten met ganzenvlees aan te bieden bij passende provinciale gelegenheden.

In de zomer van 2025 zijn in Noord-Holland vijf koelcellen in gebruik genomen. Jagers en faunabeheerders kunnen de ganzen daar opslaan, waarna poeliers en slagers het vlees verder verwerken. Daarnaast wordt in het vernieuwde provinciale cateringaanbod (banquetingmap) een ganzenhapje aangeboden en is ganzenvlees onder de aandacht gebracht met de expositie De wilde gans - benutte kans in het provinciehuis. Tijdens (grotere) bestuurlijke festiviteiten wordt altijd iets met ganzenvlees geserveerd. Dit gebeurt o.a. bij de PS/GS BBQ en het burgemeestersdiner en het streekproductendiner. Bij de PS-vergaderingen is afgesproken dat er standaard een ganzenvleeshapje wordt aangeboden, meestal in de borrelhapjes.

In januari 2026 kwam dit onderwerp ook aan bod tijdens de Grüne Woche en tijdens de Dag van de Wilde Gans in juni 2024, georganiseerd door het Slow Food Youth Network in opdracht van de provincie en de FBE, zijn gesprekken gefaciliteerd tussen marktpartijen. Daarnaast heeft de groep Natuurlijk Wild op uitnodiging van de provincie gesproken over schadebestrijding en ganzenvlees op de Voedselrede in oktober 2025 bij LVNN. Ook heeft de provincie subsidie verstrekt aan het project Fauna in Evenwicht, dat samenwerking tussen boeren, jagers en de FBE stimuleert.

Wij verzoeken u om op basis van bovenstaande informatie motie 100-2023 en 58-2025 als afgedaan te beschouwen.

M80-2025 - Monitoring voortgang klimaatadaptatie

Er loopt momenteel een landelijk traject waarbij de DPRA-werkgroep Monitoring werkt aan een monitoringssystematiek voor klimaatadaptatie: de Regionale Monitor Klimaatadaptatie (RMK). Deze systematiek is bedoeld voor toepassing op regionaal niveau. Wij sluiten hierbij aan met als doel de RMK te implementeren op onze provinciale schaal. Het grote voordeel hiervan is dat we werken met dezelfde systematiek als andere overheden, waardoor de gebruikte indicatoren onderling vergelijkbaar zijn.

De thema's wateroverlast en hitte zijn inmiddels uitgewerkt. Waterveiligheid en droogte volgen aan het einde van 2026. Samen met waterschappen en gemeenten onderzoeken we hoe we deze monitoringssystematiek kunnen implementeren binnen onze organisaties.

M82-2025- Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie - Formuleren Tussendoelen

Het Rijk gaat in de Nationale Adaptatiestrategie (NAS'26) die later dit jaar verschijnt zogenoemde adaptatiepaden uitwerken voor verschillende thema's. Wij zullen deze paden vanaf 2027 op provinciale schaal verder uit werken, met duidelijke tussendoelen en ijkmomenten. Dit kan worden gekoppeld aan de monitoringssystematiek die momenteel in ontwikkeling is.

M83-2025 - Klimaatadaptatie opnemen in verschillende portefeuilles

Klimaatadaptatie wordt binnen de provincie integraal geborgd via een ambtelijk netwerk van klimaatadaptatie-aanjagers uit verschillende sectoren. Dit netwerk wordt ingezet bij de ontwikkeling en actualisatie van beleidsproducten: de aanjagers brengen klimaatadaptatie in binnen hun eigen beleidsdossiers, delen kennis en signaleren kansen om klimaatrisico's, adaptatiemaatregelen en ruimtelijke afwegingen tijdig mee te nemen.

Dit is bijvoorbeeld gebeurd bij de actualisatie van de Omgevingsvisie, waar klimaatadaptatie onderdeel is van de integrale afweging tussen opgaven zoals woningbouw, mobiliteit, energietransitie en leefomgevingskwaliteit. In het Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWBP) zijn ruimte en klimaatadaptatie als 'dwarsdoorsneden' opgenomen binnen alle water- en bodemthema's. Ook in het Programma Landelijk Gebied (PLG) en de Korte Termijn Agenda is klimaatadaptatie via dit netwerk meegenomen, bijvoorbeeld via projecten zoals klimaatbuffers in de binnenduinrand. In de herziening van het Perspectief Mobiliteit is klimaatadaptatie daarnaast opgenomen bij duurzame aanleg en beheer van infrastructuur.

M89-2025 - Deadline pilot PAS-melders Texel

Provinciale Staten (PS) hebben een motie aangenomen waarin 1 januari 2026 wordt genoemd als deadline voor het indienen van de eerste vergunningaanvraag binnen de pilot, met de oproep om PS maandelijks over de voortgang te informeren. Eerder op 8 september 2025 had gedeputeerde Beemsterboer namens GS in de commissie LG nog aangegeven "Aan het eind van het jaar hopen wij voldoende beeld te hebben of wij over kunnen gaan tot legalisatie".

Op 18 december 2025 heeft gedeputeerde Beemsterboer de commissie Landelijk Gebied per e-mail geïnformeerd dat 1 januari 2026 niet wordt gehaald. Uit de ecologische beoordeling blijkt dat voor een deel van de habitattypen significante negatieve effecten op Natura 2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. Sinds de uitspraak van de Raad van State van 18 december 2024 moet daarbij worden aangetoond dat de gebruikte stikstofruimte niet nodig is voor natuurherstel (additionaliteit). Er liggen nog wel handelingsopties op tafel die in de nabije toekomst wel kunnen leiden tot vergunningaanvragen door de ondernemers. Er is zorgvuldige afstemming met PAS-melders en andere betrokken partijen noodzakelijk om de juridische houdbaarheid van vervolgstappen goed te kunnen beoordelen.

Zoals afgesproken bij de behandeling van deze motie, wordt de commissie tijdens elke vergadering door gedeputeerde bijgepraat over de voortgang van de pilot.

M105-2025 - Versnelling van de realisatie van Toegankelijke OV-haltes

De motie roept het college op om een versnellingsstrategie te presenteren voor de realisatie van toegankelijke OV-haltes binnen het provinciale areaal en om Provinciale Staten te informeren over het bijbehorende financiële en organisatorische plan van aanpak. Op 12 januari 2026 is naar aanleiding van deze motie een presentatie gegeven tijdens de technische briefing van de commissie ruimte om het project Haltetoegankelijkheid (iMPI-maatregelen alg-50 & alg-51) te presenteren. Daarin is toegelicht hoe de bushaltes van de provincie Noord-Holland zo snel mogelijk volledig toegankelijk worden gemaakt. In 2025 is een inventarisatie gemaakt van de benodigde ingrepen bij bushaltes in het kader van toegankelijkheid. In 2026 en 2027 wordt het project uitgevoerd. Hiervoor volgt in juni 2026 een tussentijdse kredietaanvraag.

M113-2025 Snel duidelijkheid over locatie 380 Kv-hoogspanningsstation A9 Zuid voor ontwikkeling en verduurzaming Amsterdamse haven

Dit is een 'spreek uit' motie en roept GS in principe nergens toe op. Gedeputeerde Rommelse heeft op 8 december 2025 een mededeling hierover gedaan tijdens PS. U bent op 1 april geïnformeerd over de voorlopige locatiekeuze van TenneT in de lopende projectbesluitprocedure voor het hoogspanningsstation 380/150kV A9-Zuid.

M117-2025 grip op faunaschade

Deze motie kan als afgedaan beschouwd worden. De commissie Landelijk Gebied is in een technische briefing op 9 maart geïnformeerd over de mogelijkheden voor het omgaan met faunaschade.

M11-2026 - Oplossing voor PAS-melders ligt in Den Haag

De Motie roept het College op om na installatie van het nieuwe Kabinet, schriftelijk op aan te dringen zo snel als mogelijk met een oplossing te komen voor de PAS-melders, en een afschrift van deze brief te delen met de commissie Landelijk Gebied. Inmiddels is deze Motie ingehaald door acties van het Rijk.

Het legalisatieprogramma (maatwerkprogramma) PAS-melders is onlangs verlengd tot 1 mei 2028. Door de voorgestelde wijziging van de Omgevingswet krijgt de overheid langer de tijd om agrarische en andere ondernemers te helpen die buiten hun schuld om geen stikstofvergunning hebben. Hierbij is opgenomen dat de minister samen met Gedeputeerde Staten van de provincies zorgdragen voor het legaliseren van de projecten met een geringe stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden die voldeden aan de voorwaarden van artikel 2.12 van het Besluit natuurbescherming, zoals dat luidde op 28 mei 2019.

Het Rijk werkt mede op basis van een Tweede Kamer amendement aan een concrete uitwerking van dit legalisatieprogramma met nieuwe maatregelen/instrumenten welke rond de zomer wordt verwacht.

Verder is er vanuit het nieuwe kabinet op 6 maart 2026 een opdrachtbrief uitgegaan voor een taskforce Landbouw Natuur en Stikstof die aangeeft dat Nederland van het stikstofslot af moet en kan. Hierin wordt aangegeven dat het kabinet voor de zomer met een pakket aan maatregelen komt. Niet met makkelijke antwoorden, maar met

duidelijke keuzes die Nederland weer in beweging brengen. Dit is essentieel voor een sterke, toekomstbestendige agrarische sector, voor de PAS-melders, voor interimmers, voor het weer lostrekken van vergunningverlening, voor een economie die werkt, en voor het bouwen van de woningen die zo hard nodig zijn. En cruciaal voor natuur, water en klimaat.

Onder verwijzing naar de argumentatie zoals hierboven gegeven, stellen wij u voor om de volgende moties als afgedaan te beschouwen:

1. M138-2022 - Sociaal economische impactanalyse gebiedsprocessen
2. M238-2022 - Regionale Veenweidestrategie (RVS) zo snel mogelijk concreet!
3. M79-2023 - IPO visie verslechteringsverbod
4. M100-2023 - Gebruik kennis van dierenwelzijnexperts
5. M167-2023: Steun aan gemeenten voor versnellen woningbouw
6. M32-2024 - Eerdere Sluiting Kookgasfabriek 2 in maatwerkafpraak Tata Steel
7. M58-2024 - Verduurzamen maatschappelijk vastgoed is en blijft belangrijk
8. M92-2024 - Woonwensen van jonge Noord-Hollanders
9. M113-2024 - Provinciaal onderzoek naar binnenlandse dagtoeristen:
10. M127-2024 - Weidevogels
11. M165- 2024 Terugbrengen van de faunaschade NU!
12. M31-2025 - Logische en coherente stiltegebieden
13. M49-2025 - PNH kan zo grote doelen niet halen
14. M58-2025 - Benut ganzenvlees in plaats van verspilling
15. M80-2025 - Monitoring voortgang klimaatadaptatie
16. M82-2025 - Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie - Formuleren Tussendoelen
17. M83-2025 - Klimaatadaptatie opnemen in verschillende portefeuilles
18. M89-2025 - Deadline pilot PAS-melders Texel
19. M105-2025 - Versnelling van de realisatie van Toegankelijke OV-haltes
20. M113-2025 - Snel duidelijkheid over locatie 380 Kv-hoogspanningsstation A9 Zuid voor ontwikkeling en verduurzaming Amsterdamse haven
21. M117-2025 - Grip op faunaschade
22. M11-2026 - Oplossing voor PAS-melders ligt in Den-Haag

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter
J. Olthof

MOTIE Weidevogels

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 11 november 2024,

Constateerende dat:

- De weidevogelstand afgelopen zomer opnieuw achteruit is gegaan.
- Er diverse redenen voor zijn, maar achteruitgang van het oppervlakte en de kwaliteit van het leefgebied ook dit jaar weer genoemd worden.
- Er in 2020 in deze Staten moties aangenomen zijn die achteruitgang moeten beperken, maar die nog steeds niet uitgevoerd zijn; motie Leidraad Weidevogels en motie Herooverweging Zijpe en Hazepolder.
- Het budget van actieplan Grutto van het rijk nog niet volledig benut is.
- De Europese commissie Nederland heeft opgedragen om weidevogels beter te beschermen en Nederland daar nog extra maatregelen en geld beschikbaar voor moet stellen.

Overwegende dat:

- Weidevogels onlosmakelijk verbonden zijn met de Noord-Hollandse natuur.
- Verdere achteruitgang van de weidevogelstand onwenselijk is en ook niet in overeenstemming is met de verplichtingen van de Provincie ten aanzien van de Vogel en Habitat richtlijn.

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten:

- Te onderzoeken hoe in Noord-Holland de landelijke nog beschikbare gelden vanuit het actieplan Grutto benut zouden kunnen worden.
- Te onderzoeken welke maatregelen Noord-Holland kan nemen om weidevogels beter te beschermen, anticiperend op eventuele extra financiering daarvoor vanuit het Rijk, ten gevolge van de inbreukprocedure van de Europese Commissie.

En gaan over tot de orde van de dag.

Ingediend door:

.....
Tessa van Wijnen
GroenLinks

Tim Wagelaar
PvdA

Remine Alberts
SP

**Partij voor
de Dieren**
Statenfractie Noord-Holland

Motie

Provincie Noord-Holland kan zo grote doelen niet halen!

De Provinciale Staten van Noord-Holland bijeen op 7 april 2025 te Haarlem ter bespreking van de voordracht 13: Korte termijn agenda landelijk gebied 2025-2027 (KTA);

constateren dat:

- Provinciale Staten een korte termijn agenda landelijk gebied voorgelegd krijgen waarin slechts een beperkt aantal uitvoeringsstappen voor het behalen van de stikstofdoelen gerealiseerd worden;
- Het beschikbare budget uit de PPLG-reserve verdeeld wordt over een beperkt aantal projecten;

overwegen dat:

- De provincie met deze uitvoeringsstappen wel start met het werken aan de door het rijk opgelegde provinciale doelen, duidelijk is dat “onze inspanningen met deze KTA niet zullen leiden tot structurele oplossingen voor de stikstof – en klimaatproblematiek, het realiseren van de volledige water- en natuurherstelopgave en de afronding van het Natuurnetwerk Nederland (NNN)” *(citaat uit de voordracht)*;

spreken uit:

- het rijk met het huidige beleid de provincie niet in staat stelt, om aan onze provinciale opgaves te voldoen, daarmee noodzakelijke maatregelen onnodig uitstelt en agrarisch- en andere ondernemers in onzekerheid laat;

verzoeken het college:

- dit signaal over te brengen aan het kabinet en sterk inzet op lobbyen voor financiële ondersteuning vanuit het rijk voor het halen van de bovengenoemde wettelijke taken;

en gaan over tot de orde van de dag.

Sijmen Mulder
D66

Tino Wallaart
PvdA

Tessa van Wijnen
GroenLinks

Remine Alberts
SP

Ilona Haas
PvdD

Julia Schneemann
Volt

Michel Klein
CU

Anneke van der Helm
50PLUS

Laura Oudekerken
VVD

Motie deadline pilot PAS-melders Texel

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 29 september 2025,

Constateerende,

- Dat in de provincie Noord-Holland meer dan 150 melkveehouders buiten hun schuld geen vergunning hebben, nadat ze zich te goeder trouw gemeld hadden voor het Programma Aanpak Stikstof (de zogenaamde PAS-melders).
- Dat de provincie en het Rijk in voorjaar 2024 met een pilot gestart zijn om de 11 PAS-melders op Texel te legaliseren.
- Dat het de verwachting is dat de uitkomsten van dit experiment richtinggevend zijn voor oplossingen elders in de provincie.

Overwegende,

- Dat de omstandigheden op Texel ideaal zijn voor een oplossing: overzichtelijke schaal, geïsoleerde ligging en relatief weinig stikstofgevoelige natuur.
- Dat aanvankelijk de verwachting was dat legalisering binnen een jaar zou volgen
- Dat de Texelse aanpak bemoeilijkt is sinds het onwettig verklaren van intern salderen van stikstofruimte door de Raad van State afgelopen december.
- Dat Gedeputeerde Staten in de Commissie Landelijk Gebied van 8 september jongstleden zei dat voor 1 januari de eerste vergunningaanvragen de deur uit kunnen.

Van mening,

- Dat provincie en Rijk terecht kosten noch moeite sparen om de Texelse aanpak te laten slagen.
- Dat de ambtelijke organisatie zich hiervoor formidabel inspent
- Dat Gedeputeerde Staten terecht bij het kabinet aandringt op regelgeving die uitzicht biedt op een oplossing voor de PAS-melders
- Dat ondernemers recht hebben op duidelijkheid.
- Dat het een kwestie van goed bestuur is om een duidelijke tijdsplanning te hanteren voor de pilot.
- Dat er geen volledige controle over deze tijdsplanning is vanwege afhankelijkheid van extern onderzoek en afspraken met externe partijen.

Roept GS op,

- Om 1 januari 2026 te beschouwen als deadline voor het indienen van de eerste vergunningaanvraag uit de pilot PAS-melders op Texel.

- Om een eventueel uitstel van de deadline met redenen omkleed aan de Commissie Landelijk Gebied voor te leggen.
- Om de Commissie Landelijk Gebied maandelijks mondeling of schriftelijk over de voortgang te informeren.

En gaat over op de orde van de dag.

Tino Wallaart (PvdA) , Tessa van Wijnen (GL) , Sijmen Mulder (D66)

Gert Vendrig (BBB) Dennis Heijnen (CDA)

Motie: Grip op faunaschade

Provinciale Staten van Noord-Holland, in vergadering bijeen op 3 november 2025, ter behandeling van agendapunt 10: Begroting 2026.

Constaterende dat:

- De post faunaschade in 2026 stijgt naar 6% van de gehele begroting van de provincie Noord-Holland;
- De financiële positie van de provincie onder druk staat

Overwegende dat:

- Noord-Holland bijzonder veel uitgeeft aan faunaschade (€41 miljoen in 2026 van een totaal van €118 miljoen door alle provincies bij elkaar opgeteld);¹
- De verschillende provincies op andere manieren omgaan met faunaschade;

vraagt Gedeputeerde Staten om:

- Inzichtelijk te maken welke mogelijkheden er zijn om de kostenpost faunaschade te beperken;
- Een overzicht van de verschillende mogelijkheden met PS te delen, waarin effectiviteit en eventuele andere gevolgen van de mogelijke maatregelen wordt meegenomen;
- Dit te rapporteren voor de bespreking van de kaderbrief 2027

En gaan over tot de orde van de dag.

Julia Schneemann
Volt

Ruchama Bwefar
GroenLinks

Heidi Bouhlef-Lascaris
SP

Klaas-Jeroen Terwal
VVD

Sijmen Mulder
D66

¹ [Provincies verwachten weer forse toename faunaschade naar 118 miljoen euro - Nieuwe Oogst](#)

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier R.J.C. van der Laan
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

Sylvia Fens

BEL/GND

(023) 514 4335

fenss@noord-holland.nl

1 | 3

**Betreft: Afdoening motie M78/07-07-2025 KRW doelen: duurzaam
verpachten van gronden**

Verzenddatum

18 DEC. 2025

Kenmerk

32454/32457

Geachte leden,

Uw kenmerk

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Afdoening motie M78/07-07-2025 KRW doelen: duurzaam verpachten
van gronden.

Inleiding

Op 7 juli 2025 is in de vergadering van PS een motie aangenomen,
waarin ons college werd verzocht om:

- te onderzoeken of bij nieuwe contracten voor pachtgronden van de provincie duurzame pachtvoorwaarden opgenomen kunnen worden, waarbij het gebruik van niet biologische gewasbeschermingsmiddelen wordt uitgesloten en;
- Provinciale Staten vóór eind 2025 te informeren over de voortgang en de te nemen vervolgstappen.

Reactie op uw motie

U vraagt om te onderzoeken of het mogelijk is om een verbod op niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen op te nemen in nieuwe pachtcontracten. Wij concluderen dat dit op zich mogelijk is, echter dat is niet zonder de nodige juridische risico's.

Uit ons onderzoek volgen een aantal aandachtspunten:

1. Doorkruisingsleer/détournement de pouvoir

Hierbij speelt de vraag: wordt de publiekrechtelijke bevoegdheid van de provincie doorkruist als men een verbod op bepaalde gewasbeschermingsmiddelen regelt via de privaatrechtelijke rol? Op basis van het Windmill-arrest ([ECLI:NL:HR:1990:AC0965](#), voorheen [LJN AC0965](#), [AG6251](#), [AN1049](#), [Hoge Raad](#), 13 724) dient een overheid eerst haar publiekrechtelijke bevoegdheden in te zetten voordat zij vanuit haar privaatrechtelijke rol als grondeigenaar handelt. De

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

overheid mag niet haar privaatrechtelijke positie 'misbruiken' om doelen te bereiken die zij via haar publiekrechtelijke bevoegdheden kan bereiken. Dit wordt ook goed beschreven in het rapport [Onderzoeksrapport 'Verkenning juridische mogelijkheden sportvisserij loodvrij'](#) (pagina 18-20), dat in opdracht van het ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselkwaliteit in 2020 ten behoeve van onderzoek naar de juridische (on)mogelijkheden van het verbieden van vislood in privaatrechtelijke huurovereenkomsten voor visrechten. De conclusie van het rapport ten aanzien van privaatrechtelijke overeenkomsten luidt:

- *"Via de band van het eigendomsrecht of een beperkt recht om te vissen kunnen mogelijk wel beperkingen worden gesteld aan het gebruik van lood als werpgewicht, maar juridisch is hier wel een risico dat verband houdt met de zogenoemde Windmill-criteria of détournement de pouvoir (misbruik van bevoegdheden). Bovendien zijn lang niet alle wateren in eigendom bij overheden, dus de toepassing van het privaatrechtelijke instrumentarium kan nooit een generieke, landelijk dekkende regeling opleveren.*

2. Handhaving

Gebruiksvoorwaarden die in de pachtcontracten worden opgenomen, dienen zo goed mogelijk handhaafbaar te zijn. In de praktijk zal het op het oog lastig te controleren zijn welke gewasbeschermingsmiddelen zijn toegepast op onze grond.

3. Reikwijdte

Het totale landbouwareaal in Noord-Holland omvat circa 125.000 ha. Hiervan is circa 1.800 ha in eigendom van de provincie Noord-Holland. Hiervan wordt op dit moment ruim 100 ha biologisch gebruikt. Een verbod op het gebruik van niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen op onze pachtgronden heeft een minimaal effect op de verbetering van de totale waterkwaliteit in Noord-Holland.

Conclusie

Een verbod van niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen is op zich mogelijk, maar er is een kans dat als het verbod wordt getoetst door een rechter, het verbod wordt afgewezen omdat een dergelijke verplichting verder strekt dan mogelijk is op publiekrechtelijke bevoegdheden (Windmill-arrest). Daarnaast is een dergelijk verbod lastig te handhaven en leidt het waarschijnlijk slechts tot een zeer minimale verbetering van de waterkwaliteit.

Vervolg

Wettelijk gezien, is het gebruik van niet-biologische gewasbeschermingsmiddelen toegestaan. Wij zijn van mening dat de bevoegdheid bij het Rijk ligt om bepaalde middelen te verbieden.

Vanuit onze publiekrechtelijke rol zijn wij aan het bepalen hoe wij ons hiertoe verhouden. In het eerste kwartaal van 2026 berichten wij u over de stand van zaken.

Op het gebied van het behalen van de doelen vanuit de Kader Richtlijn Water (KRW) treffen wij diverse maatregelen. Hiervoor verwijzen wij u naar het rapport over de Tussenevaluatie KRW in Noord-Holland dat op 23 juni 2025 behandeld is in de commissie Landelijk Gebied. Eén van de maatregelen is een onderzoek naar een beperking van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in grondwaterbeschermingsgebieden en Natura 2000.

Ons provinciale pachtbeleid ondersteunt reeds in vergaande mate ons beleid op het gebied van duurzame landbouw, natuur & biodiversiteit en waterkwaliteit & -kwantiteit. Ten opzichte van andere overheden lopen wij voor. Op dit moment zijn wij aan het bezien waar het pachtbeleid nog verder verbeterd kan worden. In het eerste kwartaal van 2026 verwachten wij u hierover nader te informeren.

Wij stellen u voor om motie M78/07-07-2025 hiermee als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

M.J.H. van Kuijk

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Motie KRW doelen: Duurzaam verpachten van gronden

Constaterende

- Met de landelijke Tussenevaluatie KRW de prognose is dat aan het behalen van de KRW-doelstellingen voor eind 2027 voor de provincie Noord-Holland niet wordt voldaan
- De provincie Noord-Brabant per 2027 alleen nog provinciale gronden verpacht aan agrariërs die geen kunstmest of niet biologische bestrijdingsmiddelen gebruiken
- Het beperken van het gebruik van niet biologische bestrijdingsmiddelen bijdraagt aan verbetering van de waterkwaliteit, biodiversiteit en natuurherstel
- Dat G.S. zegt in de commissie Landelijk Gebied op 23 juni 2025 dat structurele verbeteringen van de waterkwaliteit op termijn gediend is bij biologische landbouw

overwegende

- Met de einddatum van 2027 voor de KRW doelen in zicht, de urgentie toeneemt
- Schoon en gezond water essentieel is voor een veerkrachtige natuur, een gezonde omgeving, de landbouw, drinkwater en een duurzame toekomst
- Duurzame verpachten van gronden een bijdrage levert aan belangrijke doelen van de provincie zoals het dichterbij halen van de KRW-doelstellingen en het versterken van onze natuur en biodiversiteit
- Noord-Holland momenteel reeds een verbod op het gebruik van glyfosaat heeft opgenomen voor haar eigen gronden
- De provincie het goede voorbeeld zou moeten geven door het gebruik van schadelijke stoffen op haar eigen gronden actief te beperken

verzoeken het college

- te onderzoeken of bij nieuwe contracten voor pachtgronden van de provincie duurzame pachtvoorwaarden opgenomen kunnen worden, waarbij het gebruik van niet biologische bestrijdingsmiddelen wordt uitgesloten
- Provinciale Staten vóór eind 2025 te informeren over de voortgang en de te nemen vervolgstappen;

en gaan over tot de orde van de dag.

D66

PvdD

SP

VOLT

ChristenUnie

Krista Jansen

Marieke van Aesch

Remine Alberts

Julia Schneeman

Michel Klein

Rondvraag D66 over Aziatische Hoornaar aan gedeputeerde Gielen

In het bericht van de NOS en NH, "Aziatische hoornaars rukken op, toch laat provincie nesten hangen: imker maakt zich zorgen" , van 10 september,

wordt gesteld dat de provincie ervoor heeft gekozen om niet langer alle nesten te laten verwijderen, maar alleen nesten die als direct gevaarlijk worden beschouwd. Imkers maken zich echter zorgen over de snelle verspreiding van deze invasieve soort en de gevolgen daarvan voor bijen en de biodiversiteit.

Vraag

Wat is op dit moment het beleid van de provincie Noord-Holland ten aanzien van de bestrijding van de Aziatische hoornaar en het verwijderen van nesten?

Kan G.S toelichten waarom voor dit beleid is gekozen, hoe dit beleid in de praktijk wordt uitgevoerd en op basis van welke criteria wordt bepaald of een nest wel of niet wordt verwijderd?

Hoe reflecteert G.S op de zorgen van de imker?

Wat is op dit moment het beleid van de provincie Noord-Holland ten aanzien van de bestrijding van de Aziatische hoornaar en het verwijderen van nesten?

Sinds dit jaar voeren we een gerichte aanpak van de geelpoothoornaar uit. Nesten worden tegenwoordig verwijderd wanneer daar aanleiding toe bestaat: 1) Vanwege risico's voor de openbare veiligheid; 2) Binnen 500m van Natura2000 gebieden (voorzorgsbeginsel biodiversiteit). Niet ieder gemeld nest wordt meer verwijderd.

Kan G.S toelichten waarom voor dit beleid is gekozen, hoe dit beleid in de praktijk wordt uitgevoerd en op basis van welke criteria wordt bepaald of een nest wel of niet wordt verwijderd?

Voor dit beleid is gekozen omdat het aantal geelpoothoornaars toeneemt en intensieve bestrijding kostbaar en niet effectief is. Het provinciale exotenbeleid is gericht op het beschermen van biodiversiteit. Volgens deskundigen van o.a. Kenniscentrum EIS zijn de gevolgen van de verspreiding van de geelpoothoornaar voor biodiversiteit niet groot. Een aanpak die is gericht op het verwijderen van alle nesten is op langere termijn niet uitvoerbaar en doelmatig. Met gerichte bestrijding worden beschikbare capaciteit en middelen ingezet waar dit nodig is.

De provincie voert dit beleid t/m 2027. Daarna wordt bestrijding verder afgebouwd. Gemeenten zullen daardoor een grotere rol krijgen, met name bij overlastgevendende nesten in de openbare ruimte. We zijn in gesprek met gemeenten om hen hierover te informeren zodat ze weten wat er georganiseerd kan worden. Ook voor de gemeenten zal het in de toekomst nodig zijn selectief te gaan bestrijden.

Voor de verwijdering van nesten heeft provincie een plaagdierbestrijder gecontracteerd. Mensen kunnen een waarneming van een nest melden via waarneming.nl. De bestrijder beoordeelt bij een melding van een nest op waarneming.nl, of verwijdering nodig is. Nesten worden verwijderd indien ze zich binnen 500m van een Natura 2000-gebied bevinden, of wanneer een nest risico's oplevert voor de openbare veiligheid (bijvoorbeeld drukbezochte plekken zoals speeltuinen en scholen etc).

Hoe reflecteert G.S op de zorgen van de imker?

Gedeputeerde Staten herkennen de zorgen van imkers. De geelpoothoornaar kan inderdaad druk leggen op honingbijen, aanvullend op andere factoren die al druk leggen op honingbijen. Het is nog niet duidelijk hoe de geelpoothoornaar zich verhoudt tot deze andere factoren (bestrijdingsmiddelen, ziektes, voedseltekort etc). Om imkers te ondersteunen hebben we zendersets beschikbaar gesteld zodat imkers zelf nesten kunnen opsporen en indien gewenst kunnen laten verwijderen. De provincie blijft de in gesprek met imkers, gemeenten en andere betrokken partijen om hen te helpen hun eigen verantwoordelijkheid op te pakken. We snappen dat de imkers op zoek zijn naar manieren om de effecten van de geelpoothoornaar op hun bijen te minimaliseren. Binnen wat we kunnen, zullen we hen graag op weg helpen om hier eigen initiatief op te ontwikkelen. Vanuit onze verantwoordelijkheid voor biodiversiteit zetten wij ons in voor de bescherming en versterking van wilde bestuivers en andere inheemse insecten. Die inzet is daarom beperkt als het gaat om gehouden honingbijen, omdat deze door mensen worden gehouden in het kader van agrarische activiteiten en geen onderdeel zijn van de wilde insectenpopulaties waarop ons natuurbeleid zich richt.